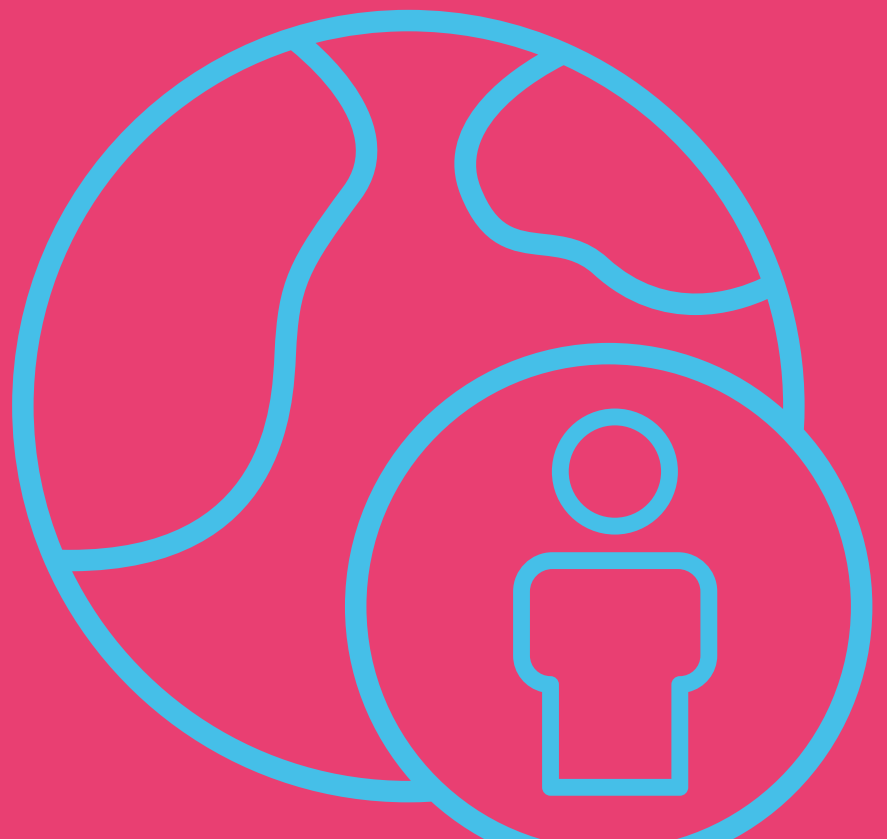

**ACTIVE
CITIZENS
Chráníme
klima!**

Nabídka Člověka v tísní pro klimatické vzdělávání:

Metodický web Učím o klimatu

Stáhněte si zdarma lekce o změně klimatu do různých předmětů a pro různé věkové skupiny, prozkoumejte metody vhodné pro klimatické vzdělávání doporučené odborníky i vyučujícími z praxe nebo si prohlédněte nabídku seminářů.

<https://ucimoklimatu.cz>

FB skupina Učím o klimatu

Připojte se do komunity praxe a zůstaňte informovaní o aktuálním dění na poli klimatického vzdělávání. Nechte se ve výuce inspirovat tipy zkušených vyučujících a sdílejte své vlastní.

www.facebook.com/groups/ucimoklimatu

FB stránka Učím o klimatu

Sledujte novinky v klimatickém vzdělání v pohodlí vašeho facebooku.

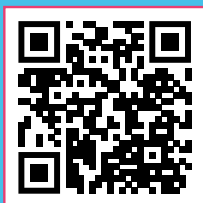
<https://www.facebook.com/ucimoklimatu>

Online kurz Klimatická změna

Získejte základní přehled o příčinách, dopadech a řešeních klimatické změny a načerpejte tipy, jak o ní učit. Se studiem kurzu můžete začít okamžitě, je zdarma a pro všechny vzdělavatele. Po absolvování obdržíte certifikát.

<https://kurz-klimazmena.clovekvtsni.cz>

Změna klimatu jasně a v souvislostech

Prozkoumejte komplexní web o klimatické změně, který popularizační formou propojuje poznatky o proměnách klimatu se společenskou rovinou problému a přibližuje příčiny, projevy i řešení změny klimatu ve světě i v Česku.

<https://klima.clovekvtsni.cz>

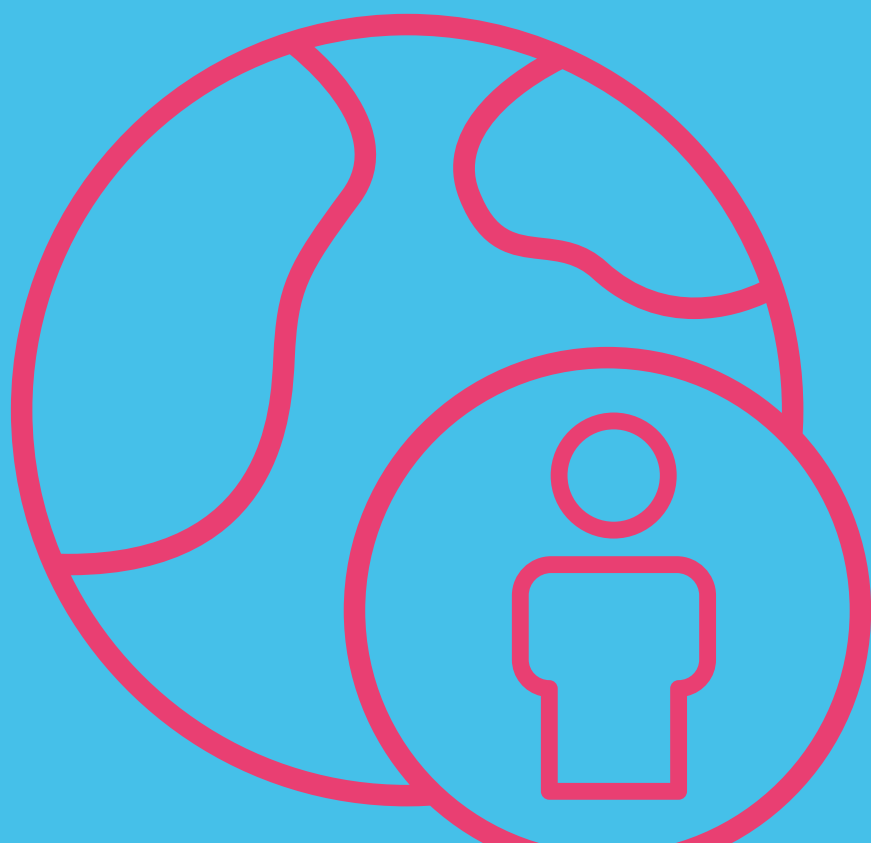
Online kurz Žijeme městem

Využijte ve výuce interaktivní online kurz pro žáky a doprovodnou metodiku s lekcemi. Pomohou vám otevřít téma udržitelnosti a kvality života ve městě a připravit vlastní žákovský projekt. Kurz je přístupný všem školám a je zdarma.

<https://kurz-zijememestem.clovekvtsni.cz>

ACTIVE CITIZENS Chráníme klíma!

metodika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ

ACTIVE CITIZENS – Chráníme klima!
Metodika pro 2. stupeň ZŠ a SŠ

© Člověk v tísni, o.p.s., Praha, 2023
Všechna práva vyhrazena.
ISBN 978-80-7591-075-2

Adaptováno na základě Metodiky programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ (2019).

Autoři textů a lekcí: Veronika Ambrozy, Jan Činčera, Veronika Endrštová

Spoluautoři: Kateřina Sequensová

Editace: Veronika Endrštová

Jazykové korektury: Eva Bachiri

Autor grafické předlohy: Štěpán Kyncl

Grafické zpracování: Eva Petruželková Divišová

Fotografie (celostránkové): Tomáš Princ, archiv Člověka v tísni

Upozornění: Generická maskulina použitá v této publikaci označují zástupce a zástupkyně všech pohlaví.

www.clovekvtsni.cz/varianty
www.ucimoklimatu.cz

Materiál vznikl za finanční podpory Evropské unie – programu DEAR (Development Education and Awareness Raising) v rámci projektu 1Planet4All. Tento projekt je spolufinancován Státním fondem životního prostředí ČR na základě rozhodnutí ministra životního prostředí.

Za obsah materiálu nese odpovědnost organizace Člověk v tísni, o.p.s. Informace zde uvedené nejsou oficiálním stanoviskem Evropské unie, Státního fondu životního prostředí či Ministerstva životního prostředí České republiky.

Poděkování

Rádi bychom poděkovali za spolupráci na programu Active Citizens - Chráníme klima! všem zapojeným učitelům a učitelkám, žákyním a žákům i všem ředitelům/kám, místním zastupitelům/kám, organizacím a partnerům, kteří podpořili školní projekty a pomohli v mladých lidech zakořenit zkušenost, že zajímat se o místo, kde žijí, a něco aktivně dělat, má smysl. Děkujeme také za všechny zpětné vazby k aktivitám a energii vloženou do jejich realizace během výuky. Snažili jsme se je pečlivě zpracovat do písemné verze, kterou nyní nabízíme k využití dalším, kteří chtějí něco podniknout v ochraně klimatu. Ať se vám daří!

Active Citizens je původně mezinárodní program zaměřený na podporu interkulturního dialogu a rozvoje komunit realizovaný organizací British Council ve více než třiceti zemích světa. V rámci spolupráce British Council a vzdělávacího programu Varianty společnosti Člověk v tísni vznikla v roce 2012 metodika přizpůsobená českému školnímu prostředí, která zdůrazňuje posílení komunitního rozměru školy a aktivní zapojení studentů do řešení problémů v jejím okolí. V roce 2019 jsme již samostatně navázali Metodikou programu ACTIVE CITIZENS pro 2. stupeň základních škol a nyní ji doplňuje adaptací určenou pro klimatické vzdělávání ACTIVE CITIZENS – Chráníme klima!

British Council je kulturní organizací Spojeného království, usilující o posílení dobrých mezinárodních vztahů. Podporuje otevřenou diskusi na aktuální společenská témata a napomáhá výměně zkušeností v oblasti vědy, vzdělávání, kultury a rozvoje občanské společnosti. Nabízí také celou řadu jazykových kurzů obecné i odborné angličtiny vedoucích k mezinárodně uznávaným zkouškám.

Vzdělávací program Varianty společnosti Člověk v tísni poskytuje informační a metodickou podporu, vzdělávací kurzy, odborné konzultace a asistenci školám a pedagogům v oblastech společného, globálního a klimatického vzdělávání a moderních výukových metod. Naší vizí je škola otevřená všem dětem, která vede žáky a studenty k porozumění souvislostem, globální odpovědnosti a respektu k druhým. Hodnoty, ze kterých při naší práci vycházíme, jsou úcta, odpovědnost, svoboda, partnerství a víra v potenciál každého člověka. Jsme přesvědčeni, že na každém záleží.

Obsah

1 Úvod	5
2 Aktivní občanství v kontextu klimatického vzdělávání	8
3 Učební fáze programu ACTIVE CITIZENS - Chráníme klima!	11
4 Čím začít?	12
5 Tipy pro distanční výuku	14
6 Přehled aktivit programu ACTIVE CITIZENS - Chráníme klima!	16
FÁZE 0: Úvod do programu	18
FÁZE 1: IDENTITA - JÁ	26
FÁZE 2: DIALOG - JÁ A TY	36
FÁZE 3: KOMUNITA - MY SPOLEČNĚ	48
FÁZE 4: PROJEKT - PLÁNOVÁNÍ A REALIZACE	88
FÁZE 5: PROJEKT - ZHODNOCENÍ	110

Úvod

V roce 2019 jsme vydali aktualizovanou verzi metodiky Active Citizens a uvedli ji tímto odstavcem: „Globálně propojení, místně zapojení,“ tak zní heslo mezinárodního programu Active Citizens. Usiluje o svět, ve kterém jsou lidé připravení bezkonfliktně a efektivně spolupracovat s druhými na rozvoji míst, kde žijí.

V souvislosti s klimatickou změnou, která v současné době dopadá skutečně globálně na celý svět, narůstá o to více důležitost umět výše zmíněné a nadto rozumět příčinám, dopadům, ale hlavně řešením klimatické krize. Považujeme za důležité, aby aktivní občanství i klimatická změna byly běžnou součástí výuky na školách, a proto jsme v letech 2020–2023 realizovali ve spolupráci s 21 základními a středními školami program Active Citizens – Chráníme klima! Zapojilo se do něj více než 300 mladých lidí a vytvořili své místní klimatické projekty.

Díky této zkušenosti vznikla příručka, kterou máte nyní před sebou. Obsahuje 17 aktivit, které jsou zčásti adaptací předchozí verze metodiky programu Active Citizens pro druhý stupeň základních škol na téma změny klimatu, zčásti zde najdete nové aktivity, doporučení na další zdroje ke klimatickému vzdělávání a příklady školních „klima projektů“. Ukazujeme způsob, jak s žáky 8. a 9. tříd ZŠ a SŠ uchopit téma klimatické změny, posílit jejich kompetence i emoční odolnost a budovat „konstruktivní naději“, že klimatickou změnu je možné a je potřeba aktivně řešit právě teď.

Publikace vám pomůže:

- Ujasnit si vztah mezi aktivním občanstvím, klimatickým vzděláváním a projektovou výukou.
- Sestavit plán projektové výuky ke změně klimatu na školní rok, měsíc či týden.
- Učit mezipředmětově a ve spolupráci s kolegy.
- Učit v propojení s reálným světem kolem.
- Nachystat si přípravu do hodin během několika minut.
- Vytvořit se žáky tým a projekt, na který nezapomenete, protože společně o kousek posunete svět.

Pro koho je určena tato publikace?

Pro všechny, kdo chtějí a mohou pomoci s rozšířením kvalitního klimatického vzdělávání – **učitele, ředitele škol, lektory**, ale i **vedoucí oddílů**.

Pro koho není?

Pro ty, kdo hledají jednoduchý recept, jak do dětí něco nalít. Kdo nemají chuť spolupracovat s ostatními a cestu hledat společně s žáky. Bez toho program Active Citizens – Chráníme klima! realizovat nejde. I tak ale můžete vyzobat pár aktivit a třeba vás to chytne!

Jak s metodikou pracovat?

Doporučujeme si celou publikaci nejprve prolistovat, a pokud hledáte primárně náměty do hodiny – pomůže vám přehled aktivit na str. 16. Pokud chcete lépe rozumět tomu, proč je účinným prostředkem v klimatickém vzdělávání právě projektová výuka, přečtěte si článek od J. Činčery (str. 9). V koncepci metodiky vás zorientuje text na str. 11 a s praktickými otázkami „jak začít“ poradí str. 12.

Všechny lekce jsou členěny do pěti fází. Na začátku každé najdete přehled, jak ji ideálně realizovat v kombinaci s aktivitami z metodiky ACTIVE CITIZENS pro 2. stupeň ZŠ a lekcemi na webu www.ucimoklimatu.cz. Tato doporučení jsou označena následujícími ikonami:

Ikona lodičky – odkazuje k původní metodice ACTIVE CITIZENS (2019), dostupné online zde:

Ikona puntíku – odkazuje k lekcím na webu www.ucimoklimatu.cz, které rozvíjejí konkrétní znalosti či dovednosti spojené se změnou klimatu:

U každé lekce najdete čas, cíle, shrnutí, pomůcky, přílohy a přehledný postup, jak ji krok po kroku realizovat. Následující grafické prvky vám pomohou s orientací:

Tip pro učitele

Metodické doporučení

INFOBOX:

Aktivní občanství v kontextu klimatického vzdělávání

Jan Činčera

Masarykova univerzita

Katedra environmentálních studií

Úvod

V souvislosti se zhoršující se klimatickou krizí se stále více a více mluví o potřebnosti takového vzdělávání a výchovy, které by žáky připravily na nadcházející svět nejistot, změn a výzev. Žáci se budou muset přizpůsobovat měnícímu se světu. Současně ale budou i těmi, kdo svět aktivně mění. Měli by tedy disponovat jak určitou emoční odolností, tak schopností vyhodnocovat situace a reagovat na ně. Měli by umět zvažovat a navrhnout různá řešení na místní či jiné úrovni. Přestože některé proudy v současném vzdělávání jsou poměrně pesimistické, měli by si žáci udržet i rozumnou míru „konstruktivní naděje“¹¹ a s ní i přesvědčení, že snažit se o zmírňování klimatické změny má smysl. K tomu jsou zapotřebí další kompetence: ke společnému prosazování takových opatření a k jejich realizaci.

Co by se tedy žáci měli ve vztahu ke klimatické krizi naučit? Stručně řečeno: **ustát změny, pomáhat společnosti se jim přizpůsobit a minimalizovat jejich dopad.** V širším slova smyslu, **stát se aktivními občany.**

Emoční odolnost

Z výzkumů celosvětově vyplývá, že naprostá většina žáků na druhém stupni základních škol si je vědoma problému klimatické změny, vnímá ji jako hrozbu a považuje za důležité se jí zabývat. Ve vztahu ke klimatu pak cítí mix pocitů zahrnujících strach z budoucnosti, úzkost, ale i naději.¹² Přestože se zatím nezdá, že by většina žáků považovala situaci za ztracenou, nejde ani jejich obavy shodit ze stolu. Na jedné straně není šťastné žáky klimatickou změnou strašit a zdůrazňovat její potenciálně katastrofické dopady, na druhé není správné ani jejich obavy bagatelizovat a problém ignorovat s tím, že „ono to nějak dopadne“. To, co se žáci potřebují naučit, je **věcně a konstruktivně se o klimatické změně a souvisejících rizicích a obavách bavit.**

Na školách se k tomu přirozenou cestou lze dostat zapojováním se do projektů, ve kterých žáci diskutují, jak klimatické změny mohou proměňovat jejich lokalitu a jak na takové změny nejlépe reagovat. Prostřednictvím diskuze o konkrétních změnách a vhodných adaptačních opatřeních se tak velký problém transformuje do konkrétní situace, na kterou lze věcně reagovat. Přestože i taková diskuze může být spojena s obavami („Opravdu bude v létě tak horko? Opravdu hrozí, že nám vyschne potok?“) či naštvaním („Proč s tím vedení našeho města nic nedělá?“), otevírá cestu k jejich konstruktivnímu zpracování. Na strach z horka ve městě je možné reagovat výsadbou stromů, na sucho projektem na zadržení vody v krajině. Převedení velkého problému do konkrétních a pro žáky zvládnutelných akcí pomáhá přeměnit existenciální úzkost na protivníka, kterému můžeme do nějaké míry čelit. Jakkoliv mohou být žákovské akce malé, pomáhají jim zvládnout emoční nálož, kterou jim klimatická změna přináší. S věkem si pak žáci mohou troufnout na složitější diskuze a projekty, např. v prosazování systémových změn na školní, místní či vyšší úrovni.

Kompetence k akci

Zapojování žáků do konkrétních adaptačních či mitigačních projektů má i další přínosy. Výzkumy opět poměrně jasně ukazují, že zatímco žáci zaujímají jednoznačné postoje k ochraně klimatu, jsou celkově spíše skeptičtí k tomu, že s nimi něco dokážou udělat.¹³ Tato skepse současně s věkem roste: žáci pátých ročníků jsou optimističtější než

1 | Ojala, M. (2012). Hope and climate change: the importance of hope for environmental engagement among young people. *Environmental Education Research*, 18(March 2013), 625–642. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13504622.2011.637157>

2 | Carvalho, A. (2018). How Do Students Perceive and Evaluate Responses to Climate Change?, *The International Journal on Climate Change: Impacts and Responses*, 10(2), 1–20.
Činčera, J. & Kroufek, R. (2021). Metodika hodnocení environmentální gramotnosti žáků. https://www.mzp.cz/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi?fbclid=IwAR1mJq0lAuthN2PlfbpYwBqgSUqBel8RzwYlGeOitMYeV1H_gbUpeQd7uNo
Flottum, K. (2016). Young Norwegians and their views on climate change and the future: findings from a climate concerned and oil-rich nation, *Journal of Youth Studies*, 19(8), 1128–1143.

Harker-Schuch, I., & Bugge-Henriksen, C. (2013). Opinions and Knowledge About Climate Change Science in High School Students, *Ambio*, 42(6), 755–766. <https://link.springer.com/article/10.1007/s13280-013-0388-4>

Hermans, M., & Korhonen, J. (2017). Ninth graders and climate change: Attitudes towards consequences, views on mitigation, and predictors of willingness to act, *International Research in Geographical and Environmental Education*, 26(3), 223–239.

Jackson, L. (2017). Secondary school students' views of climate change in Hong Kong, *International Research in Geographical and Environmental Education*, 26(3), 180–192.

Skeeter, W. J., Reed, J. R., Cissell, J. R., Islam, R., & Keellings, D. J. (2019). What Can We Do? An Exploratory Study on Undergraduate Student Climate Change Perceptions, *The Geographic Bulletin*, 60(2), (2010), 149–162.

Trott, C. D. (2019). Children's constructive climate change engagement: Empowering awareness, agency, and action. *Environmental Education Research*, 26(4), 532–554. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13504622.2019.1675594>

3 | Clayton, S., & Karazsia, B. T. (2020). Development and validation of a measure of climate change anxiety. *Journal of Environmental Psychology*, 69(March), 101434. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494419307145?via%3Dihub>

žáci středních škol. **Právě přesvědčení žáků o jejich schopnosti smysluplně pomoci životnímu prostředí je přitom nejsilnějším motivem k tomu, aby se o to vůbec snažili.**

Z evaluací programů jako Active Citizens, ale i jiných podobných programů po celém světě, víme, že pokud žáci získají příležitost zapojit se do prosazování konkrétního opatření na podporu životního prostředí a zažijí úspěch, získají pocit, že něco dokázali skutečně změnit.¹⁴ Když to šlo teď, mohlo by to jít i příště? Zapojování žáků do plánování, prosazování a realizace konkrétních adaptačních či mitigačních opatření je proto zásadní strategií pro posilování jejich přesvědčení o vlastní schopnosti něco změnit. Takové přesvědčení pak dále posiluje jejich odhodlání nehodit flintu do žita a současně posiluje i jejich naději a emoční odolnost.

Z hlediska přípravy žáků na budoucnost je důležité i to, že žáci si zapojením do podobných projektů osvojí důležité kompetence pro společné akce. Ty pak budou v životě ještě mnohokrát potřebovat. Rozdělovat si práci, rozhodovat, plánovat, vyhodnocovat, reflektovat jiné názory, argumentovat, jednat s úřady, překonávat překážky i slavit úspěch – to vše jsou důležité sociální dovednosti, bez kterých si dobrý život v nejisté, měnící se době velkých výzev nelze představit. V neposlední řadě jde i o klíčové kompetence pro rozvíjení a udržení demokracie, která může být ve složitých dobách ohrožena stejně jako jiné naše jistoty.

Klimatické vzdělávání a aktivní občanství

Klimatické vzdělávání je proto pevně propojené s aktivním občanstvím. Předpokládá adaptaci a zmírňování klimatických změn v rámci demokraticky fungující společnosti a rozvíjí kompetence, které pomáhají demokracii podporovat a udržovat. V důsledku předpokládá také proměny ve způsobu výuky a v postavení žáka směrem k propojování školy a komunity a k zapojování se do řešení konkrétních problémů v komunitě. V neposlední řadě vede i k větší participaci žáka na rozhodování o tom, čím se ve škole zabývat a jakou formou. Klimatické vzdělávání předpokládá, že se výuka bude proměňovat, tak jako se s klimatickou krizí mění i náš svět.

I změny ve výuce mohou přinášet nejistotu a obavy. Z průzkumů víme, že necelá pětina českých základních škol uplatňuje některé z postupů popsaných v tomto textu.¹⁵ Změny však nepřinášejí pouze rizika, ale i nové příležitosti. Řada učitelů, která začala experimentovat se zapojováním žáků do komunitních projektů, zpětně reflektovala, kolik jim toho taková zkušenost dala.¹⁶ Obavy ze změny, které cítili na začátku, se později transformovaly v pozitivní překvapení z toho, kolik toho žáci dokázali, a v důsledku pak i k posílení vlastního přesvědčení o schopnosti smysluplně učit. Programy, jako je Active Citizens, mohou s takovou cestou pomoci a dát jí rámec, směřování a oporu.

Závěr

Klimatická změna přináší novou situaci nejen do naší společnosti, ale i do škol. Potřeba posilovat emoční odolnost žáků, přesvědčení o schopnosti prosazovat adaptační a mitigační opatření, ale i potřeba rozvíjet žákovské kompetence pro společnou akci, vedou k nutnosti změn ve výuce. Ty předpokládají především větší důraz na rozvíjení aktivního občanství, prostřednictvím komunitních projektů podporujících udržitelnost a klima. Jejich realizací se navíc žáci učí nejen chránit klima, ale i posilovat demokracii.

Lehnert, M., Fiedor, D., Frajer, J., Hercik, J., Jurek, M. (2019). Czech students and mitigation of global warming: beliefs and willingness to take action. *Environmental Education Research*, 26(6), 864–889.

Hermans, M., & Korhonen, J. (2017). Ninth graders and climate change: Attitudes towards consequences, views on mitigation, and predictors of willingness to act. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 26(3), 223–239.

4 | Simonova, P.; Cincera, J.; Kroufek, R.; Krepelkova, S.; Hadjichambis, A. (2019). Active Citizens: Evaluation of a Community-Based Education Program. *Sustainability*, 11(3), 663, 1–10. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/3/663>

Cincera, J.; Gallayova, Z.; Kuciakova, S.; Goldman, D. (2021). Roots and Shoots: Building Bridges between Schools and Their Communities. *Sustainability*, 13, 12543. <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/22/12543>

5 | Činčera, J. & Kroufek, R. (2021). Metodika hodnocení environmentální gramotnosti žáků. https://www.mzp.cz/cz/environmentalni_vzdelavani_poradenstvi?fbclid=IwAR1m-JqQIAuthN2PffbpYwBqgSUqBel8RzwYlGeOitMYeV1H_gbUpeQd7uNo

6 | Činčera, J.; Valešová, B.; Doležalová Křepelková, Š.; Šimonová, P., & Kroufek, R. (2019). Place-based education from three perspectives. *Environmental Education Research*, Abingdon: Routledge, Taylor & Francis, 25(10), 1510–1523. ISSN 1350-4622. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13504622.2019.1651826>

Činčera, J. (2023). The GLOBE Pulchra Program: Blurring the Boundaries Between Indoor and Outdoor, Science and Society, and Onsite and Online in the COVID World. In: Činčera, J., Johnson, B., Goldman, D., Alkaheer, I., Medek, M. (ed.) *Outdoor Environmental Education in the Contemporary World*. International Explorations in Outdoor and Environmental Education, vol. 12. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-29257-6_19

Učební fáze programu ACTIVE CITIZENS – Chráníme klima!

Active Citizens a Active Citizens – Chráníme klima! je ucelený vzdělávací program, který v průběhu jednoho školního roku či dvou let vede žáky k realizaci projektu pro místní komunitu. Před samotnou realizací rozvíjí u žáků dovednosti a postoje, které jsou potřeba pro plánování společensky prospěšné akce i pro fungující spolupráci v týmu. Učební proces je strukturován do šesti fází, jejichž učební výstupy se prolínají a vzájemně podporují. Každá z nich je důležitá pro naplnění celkové vize programu. Můžete s nimi ale pracovat kreativně podle potřeb týmu.

FÁZE 0: ÚVOD DO PROGRAMU ACTIVE CITIZENS. Úvodní aktivity pomohou žákům seznámit se a ujasnit si motivaci i cestu, na kterou se s programem Active Citizens – Chráníme klima! vydávají, nastavit pravidla v týmu a lépe se poznat. Základem úspěšné budoucí spolupráce je tým, jehož členové se znají a navzájem si „sedí“.

FÁZE 1: IDENTITA – JÁ. Žáci se v této fázi učí porozumět vlastní identitě v kontextu klimatické změny. Učí se porozumět tomu, jak naše hodnoty, postoje souvisí s jednáním a odhalují, co je pro ně samotné v tématu důležité. Fáze nám pomáhá učit se novým věcem a umět přijímat odlišné perspektivy. Znat sám sebe nám při realizaci projektu pomůže lépe řešit problémy i navazovat či udržovat kontakty. Žáci se učí porozumět nejen svým vlastním postojům a svému chování, ale i postojům a chování druhých.

FÁZE 2: DIALOG – JÁ A TY. V druhé fázi zkoumáme dialog a principy, na kterých stojí. Dialog je důležitým nástrojem pro hledání hlubšího poznání – otevírá možnost nahlédnout na věci z různých úhlů pohledu a hledat nejvhodnější řešení. Abychom mohli vést dialog, musíme se naučit oceňovat odlišné názory a být ochotní změnit svůj pohled na věc, být otevření a věřit ve spolupráci s druhými. K vedení dialogu napomáhá i styl naší komunikace a jazyk, který během ní používáme.

FÁZE 3: KOMUNITA – MY SPOLEČNĚ. Žáci se učí chápat roli jednotlivce ve společnosti. Seznamují se s pojmem komunita v lokálním, národním i globálním měřítku a zkoumají vzájemnou propojenost všech těchto rovin zejména v kontextu klimatické změny. Skrze mapování místní komunity zjišťují, jaká jejich komunita je – kdo jsou hlavní aktéři, v čem se jí daří a s jakými problémy se potýká. Znalost komunity je zásadní pro nalezení prioritního tématu, kterému se žáci budou následně věnovat ve svém projektu.

FÁZE 4: PROJEKT – PLÁNOVÁNÍ A REALIZACE. Žáci si nastavují vizi společensky prospěšného projektu a cíl, kterého by chtěli dosáhnout. Z cíle žákům vyplyne konkrétní podoba projektu, který budou ve své obci realizovat. Žáci si stanoví projektový plán i harmonogram, navazují spolupráci s místní samosprávou a dalšími místními aktéry.

FÁZE 5: PROJEKT – ZHODNOCENÍ. Žáci realizují svůj společensky prospěšný projekt. Při samotné akci žáci využijí dříve získané dovednosti a schopnosti, vysoký stupeň koordinace, komunikace a spolupráce. Několikaměsíční úsilí vrcholí komunitní akcí, kontaktem s veřejností i s médii. Nastává zároveň čas na zhodnocení celého projektu a jednotlivých kroků a navržení plánů do budoucna.

Čím začít?

Položte si následující otázky, pomůže vám to vytvořit si plán. Pokud přemýšlíte o spolupráci s kolegou či kolegyní, projděte body společně a naplánujte, jak by mohla realizace a spolupráce vypadat.

- Co mě motivuje? Proč má smysl program s žáky realizovat?
- S jakou skupinou žáků mohu ve škole pracovat? (třída, skupina žáků napříč ročníky, školní parlament)
Za jakých podmínek je to realizovatelné?
- Je někdo z kolegů či kolegyň, se kterým/ou bych chtěl/a na programu spolupracovat?
(Například někdo, kdo učí stejnou třídu, ale jiný předmět? – být v tandemu se osvědčilo!)
- Jaký čas a prostor bude pro setkávání vhodný? Jak často se můžeme setkávat? Bude to pravidelný čas?
- Je něco, co by mohlo negativně ovlivnit práci s metodikou a úspěšnou realizaci projektu?
Jak by se tomu dalo předejít?
- Co už umím a na co můžu navázat?
- Jak se cítím pevný/á v tématu klimatické změny? Jakou další podporu bych potřeboval/a?
- Na jaké úrovni jsou žáci z hlediska porozumění klimatické změně? Jak se k tématu staví?
- Podívejte se na tzv. žebřík participace (například v příručce Projektovou výukou ke klimatickému vzdělávání, strana 16). Na jakém stupni se podle vás nacházejí vaši žáci? Kam bych se s nimi rád/a posunul/a?
- Plánuji pracovat s aktivnějšími žáky, nebo zapojit i ty, kteří tolik aktivní nejsou? Co je možné udělat pro to, aby se aktivními stali?
- Co, kdy a jak udělám, abych do konce září (či jiného konkrétního data) měl/a skupinu žáků, se kterou budeme na programu Active Citizens – Chráníme klima! pracovat?

S kým pracovat a kam ve výuce program zařadit?

Důležitou částí přípravy k práci s metodikou Active Citizens – Chráníme klima! je sestavení školního týmu. Fungující a spolupracující žákovský tým je základem úspěchu. Nabízíme vám proto několik bodů, které vám s tím mohou pomoci.

Varianta: ŠKOLNÍ PARLAMENT

Školní parlament přináší mnoho výhod – na práci máte vyhrazený čas v době schůzek parlamentu, pracujete s motivovanou skupinou, která chce něco dělat. Výstupy vašich aktivit se skrze zástupce jednotlivých tříd jednodušeji přenášejí do celé školy. Žáci se mohou stát opravdovými zástupci školy při komunikaci s místní samosprávou a místními aktéry.

Výhoda mnohdy heterogenní skupiny je spojena s tou nevýhodou, že v ní obvykle chybí žáci, které by bylo dobré motivovat k většímu zapojení.

Varianta: VOLITELNÝ PŘEDMĚT / NEPOVINNÝ KROUŽEK

Do nepovinného kroužku nebo na volitelný předmět se přihlásí zejména motivovaní žáci, kteří mají chuť pro své okolí něco dělat. S takovou skupinou se můžete pustit i do složitějšího projektu. Žáci budou ochotni věnovat aktivitám i svůj volný čas, což je pro realizaci projektu žádoucí. Můžete si i zvolit, s jak velkou skupinou budete pracovat – ze zkušeností se jako ideální počet jeví 15 žáků.

Výzvou může být sestavení týmu a domluva na pravidelných schůzkách – zvláště pokud žáci budou z různých ročníků. Skupině je dobré hned na začátku vysvětlit průběh celého programu Active Citizens – Chráníme klima! a přiblížit jim, co jednotlivé fáze obsahují. Předejete tak možné demotivaci žáků z toho, že k realizaci projektu dochází až v pozdější fázi. Snažte se spolupracovat i s jinými žáky, aby se vaše skupina nestala uzavřenou buňkou. Sdílejte své úspěchy.

TIP: S nábořem do nepovinného kroužku / volitelného předmětu začněte co nejdříve se začátkem školního roku. Zároveň se domluvte s vedením na tom, aby vám v rozvrhu vymezilo pro Active Citizens čas i prostor.

Varianta: HODINY VÝCHOVY K OBČANSTVÍ/ ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY

Aktivity z metodiky je možné propojit s klasickou výukou občanské výchovy, přírodopisu/biologie, zeměpisu či průřezového předmětu environmentální výchovy – jejich obsah naplňuje velkou část očekávaných výstupů vzdělávacího oboru Výchovy k občanství a Člověk a jeho svět. Při kombinaci klasické výuky s programem Active Citizens doporučíme rozložit práci na projektu do více předmětů.

Zařazení do hodin vám pomůže s organizačním zajištěním – budete mít pevně daný čas pravidelného setkávání, prostor i skupinu žáků. Žákům prací na projektu a aktivitami z metodiky osvěžíte hodiny daných předmětů a díky spolupráci s kolegy budete moci proniknout hlouběji do témat, která metodika nabízí. Při práci na projektu uvidíte žáky z jiné perspektivy než při běžné školní výuce.

Výzvou se může stát skupina, se kterou budete pracovat. Ve třídě už je nastavena skupinová dynamika a pro žáky bude účast na projektu povinná. Může se stát, že ne všichni budou motivovaní zapojit se naplno.

TIP: Zkuste se s vedením školy domluvit na dvouhodinových blocích výchovy k občanství (aktivity z metodiky jsou plánovány často na 2 x 45 min) a na učebně, která umožňuje i volný pohyb.

Co je dobré vědět, než se do toho pustím

Klimatická změna je natolik komplexní téma, že chtít obsáhnout vše od exaktní roviny problému přes systémové vztahy po společenskovední rovinu je obrovská výzva, kterou v jednom člověku zvládne jen málokdo. Je proto dobré zajistit si oporu tam, kde nejméně potřebujete:

- Najít si do tandemu kolegu/gy (osvědčené jsou týmy občanka, přírodopis/biologie nebo i zeměpis a fyzika).
- Pracovat se zdroji, které vám pomohou získat základní orientaci a sebejistotu. Jako takovou „svatou trojici“ do začátku doporučíme:
 - 1) absolvovat si [Online kurz klimatická změna](https://kurz-klimazmena.clovekvtisni.cz) (Člověk v tísni, 2020)
 - 2) pořídit si knihu [Klima je příležitost](#) (P. Daniš, 2023) a
 - 3) pročíst publikaci [Klima se mění a co my?](#) (MZV, 2021), dostupnou online na www.ucimoklimatu.cz.
Zde najdete i další tipy na metodiky, knihy, filmy či semináře.
- Pro hlubší vhléd se podívat na www.faktaoklimatu.cz, kde najdete přehledné a dobře vysvětlené infografiky a řešerše k různým tématům spojeným s klimatickou změnou.
- Nebát se nevědět a dohledávat informace spolu se žáky.

Co je dobré, aby věděli žáci

Metodika záměrně nepřináší lekce, které by žáky seznamovaly od základů s tématem klimatické změny. Její cíl je spojen s aplikací znalostí a rozvojem dovedností a postojů. Předpokladem pro úspěšnou práci s projektem je to, že se žáci v tématu alespoň základně orientují. Co tím máme na mysli?

Žáci

- dovedou vysvětlit skleníkový efekt a to, jak souvisí s globálním oteplováním / změnou klimatu.
- dokáží pojmenovat hlavní příčiny a dopady klimatické změny.
- rozumí pojmům skleníkové plyny, emise, uhlíková stopa.
- ví, o kolik se planeta oteplila od průmyslové revoluce a jakou roli v tom hraje činnost člověka.

Je proto dobré před začátkem práce na programu, nebo pravidelně v jeho průběhu, téma klimatické změny zařazovat a prohlubovat. Dobře vám k tomu poslouží pravidelně doplňované lekce na www.ucimoklimatu.cz.

Motivovat žáky k získávání informací o tématu můžete pomocí online karetní hry Beecarbonize či krátkých studentských snímků Filmem pro klima dostupných na YouTube.

Návod, jak využít hru
Beecarbonize ve výuce.
www.ucimoklimatu.cz

Studentské snímky
Filmem pro klima.
www.youtube.com

Tipy pro distanční výuku

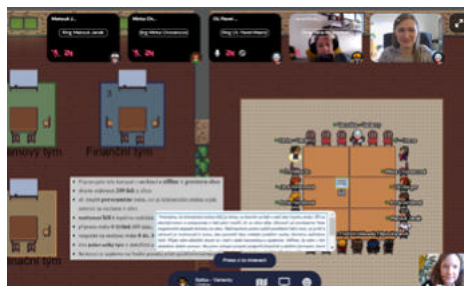
Značnou část prvních dvou ročníků programu jsme realizovali během covidové pandemie, v době distanční výuky. I když se to ze začátku zdálo nereálné, díky odhodlání zapojených pedagogů i studentů a kreativnímu využití různých online aplikací se nám povedlo převést program Active Citizens – Chráníme klima! v podstatě plnohodnotně i do online formy. Semináře se staly webináři a opravdové místnosti nahradil Zoom. Tuto aplikaci jsme zvolili proto, že nám umožňovala rychle a efektivně tvořit menší místnosti vhodné ke spolupráci týmů a lépe zapojit účastníky prostřednictvím hlasování, whiteboardu nebo chatu.

V době realizace komunitních projektů již lockdowny našťastí pominuly a projekty mohly proběhnout v prezenční formě, mnohé z nich si však zachovaly i online podobu ve formě instagramových kampaní a fotografických výzev.

Pevně doufáme, že celonárodní distanční výuku už nezakusíme. Nechceme ale, aby takto nabyté zkušenosti zůstaly zapomenuty, jelikož mnohé z nich lze využít i při běžné výuce. Inspirujte se našimi tipy na konkrétní aplikace a jejich využití v programu Active Citizens – Chráníme klima!

Gather town je kreativní virtuální prostor, který nabízí unikátní způsob online setkávání či spolupráce. Každý účastník zde má svého avatara, se kterým se může pomocí klávesnice volně pohybovat vytvořeným virtuálním prostorem a setkávat se s ostatními. Aplikace simuluje reálné setkávání ve fyzickém světě tak, že teprve až se k někomu přiblížíte dostatečně blízko anebo vstoupíte do vymezeného prostoru (např. okolo stolu), můžete spolu mluvit. Gather town nabízí verzi zdarma pro školy nebo je možné si zřídit základní bezplatný účet, který umožňuje vytvořit prostor až pro 10 lidí.

V programu jsme aplikaci vyzkoušeli na simulační hře Pořádáme komunitní akci (viz s. 90). Dalo by se říct,

že vše probíhalo tak, jako bychom hru hráli naživo: jednotlivé týmy pracovaly na úkolech v menších skupinách, koordinátoři i další obcházeli jednotlivé skupiny a domlouvali se, komunitní akci se povedlo připravit a na závěr proběhla zevrubná reflexe.

<https://www.gather.town/use-cases/education>

Jamboard naleznete mezi aplikacemi na google disku anebo na níže uvedené stránce. Aplikace je zadarmo, ale pro její využití je

potřeba mít zřízený google účet. Jedná se o online tabuli, která může mít až 20 listů. Nástroj je vhodný ke kooperaci a práci na společném úkolu. Umožňuje vkládat obrázky, post-ity, malovat, psát a má i laserové ukazovátko. Obsluha je intuitivní, avšak objekty na nástěnce nelze zamknout, všichni, kdo zde spolupracují, mohou vše upravovat a se vším hýbat. Jamboard lze také využít k prezentaci či k promítnutí zadání úkolu.

V Active Citizens – Chráníme klima! jsme jamboard využívali všemi možnými způsoby: k zadání úkolů, jež pak týmy řešily každý na svém daném listě, k reflexi aktivit, ke zpětné vazbě na projektové plány, k vyjádření postojů na škále, ke sdílení výstupů ze samostatných činností (např. metody Photovoice, viz str. 60), k tvorbě titulní stránky novin nebo jako online centrum aktivit. <https://jamboard.google.com>

Mentimeter

Tento nástroj je vhodný pro různá hlasování, kvízy a tvorbu tzv. word cloudů. Je k dispozici v neplacené verzi, stačí si vytvořit účet pomocí mailu a hesla. V této verzi můžete vytvořit max. 3 otázky na jeden kvíz, ale počet kvízů není omezen. Lze jej využít v každodenní výuce, stačí, aby si žáci chytrým telefonem naskenovali QR kód nebo zadali číselný kód daného kvízu na menti.com.

Mentimeter se hodí využít na úvod aktivit a vytvořit v něm krátký kvíz k evokaci tématu, nebo naopak na závěr k reflexi a zhodnocení aktivity formou **wordcloudu**. Ten funguje tak, že každý žák napíše jedno slovo, odpovídající na danou otázku, např.: Co jsem tento týden udělal/a pro klima? <https://www.mentimeter.com>

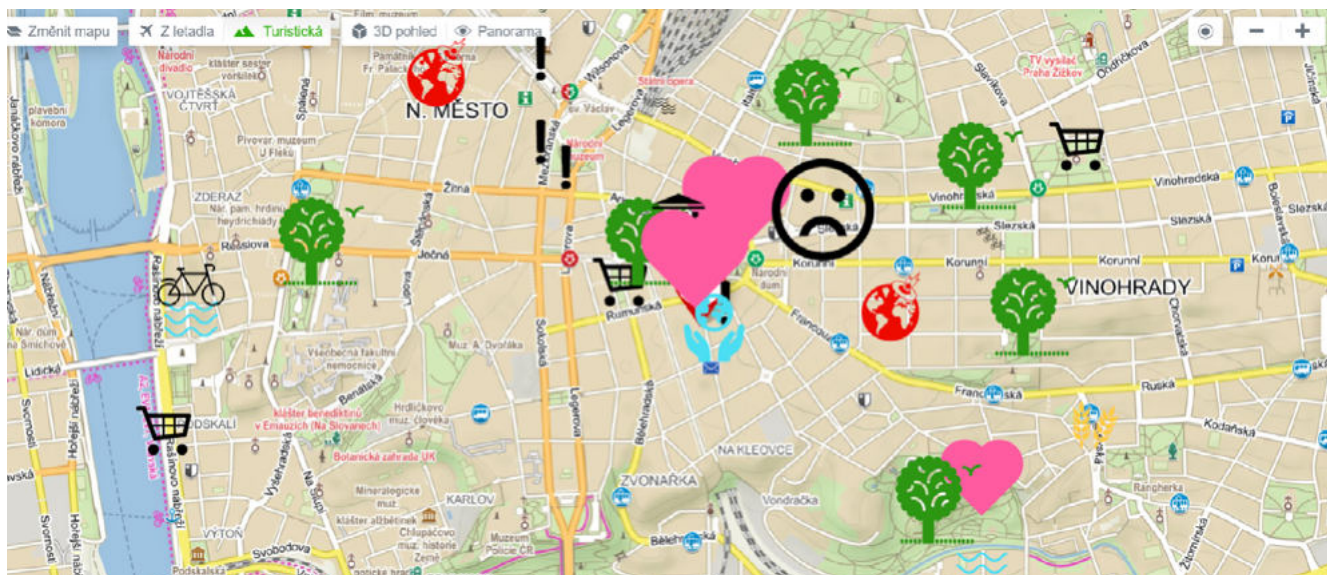

Mural

Tato aplikace funguje jako velká online bílá tabule, která je opět vhodná pro společnou tvorbu nebo práci na zadaném úkolu. Oproti jamboardu toho umí mnohem více, proto se hodí pro náročnější a rozsáhlejší aktivity, a nabízí mnoho připravených vzorů. V aplikaci lze zamknout jednotlivé prvky a ochránit je tak před úpravami a lze nastavit práva, co kteří návštěvníci mohou upravovat. Mural je o něco složitější na ovládání, ale stále je velmi intuitivní a dá se v něm během pár minut zorientovat. Aplikaci je možné získat pro školy zdarma.

Mural se skvěle osvědčil při vytváření **mapy klimatických souvislostí** (viz s. 50). Dalo by se říct, že aktivita probíhala online dokonce lépe, než naživo, všichni účastníci při ní totiž mají dobrý přehled o tom, kam se který pojem přikládá a jak je propojen s dalšími. Velmi se hodil také na tvorbu pocitové mapy v aktivitě **Mapování komunity a klimatické změny** (viz s. 57). <https://www.mural.co/education/students>

Přehled aktivit programu ACTIVE CITIZENS – Chráníme klima!

	ČAS	STRANA
Fáze 0: Úvod do programu		
Rychlá seznamka	15-30 minut	20
Proč zrovna Active Citizens – Chráníme klima?	45 minut	21
Co je a není aktivní občanství?	45 minut	22
Fáze 1: Identita – já		
Mezi člověkem a přírodou	45 minut	28
Viditelné a skryté části naší identity	45 / 90 minut	29
Fáze 2: Dialog – já a ty		
Mluvit a naslouchat	45 minut	38
Proč bychom měli jednat?	45 minut	40
Oceňující zjišťování aneb Jak vyřešit sucho?	45 minut	44
Fáze 3: Komunita – my společně		
Mapa klimatických souvislostí	90 minut	50
Mapování komunity a klimatické změny	45 minut	57
Photovoice – mapujeme fotkou	2-3 hodiny	60
Kdo rozhoduje?	45 minut	65
Řešení klimatické změny – jaké existují možnosti?	90 minut	71
Klima pub kvíz	45 minut	80
Fáze 4: Projekt – plánování a realizace		
Pořádáme komunitní akci	2 hodiny 40 minut	90
Jak na klimaticky odpovědný komunitní projekt?		102
Příklady realizovaných školních projektů		105
Fáze 5: Zhodnocení		
Příběh projektu	60 minut	112
Otisky projektu	45 minut	115

FÁZE 0

ÚVOD DO PROGRAMU
ACTIVE CITIZENS

Doporučená cesta fází 0: Úvod do programu

V úvodu každé fáze vám nabízíme způsob, jak pracovat s touto metodikou v kombinaci s aktivitami z metodiky ACTIVE CITIZENS (2019) a lekci z webu Učím o klimatu.

Rychlá seznamka / 15-30 min / s. 20

Utužte vztahy v týmu a dejte žákům prostor, aby se lépe poznali. Aktivita je vhodná pro nové i již fungující týmy.

Proč zrovna Active Citizens - Chráníme klima? / 45 min / s. 21

Prizvěte do úvah o zapojení do programu Active Citizens také žáky a odpovězte si společně na otázku: PROČ se zapojit?

Řeka / 90 min / s. 28

Seznamte žáky prostřednictvím symbolu řeky s fázemi programu Active Citizens a sdílejte očekávání a obavy.

www.clovekvtsisni.cz

Kdo je aktivní občan? / 45 min / s. 37

Prozkoumejte, kdo je aktivní občan, a vytvořte jeho klíčové charakteristiky.

Naše zapojení a naše odpovědnost / 45 min / s. 32

Diskutujte o tom, jaké role a odpovědnosti náleží žákům, jaké učitelům a jaké všem. Udělejte první kroky k participaci.

Co je a není aktivní občanství? / 45 min / s. 22

Diskutujte, jaké činnosti spojené s klimatickou změnou považujete za aktivní občanství, posuzujte, které jsou pro vás osobně přijatelné, a tvořte kritéria aktivního občanství.

Utvořte si už v průběhu nulté fáze s žákovským týmem vědomostní základ v tématu klimatické změny.

Pomohou vám např. tyto aktivity z webu Učím o klimatu:

Hra na skleníkový efekt / 45 min

Vysvětlete žákům, jak funguje skleníkový efekt, díky názorné pohybové hře.

www.ucimoklimatu.cz

Fakta a mýty o změně klimatu / 90 min

Naučte se odlišit fakta od mýtů pomocí vědeckých dat a infografik.

www.ucimoklimatu.cz

Může za klimatickou změnu lidská činnost? / 45 min

Zjistěte z videa a pracovního listu, co víme o vlivu lidské činnosti na klimatickou změnu.

www.ucimoklimatu.cz

Strom příčin a důsledků / 45 min

Objevte příčiny a důsledky klimatické změny a sestavte je do přehledného schématu.

www.ucimoklimatu.cz

Rychlá seznamka

Čas: 15-30 minut

- Cíle:**
- Žák zjistí nové informace o svých spolužácích a sdělí informace o sobě.
 - Žák formuluje, co ho zajímá, co se mu líbí, co zažil či co si přeje, a sdílí své myšlenky s ostatními.

Shrnutí: Žáci se postupně potkají se třemi lidmi, které příliš neznají, a během omezeného času vzájemně sdělí vybrané informace o sobě a své motivaci zabývat se klimatickou změnou.

Pomůcky: žádné

Postup:

1. Řekněte žákům, že si nyní zahrajete Rychlou seznamku.

Hra bude mít několik kol, v každém kole si žáci budou povídat s jiným spolužákem a na jiné téma po dobu 2 minut. Vyzvěte žáky, aby se volně pohybovali po prostoru a na zvukový signál se snažili najít do dvojice toho, koho ještě moc neznají nebo s kým si běžně nepovídají. Doporučujeme provést alespoň 3 kola a zvukový signál využít i pro ukončení doby určené na povídání ve dvojicích.

2. V každém kole položte žákům jinou otázku k diskuzi.

Můžete se inspirovat níže uvedenými otázkami nebo vytvořte vlastní na míru vašim žákům. Začněte méně náročnými otázkami:

- Jaké místo, které jste během léta (posledních prázdnin) navštívili, se vám nejvíce líbilo a proč?
S kým jste tam byli a co jste tam dělali?
- Kdybyste teď mohli být kdekoliv na světě, kam byste se vydali? Proč a co vás na tom místě láká?
- Sledujete nějakého youtubera/youtuberku nebo někoho na Instagramu? Jakého/jakou a proč, čím vás zaujal/a, co se vám na něm/ní líbí?
- Co vás nejvíc motivuje k tomu, zajímat se o klimatickou změnu? Je něco, co už sami v tomto tématu podnikáte?
- Zachytili jste v poslední době nějakou událost v ČR nebo ve světě, která souvisí s klimatickou změnou?
O co konkrétně šlo a jak to na vás působilo?

reflexe

3. Zeptejte se žáků, co je při sdílení s ostatními zaujalo a zda našli něco, co mají společné.

Podle časových možností zařaďte sdílení odpovědí i po jednotlivých kolech.

Proč zrovna Active Citizens – Chráníme klima?

Čas: 45 minut

Cíle: • Žák si odpoví na otázku po smyslu svého zapojení do programu.

Shrnutí: Pokud přemýšlíte nad tím, proč se do programu Active Citizens u vás ve škole pouštět, přivtěte do svých úvah také žáky. Společně se zamyslete nad tím, jaký smysl by pro vás mělo využít program Active Citizens – Chráníme klima! u vás ve škole. Čemu byste se chtěli věnovat? Co čekáte, že vám práce přinese? Využít k tomu můžete například metodu řetězce proč – proč – proč.

Pomůcky: tabule/flipchart, fixy

Postup:

1. Vysvětlete žákům pravidla metody „řetězec proč – proč – proč“ a rozvíňte společně jako skupina základní otázku.

Dostanete se tak k hlubší odpovědi spojené s tím, jaký smysl v programu vidíte nebo čeho byste chtěli dosáhnout (či se k tomu aspoň přiblížit).

ŘETĚZEC PROČ – PROČ – PROČ: Položte si výchozí otázku, u které se chcete dobrat hlubší podstaty problému.

Např.: *Proč má smysl zabývat se aktivním občanstvím a ochranou klimatu u nás ve škole?*

Vysvětlete žákům, že cílem je vytvořit řetěz na sebe navazujících otázek. Ten vznikne tím, že z věty, kterou si odpovíme na první položenou otázku, vytvoříme další otázku začínající slovem „Proč“. Zapisujeme vždy jen otázky, nikoli odpovědi. Tímto způsobem můžeme rozvinout několik linií řetězce, čehož při práci v celé skupině můžete snadno využít. Doporučujeme odpovídat si na otázky celou větou a nové otázky si opět celou větou psát na papír.

- *Proč má smysl zabývat se aktivním občanstvím a ochranou klimatu u nás ve škole?
(Protože budeme lépe vědět, co a jak můžeme pro ochranu klimatu dělat.)*
- *Proč má smysl vědět, co a jak můžeme pro ochranu klimatu dělat?
(Protože dopady změny klimatu se nás týkají a můžeme nějak přispět k řešení.)*
- *Proč má smysl přispívat k řešení klimatické změny a dopadů, které se nás týkají?
(Protože se tím s klima změnami a dopady lépe vyrovnáme a ještě můžeme změnit chování a myšlení lidí ve svém okolí.)*
- *Proč má smysl... ? Atd.*

2. Společně se pobavte o tom, které myšlenky vám dávají největší smysl.

Na základě sdílení vytvořte krátkou vizi, která odráží vaši společnou motivaci. Začít můžete slovy „Chceme... (společně udělat něco pro ochranu klimatu / se naučit, jak motivovat i ostatní k zájmu o klima...)“ – vyberte z toho, co ve skupině nejvíce rezonovalo.

Co je a co není aktivní občanství?

Čas: 45 minut

- Cíle:**
- Žák posuzuje různé typy činností z hlediska přijatelnosti a projevu aktivního občanství.
 - Žák zdůvodňuje své rozhodnutí a diskutuje s ostatními ve skupině.

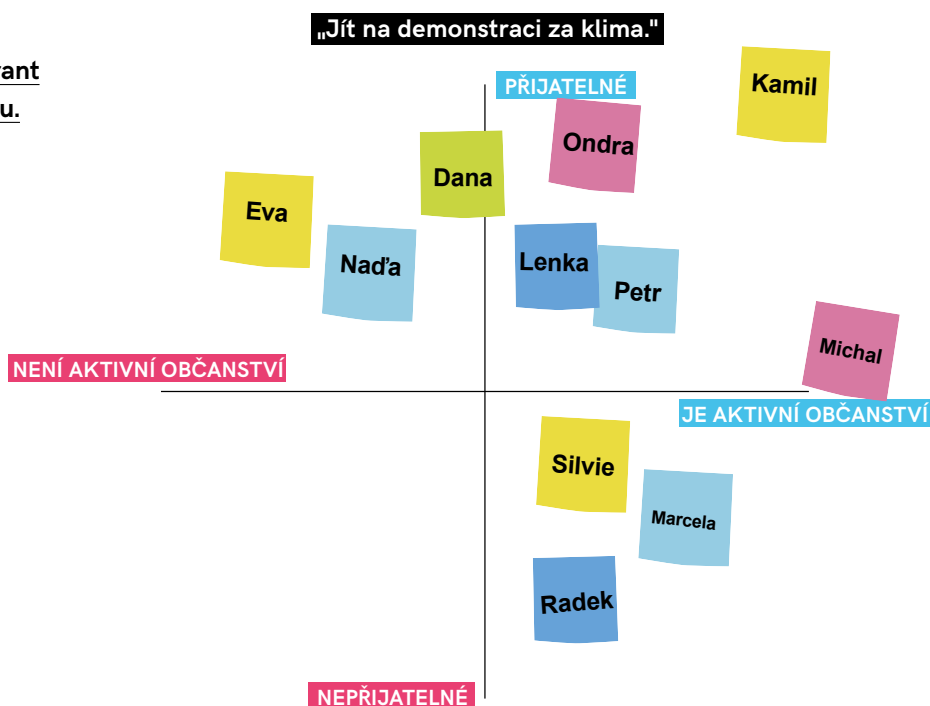
Shrnutí: Žáci přemýšlí, které z typů činností považují za aktivní občanství a které ne, a zároveň posuzují, jestli je pro ně osobně daná aktivita na podporu ochrany klimatu přijatelná, či nikoliv. Během aktivity se pohybují po třídě a svou odpověď vyjadřují tak, že zaujmou místo v kvadrantu vytvořeném pomocí lepicí pásky na podlaze. Své postoje zdůvodňují a společně o nich diskutují. Postupně vytváří a testují kritéria pro vymezení pojmu aktivní občanství a sdílí, jak mají individuálně nastavené hranice své potenciální občanské angažovanosti.

Pomůcky: lepicí páska nebo provázek, vytištěné kartičky s popisem akcí (Příloha)

Postup:

1. Vytvořte ve třídě či venku kvadrant pomocí lepicí pásky nebo provázku.

Na konce os umístěte jejich popis.

2. Vysvětlete žákům, že obě osy kvadrantu představují škálu.

Horizontální osa je škálou od toho, co lze považovat za aktivní občanství, po to, co zcela jistě nelze. Vertikální osa je škálou od toho, co je pro žáky osobně přijatelné, po to, co je pro ně rozhodně nepřijatelné.

3. Řekněte žákům, že budete postupně číst různé typy činností a oni je budou posuzovat ze dvou hledisek.

U každé aktivity tedy sami za sebe zváží, jestli si umí či neumí představit, že by danou aktivitu podnikli, a jestli je či není daná činnost projevem aktivního občanství. Svou odpověď vyjádří tak, že si najdou příslušné místo v kvadrantu a tam si stoupnou.

4. Na jednoduchém příkladu vyzkoušejte, zda všichni porozuměli instrukcím.

5. Vyberte alespoň 5 činností viz (Příloha) a postupně je představte žákům.

Po každé činnosti nechte žáky zaujmout místo v kvadrantu a dejte jim čas, aby mohli zdůvodnit své rozhodnutí. Pokud pracujete ve velké skupině, nechte nejprve pobavit se spolu ty, kdo stojí blízko sebe. Následně přejděte ke sdílení v celé skupině.

Některé typy činností mohou otevřít zajímavou diskuzi. Domluvte si proto společně několik pravidel:

- mluví vždy jen jeden a ostatní naslouchají
- vzájemně nehodnotíme své názory a postoje

- snažíme se své postoje podložit argumenty či zdůvodnit
- je v pořádku změnit názor
-

Zdůrazněte také, že rozhodnutí o přijatelnosti dané činnosti je každého osobní volbou. Naopak posoudit, zda něco je či není aktivním občanstvím, můžeme podle určitých kritérií. Shodnete se na nich?

TIP: v průběhu diskuse můžete vy nebo někdo ze žáků zachycovat kritéria aktivního občanství, která zazní v diskusi.

6. Zrekapitulujte, která kritéria aktivního občanství v diskusi zazněla.

Ověřte se žáky, zda kritéria podle nich platí kritéria pro všechny činnosti, které jste posuzovali. Vzniká někde zajímavý rozpor? Výstupy můžete porovnat s informacemi v infoboxu.

INFOBOX:

Aktivní občanství vždy představuje nějakou formu zapojení se do společenských nebo politických procesů. Může mít přitom řadu podob od účasti ve volbách přes dobrovolnictví, účast na různých shromážděních či protestech po zapojení do rozhodování, zájem o veřejné dění či třeba vedení kritické diskuze. Aktivní občan se trvale zajímá o své okolí a v rámci svých možností se snaží angažovat ve věcech, které mu přijdou důležité.

V našem kulturním kontextu je smyslem občanské angažovanosti přispívat k dobrému fungování demokracie a kvality života ve společnosti. K tomu patří i podpora lidských práv či dobrého životního prostředí. Iniciativy, které naopak lidská práva nerespektují, porušují či vyzývají k nenávisti, nelze považovat za aktivní občanství. Každý aktivní občan by měl respektovat platné právní předpisy.

Specifickou kategorií aktivního občanství je přitom tzv. občanská neposlušnost. Jde obvykle o formu protestu nebo odporu, která spočívá v úmyslném porušení zákona nebo pravidel, aby se upozornilo na nějaký problém nebo nespravedlnost. Při jejím posuzování se bere v úvahu účel, míra násilí, otevřenost a transparentnost a zda šlo skutečně o nouzový stav, který nenabízel jiné možné řešení. Jako taková může vést k právním postihům.

7. Ohlédněte se společně za aktivitou. Můžete žákům položit následující otázky:

- Na čem jste se jako skupina nejvíce shodovali?
- Kde jste se rozházeli?
- Díky čemu jsou pro vás některé činnosti přijatelnější než jiné?
- Která kritéria aktivního občanství vám připadají nejdůležitější?
- Jaké další činnosti bychom mohli umisťovat na takovou škálu?

8. Vytvořte si zásobník nápadů na společnou činnost.

Vyzvěte žáky, aby každý za sebe napsal na papír 2-3 činnosti, které by rád někdy podnikl a co by k tomu potřeboval. Sepište si společný seznam činností, které jsou pro většinu týmu přijatelné a proč – mohou se stát inspirací pro váš budoucí projekt. .

Příspěť na kampaň politické straně, která má v programu řešení klimatické krize.

Vysvětlovat kamarádům příčiny a dopady klimatické změny.

Blokovat rypadlo v uhelném dole, abych upozornil/a na nutnost zastavení výroby energie z uhlí.

Účastnit se v době výuky studentské stávky za klima.

Účastnit se ve svém volném čase studentské stávky za klima.

Třídit odpad.

Stravovat se bez masa a uzenin.

Podat žalobu na stát za to, že neplní své závazky na přijetí klimatických opatření.

Osobně nebo v online diskuzích komunikovat s lidmi o ochraně klimatu.

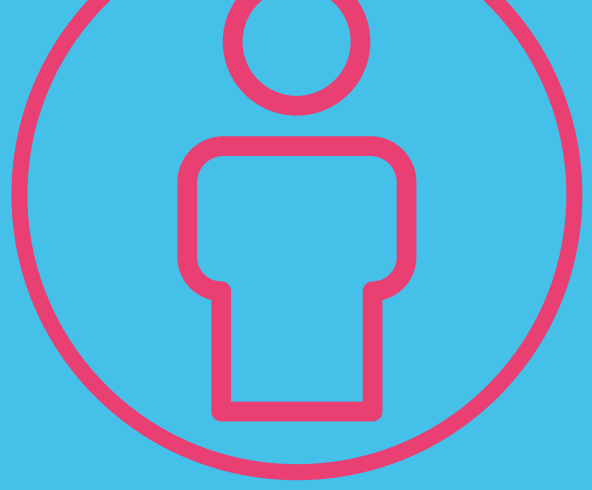
Dát si na rodinný dům solární panel a s jeho pomocí ohřívat vodu.

Uspořádat školní projekt na snížení energetické náročnosti školní budovy.

Polít polévkou vzácný obraz, abych upozornil/a na problém ničení života na zemi (ekologická katastrofa).

Účastnit se jednání vedení obce a přinášet návrhy na klimatická opatření.

FÁZE 1

IDENTITA - JÁ

Doporučená cesta fází 1: Identita – Já

Já a moje identita / 45 min / s. 49

Zamyslete se nad tím, co je pro vás důležité, co utváří vaši identitu a co identitu ostatních, a rozvíjejte vzájemnou důvěru a porozumění.

www.clovekvtisni.cz

Mezi člověkem a přírodou / 45 min / s. 28

Diskutujte vaše pohledy na vztah člověka k přírodě a reflektujte, jak může stav životního prostředí ovlivňovat vás samotné.

Viditelné a skryté části naší identity / 45–90 min / s. 29

Objevte pomocí příběhu „model plovoucího ledovce“, poznejte, co nám pomáhá porozumět chování a jednání sebe i druhých a proč je někdy komunikace snadná a jindy drhne.

Změna klimatu a já / 90 min

Spočítejte si svou uhlíkovou stopu, zamyslete se nad tím, jak ji lze účinně snižovat, a reflektujte, která osobní opatření jste ochotni přijmout.

www.ucimoklimatu.cz

Mezi člověkem a přírodou

Čas: 45 minut

- Cíle:**
- Žák posuzuje, se kterým z výroků o vztahu mezi člověkem a přírodou více souhlasí.
 - Žák uvádí argumenty na podporu svých postojů a diskutuje s ostatními.
 - Žák reflektuje, co ovlivnilo jeho vztah k přírodě či jak ho ovlivňuje současný stav životního prostředí.

Shrnutí: Součástí naší identity je i náš vztah k přírodě a k živému světu. Stejně tak stav přírody, životního prostředí může ovlivňovat naši identitu. Žáci si prostřednictvím vyjádření svého postoje k nabízeným dvojicím výroků ujasňují svůj pohled na vztah člověka a přírody, stav přírody samotné a možnosti člověka její ovlivnit. Následně reflektují zkušenosti, zážitky, hodnoty či názory, které jejich vztah k přírodě ovlivnily.

Pomůcky: listy papíru (ideálně A3) s vytištěnými/přepsanými výroky, tužka, papír

Postup:

1. Vytvořte si ve třídě nebo venku prostor, kde bude možné se volně pohybovat, a pozvěte žáky k následující diskuzi.

Dva výroky napsané na listu papíru položte vždy naproti sobě v dostatečné vzdálenosti, aby si mezi ně mohli žáci stoupnout. Jejich úkolem je zaujmout místo na pomyslné škále podle toho, se kterým výrokem více souhlasí. Zadání může znít třeba takto: „Stoupněte si k tomu výroku, který je vám bližší, se kterým se více identifikujete.“

Dvojice výroků o vztahu člověka k přírodě:

- 1** • Rostliny a zvířata mají stejné právo na existenci jako člověk.
• Lidé jsou určeni k tomu, aby vládli přírodě.
- 2** • Přírodní rovnováha je velice křehká a může být velmi snadno porušena.
• Přírodní rovnováha je tak silná, že může zvládnout dopady činností moderních průmyslových společností.
- 3** • Pokud vše bude pokračovat současným směrem, brzy se dočkáme velké ekologické katastrofy.
• Takzvaná „ekologická krize“, které lidstvo čelí, je silně zveličovaná.
- 4** • Země má pouze omezený prostor a omezené zdroje.
• Lidská vynalézavost je zárukou, že se Země nestane kvůli lidské činnosti neobyvatelnou.

2. U každé škály navažte krátkou diskuzí.

Nechte zaznít 2-3 komentáře včetně zdůvodnění. Umožněte žákům krátce na sebe reagovat a přesunout se na jiné místo, pokud je něčí argument přesvědčil a změnili názor. Je možné použít jen 3 dvojice výroků, strávit více času diskuzí a jít více do hloubky.

3. Pokud se ocitnou někdy všichni žáci na stejném pólu, zkoumejte společně, čím to je.

Doptávejte se, čím by nejspíše argumentoval někdo s opačným postojem. Ptejte se, z jakých hodnot vychází to které přesvědčení a k jakým druhům jednání či rozhodnutí směřuje. Můžete hrát roli „dávlova advokáta“.

4. Zadejte žákům, aby si vybrali jedno z témat a zpracovali ho pomocí volného psaní.

- A. Co nebo kdo ovlivnil můj vztah k přírodě?
Ve vztahu k přírodě mě nejvíc ovlivnil/a/o...
- B. Jak ovlivňuje stav životního prostředí mou vlastní identitu?
Stav životního prostředí mě ovlivňuje...
- C. Jak na mě působí změna klimatu?
Změna klimatu na mě působí...

Volné psaní: vezměte si papír a něco na psaní. Napište si začátek věty, na kterou chcete navázat. Jakmile zazní signál, začněte psát a pište bez zastavení 3 minuty. Nevracejte se v textu, neopravujte chyby, stále jen pište vše, co vás napadá. Pokud nevíte, napište „teď nevím“, nadechněte se a nechte přijít další myšlenku. Snažte se zachytit všechny myšlenky, které vás ve spojení s tématem napadají.

5. Nechte dobrovolníky sdílet, co napsali.

Viditelné a skryté části naší identity

Čas: 45 minut (rozšířená verze 90 minut)

- Cíle:**
- Žák uvede příklady viditelných a skrytých částí lidské identity.
 - Žák za pomoci „modelu ledovce“ vyjádří, jak skryté části identity ovlivňují naše chování při kontaktu s druhými lidmi.
 - Žák pojmenuje, jaké části identity ovlivňují jeho vztah k přírodě a životnímu prostředí.
 - Žák reflektuje, jak skryté části identity ovlivňují naši reakci na klimatickou změnu.

Shrnutí: Prostřednictvím příběhu a fotografie mladé environmentální aktivistky Severn Cullis-Suzuki se žáci zamýšlí nad tím, co jsou viditelné a skryté části naší identity. Seznámí se s „modelem plovoucího ledovce“, který jim pomůže porozumět tomu, jak tyto části identity ovlivňují naše vztahy k okolnímu světu. Na základě sdílení vlastních příběhů si uvědomí, že mnohá nedorozumění a neočekávané konflikty pramení z neznalosti skrytých částí identity, stejně tak jako z nich pramení pocity vzájemného porozumění a blízkosti s druhými. Porozumí také lépe kořenům různých postojů k přírodě.

Pomůcky: projektor, tabule nebo flipchart a fixy, psací potřeby, lepicí lístečky (post-its), vytištěná nebo promítnutá fotografie Severn Cullis-Suzuki ([Příloha 1](#)), vytištěný text o Severn ([Příloha 2](#))

Postup:

1. Ukažte žákům fotografii dívky ([Příloha 1](#)) a vyzvěte je, aby na lepicí lístečky sepsali vše, co o ní mohou z fotografie zjistit.

Každou informaci by měli napsat na zvláštní lísteček. Zatím žákům neprozrazujte, kdo na fotografii je.

2. Položte žákům otázku:

- Co můžeme o člověku zjistit na první pohled? Co jste o dívce zjistili z její fotky?

Navrhnete obecné kategorie (např. vzhled, nikoliv „že má tmavé vlasy“, věk).

Lístečky patřící do jedné skupiny nalepte k sobě a barevně odlište lísteček s pojmenováním dané kategorie (např. vzhled...). Řekněte žákům, že se k lístečkům ještě vrátíte. Nyní je čas zjistit více o dívce na obrázku.

3. Přečtěte si s žáky příběh o Severn Cullis-Suzuki ([Příloha 2](#)).

Zeptejte se, zda už o ní někdo někdy slyšel nebo jestli znají podobný příběh. Ptejte se také, zda je příběh překvapil nebo co je zaujalo.

4. Vyzvěte žáky, aby na lepicí lístečky sepsali vše, co se o Severn dozvěděli z příběhu.

Každou informaci by měli opět napsat na zvláštní lísteček. Poté dejte opět dohromady obsahově stejné či podobné lístečky a společně jim vymyslete nadřazenou kategorii (např. hodnoty, zážitky, vztahy, země původu...), podobně, jako při práci s fotografií.

5. Společně shrňte kategorie, které jste vytvořili.

Zamyslete se nad tím, zda a jak se liší od těch, které jste vytvořili předtím.

6. Vysvětlete žákům, že každý má svou identitu a ta má své viditelné a skryté části.

Pokud je potřeba upřesnit význam pojmu identita, využijte infobox níže. Pro lepší představu si můžete identitu a její části připodobnit k plovoucímu ledovci, jehož menší část vykukuje nad hladinu a větší část je ponořena (skryta) pod vodou. Podobně je to s naší identitou – pouze její menší část je snadno viditelná a zachytitelná pouhými smysly, mnohem větší část se skrývá tzv. pod hladinou a odhalíme ji, až když s daným člověkem mluvíme, čteme o něm informace nebo ho dobře známe.

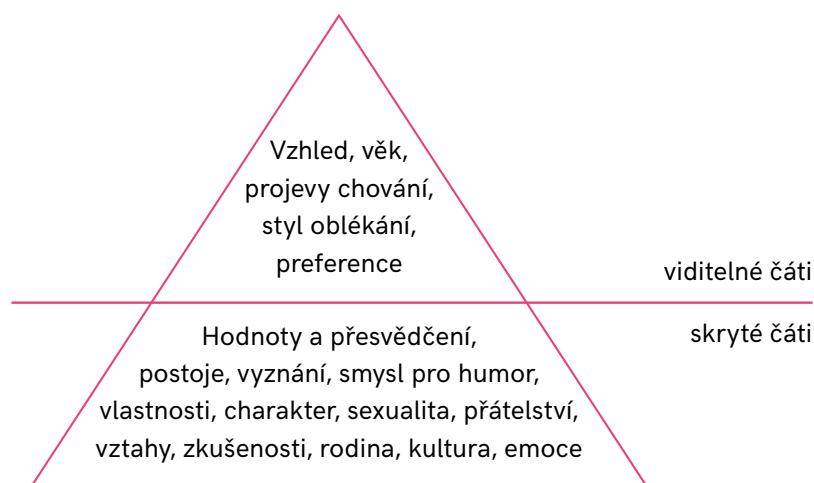
INFOBOX

Identitu lze chápat jako jedinečný pocit sebe sama – sebepojetí či sebeuvědomění. Osobní identita je složena ze všech přesvědčení, hodnot a zájmů, kterými se cítíme být definováni jakožto jedinci, tzn., které jsme sami přijali za své (ztotožnili jsme se s nimi). Naši identitu tvoří jak vrozené, tak získané charakteristiky. Skupinová identita (též sociální) zahrnuje víru, společenský status, jazyk, kulturu a další společenské kategorie, se kterými se identifikujeme v rámci širší společnosti. Každý z nás má několik skupinových identit – můžeme být například žák, kamarád, dcera, křesťan, fanoušek konkrétního sportovního týmu, Češka... Tyto vlivy mohou být historicky dané, vyplývající ze současné situace, souvislostí, či jsou výsledkem našeho vlastního úsilí.

Zdroj: Metodika programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ (2019)

7. Nakreslete na tabuli schéma ledovce (pouze s popisem viditelné a skryté části).

Pro představu ukažte žákům i foto opravdového plovoucího ledovce (k nalezení na internetu). Zeptejte se jich, které kategorie lístečků jsou ty viditelné – nad čarou, a které pod čarou? Postupně umísťujte lístečky do příslušné části ledovce. Společně pak můžete doplnit ty, které chybí. Některé části naší identity mohou být na hraně – mohou spadat jak do viditelných, tak skrytých částí – např. chování (motivy chování jsou skryté, projevy obvykle viditelné) či emoce (pouze pociťované jsou skryté, vyjádřené jsou viditelné):

8. Ptejte se žáků, které z částí identity nejvíce ovlivňují to, jak se vztahují k přírodě a životnímu prostředí.

Nechte žákům čas na rozmyšlení a poté společně podtrhávejte příslušné lístečky na flipchartu.

Následně vyzvěte žáky k tomu, aby si nakreslili každý svůj vlastní ledovec a do spodní části umístili konkrétní hodnoty, postoje, zkušenosti, které ovlivňují jejich vztah k přírodě a klimatické změně, do horní pak to, co je viditelné, např. co dělají, jak jednájí ve vztahu k přírodě a klimatické změně. Následně nechte žáky, aby si navzájem ve dvojici své ledovce představili.

9. Na závěr se ptejte:

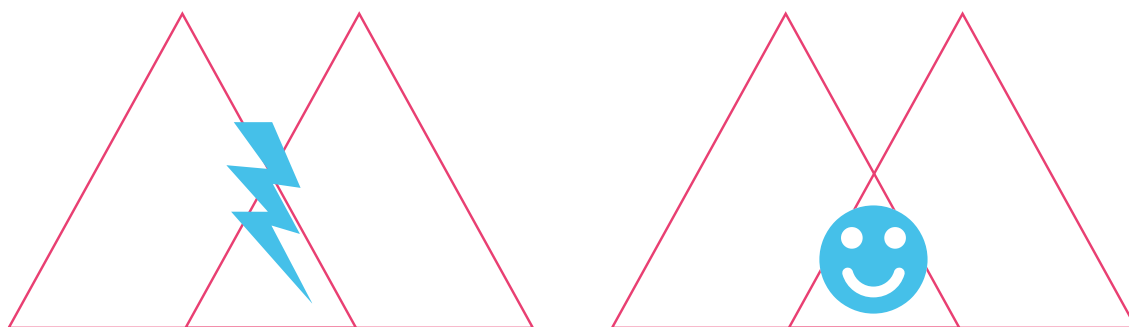
- Proč každý z nás reaguje na klimatickou změnu jinak? Co nás k tomu vede?
- Co je příčinou toho, že někdo rezignuje, někdo se angažuje, někdo je kritický, někdo klimatickou změnu zpochybňuje, někdo si je jistý, že se na klimatickou změnu adaptujeme?

MOŽNÉ ROZŠÍŘENÍ AKTIVITY na další hodinu o téma „Skryté části identity jako příčina (ne)porozumění“:

1. Nakreslete druhý trojúhelník, který se v základně překrývá s prvním trojúhelníkem.

Každý trojúhelník reprezentuje identitu jednoho člověka. Zeptejte se žáků, k čemu díky překryvu dochází:

- Co se může překrývat? (skryté i viditelné části, hodnoty, koníčky, zážitky, kultura, ...)
- Jak se to může projevovat ve vztazích mezi lidmi, v tom, jak se k sobě vzájemně chováme? (přátelství, soulad, souznění, rozpor, výměna názorů, konflikt, ...)

INFOBOX

Při setkání s lidmi se setkávají také naše jedinečné identity. Některé části našich identit (skrytých i viditelných) budou shodné či podobné – budeme si v něčem vzájemně rozumět, jiné části budou rozdílné či dokonce v konfliktu. Vzhledem k tomu, že většina naší identity je skrytá, je zde možné hledat zdroj toho, že si s druhým člověkem vzájemně rozumíme, ale také zdroj možných konfliktů. Chceme-li spolu vyjít i ve sporných tématech, je proto důležité tzv. "hledat pod hladinou".

2. Vysvětlete žákům, že toto schéma si můžeme spojit např. se situací, kdy o něčem důležitém diskutujeme.

Připomeňte si s žáky, co se dělo během aktivity Mezi člověkem a přírodou, či během jiné diskuzní aktivity, kterou jste zažili. Kdy během ní docházelo ke shodě a vzájemnému porozumění, kdy na sebe „ledovce“ naopak narazily a vy jste se nemohli shodnout? Jaké podobné či odlišné hodnoty/postoje/přesvědčení v tom hrály roli?

3. Posadte se s žáky do kruhu, doprostřed umístěte mluvicí předmět a vysvětlete pravidla kruhu příběhů:

- Mluví jen ten, kdo drží mluvicí předmět.
- V kruhu se sdílí pouze příběhy. Komentáře či reakce si žáci nechávají pro sebe.
- Sdílíme jen to, co se vztahuje k položené otázce.
- Jdeme rovnou k jádru věci.

4. Vedte kruh příběhů pomocí níže uvedených otázek.

Při pokládání otázky si také vždy vezměte mluvicí předmět. Dbejte na dodržování pravidel kruhu. Na každou otázku nechte zaznít 2-3 odpovědi:

- Stalo se někdy někomu z vás, že jste si s někým hodně a hluboce rozuměli?
Že jste byli „na stejné vlně“? Sdílejte svůj příběh.
- Zažil někdo nějakou situaci, ve které došlo ke konfliktu, který byl podle vás způsoben rozdíly ve vašich hodnotách? Sdílejte svůj příběh.
- Máte takovou zkušenost i ve spojení s tématem klimatické změny? Sdílejte svůj příběh.

5. Pokračujte dále v kruhu diskuzí a společným hledáním toho, jak předcházet nedorozuměním a jak je řešit.

Mluvicí předmět můžete dále využít, ale není to nutné. Položte žákům následující otázky a celou hodinu tím uzavřete:

- Co mohlo být příčinou porozumění/konfliktů, které jsme zde slyšeli? (stejně/různé hodnoty, zkušenosti, názory, pohledy na svět, skupinová identita, kultura, ...)
- Co by nám mohlo pomoci, abychom předešli nedorozumění/konfliktu nebo jej vyřešili? (komunikace – ptaní se po tom, co je neviditelné: jaké hodnoty druhý zastává, co prožívá za emoce, jaké má postoje k dané věci, co a proč je pro něj důležité, vzájemné naslouchání, respekt k odlišnostem, ...)

6. Nechte žáky, ať si každý za sebe napíše na papír, co důležitého si pro sebe z této hodiny odnáší.

Nechte dobrovolníky sdílet své reflexe.

Zdroje:

Lekce je upravena na základě: Metodika programu Active Citizens pro 2. stupeň základních škol (2019), aktivita 1.5 Viditelné a skryté části našich identit.

BBC Ideas, 2020. Severn Cullis-Suzuki: The 12-year-old who tried to save the world, YouTube video. [cit. 2023-06-03]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=DAyXeXVFSbw>

Bio - Severn Cullis-Suzuki. Severn Cullis-Suzuki [online]. [cit. 2023-06-03]. Dostupné z: <https://severncullissuzuki.com/bio/>

Dalibor Zíta. 27 let před Gretou tu byla Severn, ale svět ji ignoroval. A2larm [online]. 2019 [cit. 2023-06-03]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2019/09/27-let-pred-gretou-tu-byla-severn-ale-svet-ji-ignoroval/>

Severn Cullis-Suzuki. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-06-03]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Severn_Cullis-Suzuki

Obrázek v příloze 1: Severn Cullis-Suzuki. In: JCA-NET [online]. [cit. 2023-06-03]. Dostupné z: <https://www.jca.apc.org/g21/severn.htm>

Obrázek v příloze 2: Patrick Shannon. Severn Cullis-Suzuki. In: Severn Cullis-Suzuki [online]. [cit. 2023-06-03]. Dostupné z: <https://severncullissuzuki.com/>

PŘÍLOHA 1 CO MŮŽETE ZJISTIT O DÍVCE NA FOTCE?

PŘÍLOHA 1 CO MŮŽETE ZJISTIT O DÍVCE NA FOTCE?

PŘÍLOHA 2 PŘÍBĚH Severn Cullis-Suzuki

Severn Cullis-Suzuki pochází z kanadského Vancouveru. V devíti letech založila organizaci Environmental Children's Organization (ECO), která sdružovala skupinu podobně starých dětí se zájmem o životní prostředí. Tato organizace funguje dodnes. V roce 1992, dala spolu s dalšími členy ECO dohromady finance na cestu do Rio de Janeiro. Právě tam ve svých 12 letech vystoupila s proslovem na Summitu Země pořádaným Organizací spojených národů. Proslavila se jako "dívka, která na pět minut umlčela svět". Svět tehdy ještě dopady klimatické krize tolik nepocíťoval, a tak ji většina ignorovala. Severn bývá často srovnávána s mladou ekologickou aktivistkou Gretou Thunberg.

„Přicházím bez postranních úmyslů, bojovat za svou budoucnost. Přijít o svoji budoucnost není totéž jako prohrát volby nebo ztratit pár bodů na akciovém trhu. Mluvím za všechny budoucí generace. Slýcháme, že další a další druhy zvířat a rostlin vymírají každý den a mizí navždy. Museli jste se o tyto věci zajímat, když jste byli v mém věku?“ To je kousek z jejího proslovu z roku 1992.

V roce 2002 na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v jihoafrickém Johannesburgu zastávala funkci speciálního poradce Generálního tajemníka Kofiho Annana. Vystudovala ekologii a evoluční biologii na Yale a získala magisterský titul z etnobotaniky na University of Victoria. Dnes je známá jako environmentální aktivistka, píše knihy, mluví o klimatické změně na veřejnosti a podporuje (nejen) mladé aktivní občany, kteří se zajímají o dění kolem nich. Svůj proslov v roce 1992 zakončila slovy: „*Prosím vás, aby vaše činy reflektovaly vaše slova.*“

PŘÍLOHA 2 PŘÍBĚH Severn Cullis-Suzuki

Severn Cullis-Suzuki pochází z kanadského Vancouveru. V devíti letech založila organizaci Environmental Children's Organization (ECO), která sdružovala skupinu podobně starých dětí se zájmem o životní prostředí. Tato organizace funguje dodnes. V roce 1992, dala spolu s dalšími členy ECO dohromady finance na cestu do Rio de Janeiro. Právě tam ve svých 12 letech vystoupila s proslovem na Summitu Země pořádaným Organizací spojených národů. Proslavila se jako "dívka, která na pět minut umlčela svět". Svět tehdy ještě dopady klimatické krize tolik nepocíťoval, a tak ji většina ignorovala. Severn bývá často srovnávána s mladou ekologickou aktivistkou Gretou Thunberg.

„Přicházím bez postranních úmyslů, bojovat za svou budoucnost. Přijít o svoji budoucnost není totéž jako prohrát volby nebo ztratit pár bodů na akciovém trhu. Mluvím za všechny budoucí generace. Slýcháme, že další a další druhy zvířat a rostlin vymírají každý den a mizí navždy. Museli jste se o tyto věci zajímat, když jste byli v mém věku?“ To je kousek z jejího proslovu z roku 1992.

V roce 2002 na Světovém summitu o udržitelném rozvoji v jihoafrickém Johannesburgu zastávala funkci speciálního poradce Generálního tajemníka Kofiho Annana. Vystudovala ekologii a evoluční biologii na Yale a získala magisterský titul z etnobotaniky na University of Victoria. Dnes je známá jako environmentální aktivistka, píše knihy, mluví o klimatické změně na veřejnosti a podporuje (nejen) mladé aktivní občany, kteří se zajímají o dění kolem nich. Svůj proslov v roce 1992 zakončila slovy: „*Prosím vás, aby vaše činy reflektovaly vaše slova.*“

ČLEN
POSÁDKY

FÁZE 2

DIALOG - JÁ A TY

Doporučená cesta fází 2: Dialog – Já a ty

Principy dialogu – I. část / 45 min / s. 66

Zamyslete se nad skrytou myšlenkou v příběhu o slonovi a slepcích, zkuste vést mezi sebou dialog a hledejte jeho hlavní principy.

www.clovekvitisni.cz

Principy dialogu – II. část / 45 min / s. 72

Trénujte využívání dialogu v různých komunikačních situacích, učte se naslouchat a hledat společná řešení – bude se vám to hodit při přípravě žákovského projektu.

Mluvit a naslouchat / 45 min / s. 38

Vyzkoušejte si, jaké to je mluvit bez přerušování a jaké to je pozorně naslouchat a shrnovat myšlenky druhého. Pojmenujte emoce a strategie chování spojené se změnou klimatu.

Proč bychom měli jednat? / 45 min / s. 40

Zamyslete se nad důležitostí různých motivací k tomu, proč bychom měli v otázce změny klimatu jednat.

Oceňující zjišťování aneb Jak vyřešit sucho? / 45 min / s. 44

Seznamte se s dvěma možnými způsoby řešení komplikovaných situací – přístupem řešení problémů a přístupem oceňujícího zjišťování, a navrhnete řešení sucha a vln veder pro fiktivní město.

Klimatická spravedlnost / 90 min

Zhlédněte informačně nabitě video a diskutujte o tom, kdo má nést hlavní odpovědnost za řešení klimatické krize.

www.ucimoklimatu.cz

Farma zvířátek / 45 min

Analyzujte krátké animované video, určete „názorové“ proudy, které se objevují v debatě o klimatické změně, a rozeberte, co pomáhá nebo brání klimatické dohodě.

www.ucimoklimatu.cz

Mluvit a naslouchat

Čas: 45 minut

- Cíle:**
- Žák vyjádří, co ho motivuje k zájmu o klimatickou změnu.
 - Žák naslouchá druhému a vlastními slovy shrnuje, co slyšel.
 - Žák reflektuje přínosy naslouchání.
 - Žák pojmenuje emoce, které v souvislosti s klimatickou změnou zažívá, a strategie, které volí.

Shrnutí: Během aktivity si žáci vyzkouší, jaké to je po vymezenou dobu mluvit bez přerušování a poté pozorně naslouchat a shrnovat myšlenky druhého. Společně pak reflektují, jak obě role prožívali a co jim přinesly užitečného. Následně ve skupině pojmenují emoce spojené se změnou klimatu a strategie chování, které do komunikace vstupují, a okrajově se seznámí s teorií napomáhající nenásilné komunikaci.

Pomůcky: tabule/flipchart, fixy/křídly, zvoneček

Postup:

1. Požádejte žáky, ať se rozdělí do dvojic a najdou si místo, kde se navzájem dobře uslyší.

Doporučujeme dát žákům prostor, ať si najdou někoho, s kým chtějí ve dvojici být, jinak pro ně může být obtížné aktivitu absolvovat. Jakmile mají i své místo, nechte je, aby si mezi sebe rozdělili barvy – třeba zelenou a bílou (použijte jakékoliv).

2. Pokračujte vysvětlením instrukcí a strukturovanými rozhovory.

Vysvětlíte žákům, že nyní si vyzkoušíte trochu jiný rozhovor, než jsou běžně zvyklí. Můžou to vzít jako experiment, se zvědavostí. Jeho smyslem je zjistit, jaké to je, když mám prostor se vyjádřit a druhý mě skutečně poslouchá. A také, jaké to je, když se soustředím na to, co mi druhý říká. Jak vše proběhne?

Budete pracovat formou tzv. dyád, kdy nejprve:

- **ZELENÁ** položí otázku: „Proč se zajímáš o klimatickou změnu, co pro tebe osobně znamená?“
- **BÍLÁ** odpovídá (zelená jen naslouchá, nepřerušuje, nekomentuje) – **2 až 3 min.**
- **ZELENÁ** shrne, co slyšel/a (tzn. nijak to nehodnotí, jen svými slovy přeříká, co zaznělo) – **1 min.**
- **BÍLÁ** dá krátkou zpětnou vazbu (jak to zelená vystihl/a, jestli by něco doplnil/a) – **0,5 min.**

Jakmile proběhne první kolo, role se obrátí.

Doporučujeme toto schéma napsat viditelně na tabuli nebo flipchart i s časy, které na jednotlivé části budou žáci mít. Domluvte se také na zvukovém signálu, kterým dáte vždy vědět, že mají začít/skončit. U méně zkušené skupiny se vyplácí začít u první odpovědi s limitem 2 minut. Můžete žáky povzbudit, že když už nevědí, co říkat, můžou si dát chvilku pauzu, v klidu se nadechnout, nechat přijít další myšlenku a začít znovu mluvit, až to půjde. Na první kolo navažte plynule druhým. Znovu zopakujte instrukce a pusťte se do toho.

3. Po skončení proveďte krátkou reflexi v celé skupině. Ptejte se žáků:

- Jaké to pro vás bylo?
- Pro koho to bylo spíše příjemné – dejte palec nahoru, pro koho spíše nepříjemné – dejte palec dolů, ostatní vodorovně.

Doptávejte se i dále – díky čemu to bylo příjemné, kvůli čemu nepříjemné?

Odpovědi zachycujte do dvou sloupců na tabuli.

- Zkuste popsat, co jste prožívali jinak než běžně v rozhovoru. V čem to pomáhalo? V čem naopak?
- Co vám bylo příjemnější, vyprávět nebo naslouchat?
- Jaké bylo slyšet shrnutí toho, co jste říkali, od druhého člověka?
- Co z této zkušenosti byste si chtěli přenést do běžného života?

4. Pojmenujte společně emoce, které v rozhovorech zazněly, a strategie, které v souvislosti s klimatickou změnou volíte.

Vysvětlíte žákům, že v komunikaci (nejen) o změně klimatu se objevuje hodně emocí a také rozdílných způsobů (strategií) jednání či chování. To může vést jak k souladu mezi podobně smýšlejícími lidmi, tak k různým konfliktům. Zkusíte se proto společně podívat na to, jaké emoce a strategie to mohou být.

Nadepište na tabuli dva sloupce – emoce a strategie jednání/chování. Nejprve nechte žáky vykřikovat, jaké všechny emoce znají, a zapisujte je do příslušného sloupce. Poté můžete označit ty, které zazněly v rozhovorech a které žáci v souvislosti s klimatickou změnou prožívají.

Následně se ptejte, jaké přístupy, postoje lidí ke klimatické změně žáci znají, a zapisujte je do druhého sloupce. Někdo např. podporuje stávky, je členem klimatického hnutí, někdo nejí maso, nejezdí autem, jiný popírá, že klimatická změna existuje, nadává na Evropskou unii kvůli zákazu spalovacích motorů atd. Opět můžete podtrhnout strategie, které jsou žákům nejbližší.

Řekněte žákům, že je v pořádku prožívat různé emoce spojené s klimatickou změnou, stejně tak je v pořádku volit různé strategie jednání a chování. Zároveň je důležité naučit se vnímat a pojmenovávat svoje pocity i strategie a reflektovat je. Stejně pocity přitom mohou, ale nemusí vést ke stejnému jednání. Důležité je naučit se komunikovat i ve chvílích, kdy spolu nesouhlasíme, tak abychom neztráceli vztahy, na kterých nám záleží. Jedním z pomocníků je právě naslouchání. K rozšíření tématu můžete využít informace z infoboxu a doporučené zdroje.

INFOBOX

K rozporům ohledně klimatické změny může docházet i mezi dobrými přáteli nebo v rodině. A přestože se třeba neshodneme v obsahové rovině (např. co je nejlepší řešení klimatické změny), můžeme v pozadí našeho jednání prožívat podobné emoce – jeden pocit ohrožení z klimatické změny, druhý pocit ohrožení ze zaváděných opatření. Pokud nám záleží na vztahu s druhým, pomáhá, když skutečně nasloucháme tomu, co nám druhý říká. Zkuste v takovou chvíli využít zkušenosti z nácviku.

Druhou věcí, která pomáhá, je zkusit se od obsahu, ve kterém máme spor, dostat k tomu, co prožíváme – k emocím. Ty je ale potřeba si nejprve uvědomit a poté pojmenovat a sdělit druhému. „Víš, vidím, že se v té věci neshodneme, ale chci ti říct, že zažívám z klimatické změny velké obavy, a proto je pro mě důležité něco dělat a podporovat ta opatření. Co zažíváš ty?“ Vráťte se tak od obsahu do vztahové roviny a je možné, že uslyšíte: „No, neshodneme, ale já se zas obávám těch opatření, co to všechno způsobí.“ Zdá se, že máme něco společného. Oba/ě máme z něčeho strach.

reflexe 5. Udělejte závěrečné kolečko, ve kterém žáci pomocí 7 slov vyjádří, co důležitého si z hodiny odnáší.

Můžete po kruhu poslat mluvčí předmět, zajistí to, že bude mluvit jen ten, kdo drží předmět, a žáci si budou vzájemně naslouchat.

Další doporučené zdroje:

Voštová, Zdeňka. Jak pracovat s emocemi dětí při výuce o změně klimatu [online], 2023. Dostupné z: <https://ucimoklimatu.cz/metodiky/prace-s-emocemi-klima/>

Nenasilný podcast: <https://www.nenasilnypodcast.cz/>

Nenasilná komunikace: <https://nenasilnakomunikace.org/>

Proč bychom měli jednat?

Čas: 45 minut

- Cíle:**
- Žák posuzuje své možnosti přispět k řešení klimatické změny.
 - Žák hodnotí důležitost výroků a řadí je na škále od nejméně důležité po nejdůležitější.
 - Žák spolupracuje a diskutuje s ostatními, zdůvodňuje své názory a argumentuje v jejich prospěch.

Shrnutí: Skupina prostřednictvím metody Filozofie pro děti prozkoumává nejprve otázku, zda můžeme jako jednotlivci ovlivnit řešení klimatické změny. Následně se každý sám a poté ve skupině zamýšlí nad důležitostí různých motivací k jednání. Své názory žáci sdílí s ostatními a společně hledají shodu při řazení výroků na škále od nejdůležitějších po nejméně důležité. V závěru reflektují průběh diskuze a ohlíží se za tím, jak se jim celý proces dařil.

Pomůcky: vytištěný pracovní list pro každého (**Příloha 1**), vytištěná sada výroků do skupiny (**Příloha 2**), tužky

Postup:

1. Položte žákům otázku na rozehrání:

- Můžete vy sami u/dělat něco, co má dopad na řešení klimatické změny?

Rozdělte místnost na dvě půlky, do jedné si stoupnou žáci, kteří si odpoví:

„Ano, určitě mohu...“, do druhé části ti, kteří si odpoví: „Ne, nemohu...“.

2. Jakmile se žáci rozradí, dejte jim čas na sdílení svých názorů v menších skupinách.

Následně vyzvěte obě skupiny, aby představily některý z argumentů podporující jejich rozhodnutí. Nechte skupiny, aby na sebe reagovaly. Jakmile proběhne několik výměn, dejte žákům možnost změnit místo, pokud chtějí. Když se tak stane, zeptejte se, co je přesvědčilo ke změně názoru.

3. Představte hlavní filozofickou otázku hodiny, nad kterou se budete společně zamýšlet:

- Proč bychom měli (v souvislosti s klimatickou změnou) jednat?

Ujistěte žáky, že úkolem není otázku definitivně zodpovědět, ale hledat společně nejlepší možné odpovědi, uvědomit si způsob, jak o věci každý z nás přemýšlí, a procvičit dovednosti naslouchání, argumentace a vedení dialogu.

4. Rozdejte žákům pracovní list (Příloha 1**) a požádejte je, ať každý za sebe vyplní jeho první část.**

Žáci přiřazují hodnoty 1-10 k jednotlivým výroků podle toho, za jak důležité je považují.

5. Rozdělte žáky do skupin (po max. 6) a požádejte je, aby si vzali vyplněné pracovní listy s sebou.

Každé skupině dejte jednu sadu nastříhaných tvrzení (**Příloha 2**). Úkolem skupiny je nyní vytvořit jednu společnou škálu – tedy seřadit lístečky tak, že na jednom konci bude tvrzení (motivace), které považují žáci za nejdůležitější, a na druhé straně naopak nejméně důležité.

6. Na vytvoření škály dejte žákům cca 10-15 minut.

Řekněte jim, že při tvorbě škály by se měli na umístění jednotlivých tvrzení domlouvat společně a pro své návrhy uvádět konkrétní argumenty/zdůvodnění. Cílem není prosadit vlastní řešení, ale najít konsenzus. Stěžejní součástí procesu tvorby je diskuze.

7. Nechte skupiny postupně představit jejich škály a způsob, jak se na tvorbě škály domlouvaly.

Ptejte se žáků, kde se snadno shodli a kde naopak narazili na odlišné pohledy. Sledujte, co považují za důležité, jaká zdůvodnění uvádějí a jaké další otázky si kladou.

Můžete jim pokládat následující otázky, abyste žáky přiměli zajít ve svých myšlenkách a argumentaci hlouběji:

- Můžeš to rozvést?

- Co tím myslíš, když říkáš ...?
- Můžeš to vysvětlit ještě jednou jinými slovy?

METODICKÉ DOPORUČENÍ: Škála nemá jedno správné řešení, cílem aktivity je diskutovat otázku „Proč bychom měli jednat?“ a skrze diskuzi a argumenty se dostat k jádru motivace jednat vůči klimatické změně. Aktivita je založena na metodickém přístupu Filozofie pro děti, pomocí které se žáci učí zkoumat důležité otázky, tvořit argumenty, vést dialog ad.

8. V celé skupině si položte některé z následujících otázek:

- Které z tvrzení vzbudilo největší emoce nebo jste jej nejdéle diskutovali?
- U kterého tvrzení jste se naopak velmi rychle shodli? Proč?
- Doplnili byste ještě nějakou další motivaci nebo důvod, proč jednat?
- Jakým způsobem jste rozhodovali o tom, kam na škále umístíte jednotlivá tvrzení?
- Jaké otázky vám při tvorbě škály běžely hlavou? (Tyto otázky si můžete sepsat jako základ pro další diskuze.)

9. Na závěr hodiny se vraťte k pracovnímu listu a požádejte žáky, aby se ohlédli za jejím průběhem (viz Příloha 1, 2. část).

Zdroje:

Lekce byla vytvořena na základě aktivity Motivation z publikace Ethics of Climate Change. In Greenschoolsireland.org [online], 2021, s. 15-16. Dostupné z: <https://greenschoolsireland.org/wp-content/uploads/2021/03/Ethics-of-Climate-Change-Toolkit-1.pdf> (str. 15/16)

Škála v angličtině:

<https://greenschoolsireland.org/wp-content/uploads/2021/03/Ethics-of-Climate-Change-Motivation-Printable-Cards.pdf>

PŘÍLOHA 1 PRACOVNÍ LIST

1. část: Seřadte následující tvrzení podle důležitosti (1 – nejdůležitější; 10 – nejméně důležité).

Proč bychom měli jednat?

Hodnoty 1-10	Tvrzení:
	kvůli dětem
	kvůli naší planetě Zemi
	protože nám tak velí soucit
	protože to vyžaduje spravedlnost
	protože to vyžaduje morální integrita*
	abychom respektovali práva budoucích generací všech živočišných a rostlinných druhů
	abychom zabránili rozsáhlému porušování lidských práv
	pro přežití lidstva
	abychom pečovali o Boží stvoření
	kvůli bezpečnosti státu

*Morální integrita je schopnost jednat v souladu s vlastními etickými principy a hodnotami, i když to může být náročné nebo nepopulární.

2. část: Ohlédnutí – odpovězte si alespoň na 3 otázky (čím více hvězdiček, tím větší souhlas).

Rozvíjeli jsme vzájemně své myšlenky?

Přiblížili jsme se odpovědi?

Zodpověděli jsme otázku: „Proč bychom měli jednat?“ – co myslíš?

Spolupracovali jsme?

Co bylo obtížné?

.....

Co bylo snadné?

.....

kvůli dětem

kvůli naší planetě Zemi

protože nám tak velí soucit

protože to vyžaduje spravedlnost

protože to vyžaduje morální integrita

abychom respektovali práva budoucích generací všech živočišných a rostlinných druhů

abychom zabránili rozsáhlému porušování lidských práv

pro přežití lidstva

abychom pečovali o Boží stvoření

kvůli bezpečnosti státu

Oceňující zjišťování aneb Jak vyřešit sucho?

Čas: 45 minut

- Cíle:**
- Žák shrne rozdíl mezi přístupem oceňujícího zjišťování a přístupem řešení problémů.
 - Žák posoudí přínosy oceňujícího zjišťování (pro řešení výzev v projektu i v souvislosti s klimatickou změnou).

Shrnutí: Aktivita na praktické ukázce představuje dva možné způsoby řešení komplikovaných situací – přístup řešení problémů a přístup oceňujícího zjišťování. Žáci se na základě krátkého textu a dvou sad otázek snaží navrhnout řešení sucha a vln veder, které postihují česká města. Následně reflektují, jak jim která sada otázek pomohla v hledání řešení, a vyhodnocují, kdy se který přístup hodí použít.

Pomůcky: vytištěná a rozstříhaná příloha pro každou skupinu, tužky, papíry, fixy, flipchart/tabule, post-ity

Postup:

1. Přečtete žákům text o příkladu fiktivní obce Suchomely, která se potýká se suchem (viz Příloha).

Řekněte žákům, že se podíváte na to, jak lze přemýšlet nad různými problémy nebo situacemi, spojenými s klimatickou změnou.

2. Rozdělte žáky do skupin po 4–5 a nechte je zpracovat první sadu otázek z přílohy (sada A).

K dispozici jim kromě sady A dejte i vytištěný text o problému (viz Příloha). Řekněte žákům, že se právě chystají místnímu zastupitelstvu pomoci řešit problém sucha a vln veder. Vyzvěte je, ať na základě otázek navrhnou řešení, na zpracování jim dejte 10 minut.

Odpovědi na otázky by si měli psát na papír pro pozdější porovnání.

3. Rozdejte žákům druhou sadu otázek z přílohy (sada B).

Vyzvěte je, aby se na situaci v obci zkusili podívat ještě jednou pomocí nové sady otázek.

Na vypracování jim dejte 7 minut, odpovědi by si opět měli zapisovat.

4. Sdílejte, na co skupiny přišly, a porovnejte sady otázek.

Ptejte se žáků:

- Na co jste přišli?
- Jak vám otázky pomohly přemýšlet o řešení situace se suchem a vedrem?
- Komu víc vyhovovala první sada? Proč, v čem?
- Komu víc vyhovovala druhá sada? Proč, v čem?
- V čem vám která sada otázek pomohla?
- Jaké vidíte rozdíly mezi oběma sadami?

Klíčové postřehy zaznamenejte na flipchart.

5. Představte žákům přístupy „řešení problémů“ a „oceňujícího zjišťování“ (viz Infobox na konci lekce).

Vysvětlete žákům, co pojem oceňující zjišťování znamená, a popište základní charakteristiky obou přístupů. Následně je nechte přiřadit sady otázek k daným přístupům.

6. Nakreslete na tabuli T-grafy ke každému přístupu a nechte žáky pojmenovat jejich výhody a nevýhody.

Rozdejte žákům do skupin post-ity dvou barev, na jednu barvu je nechte sepsat v čem vidí výhody a přínosy, na druhou nevýhody a omezení, a to ke každému přístupu zvlášť. Lepicí lístečky pak postupně umístěte na tabuli. Při umísťování vždy nechte žáky přečíst, co napsali. Když bude mít jiná skupina stejnou věc, mohou ji tam také rovnou přidat.

7. Ptejte se žáků:

- Co pro vás bylo nové?
- Kdy, v jakých situacích byste využili přístup oceňujícího zjišťování a proč?
- Kdy, v jakých situacích byste využili přístup řešení problémů a proč?
- Jaká základní doporučení pro řešení komplikovaných (náročných) situací si odnášíte?
- Proč je důležité ptát se na to, co se daří?

Na závěr žákům řekněte, že tyto přístupy lze aplikovat také na jakékoliv další problémy a situace, se kterými se setkají např. při tvorbě a realizaci svého projektu, a že v programu Active Citizens – Chráníme klima! se budete učit na tyto situace nahlížet způsobem oceňujícího zjišťování s vědomím možnosti pozitivní změny. Podobný přístup se můžete snažit uplatnit i při nahlížení řešení klimatické změny a jejích dílčích projevů (např. sucho, vlny veder atd.).

INFOBOX:

Často se dostáváme do situací, které od nás vyžadují nějaký zásah a hledání vhodného řešení. Nabízí se tyto přístupy:

Přístup řešení problémů nazírá na danou situaci jako na problém, který je potřeba řešit. Hledá příčiny problému a důvody, proč něco nefunguje, proč to nejde – to se následně snaží vyřešit, napravit. Přístup řešení problémů má většina lidí více zažitý, jsme na jeho používání zvyklí.

Přístup oceňujícího zjišťování (z angl. appreciative inquiry) se soustředí na potenciál, který daná situace nabízí, a na silné stránky, na kterých lze stavět. Pomáhá nám nastartovat pozitivní změnu v našem okolí nebo skupině. Ptá se, co nám funguje, co umíme, na čem můžeme stavět, co můžeme využít pro řešení situace, čím se můžeme inspirovat z minula nebo odjinud. Jeho klíčovou součástí je vytvoření společné představy, záměru, jak má změna/řešení vypadat.

Hlavní východiska oceňujícího zjišťování jsou:

1. Nejlépe se poučíme z toho, co funguje.
2. Odpovědnost za ocenění úspěchů, kterých jsme v minulosti dosáhli, neseme my sami.
3. To, na co se soustředíme, se stává realitou, kterou vytváříme.

Oceňující zjišťování nám nabízí vidět situaci z jiného (pozitivnějšího) úhlu pohledu, otevřít se změně, stavět na tom, co umíme, a vidět nové příležitosti.

Přístup řešení problému

1. Identifikace problému
→ V čem je problém?
2. Analýza příčin
→ Co je příčinou problému?
3. Analýza možných řešení
→ Jak můžeme problém řešit?
Jaké máme možnosti?
4. Plánování akce → Jak to uděláme?

Předpoklad: daná situace je problém, který se musí řešit.
Zadní dveře: hledám, proč to nejde.

Přístup oceňujícího zjišťování

1. Oceňování toho nejlepšího v současnosti
→ Co se nám daří/funguje?
2. Představování toho, co by mohlo být
→ Jak by vypadal ideální stav?
3. Dialog o tom, co by mělo být
→ Jaké máme možnosti
naplnit svůj sen, vizi?
4. Plánování toho, co bude → Jak to uděláme?

Předpoklad: daná situace je výzvou, která se musí pochopit a přijmout.
Přední dveře: hledám cestu, aby to šlo.

Zdroje:

Lekce je upravena na základě Metodiky programu Active Citizens pro 2. stupeň základních škol (2019), aktivita 2.7 Co je oceňující zjišťování.

Česká města a obce postihují stále silnější a déle trvající vlny veder a sucha, které ovlivňují kvalitu života lidí. Na mnoha místech chybí zeleň nebo jiná adaptační opatření, která by rozpálená města ochlazovala, vzniká tzv. tepelný ostrov města. Některé roky jsou už v červnu trávníky suché až do žluta a stromy potřebují speciální zavlažovací pytle, aby přežily. Do budoucna se má navíc Česká republika oteplit ještě více. Stejný problém řeší i město Suchomely, kde je situace rok od roku horší. Naštěstí jsou v místním zastupitelstvu lidé, kteří se problémem sucha chtějí zabývat a chtějí do jeho řešení zapojit i občany. Ptají se proto také vás – jak by se dal tento problém vyřešit nebo aspoň zmírnit?

Sada otázek A

1. Co je hlavním problémem obce Suchomely?

2. Jaké jsou hlavní příčiny problému?

3. Co bychom mohli udělat, abychom problém vyřešili? Jaké existují možnosti?

4. Jak to uděláme?

Sada otázek B

1. Co se snažíme vyřešit?

2. Co nám už teď funguje dobře? Co děláme v obci Suchomely dobře?

3. Jak by měl vypadat ideální stav?

4. Jak můžeme využít to, co už nám funguje, pro to, abychom se přiblížili ideálnímu stavu?

5. Jak to uděláme?

FÁZE 3

KOMUNITA - MY SPOLEČNĚ

Doporučená cesta fází 3: Komunita – My společně

Mapa klimatických souvislostí / 90 min / s. 50

Rozvíjejte systémové myšlení a porozumění klimatické síti vztahů a sestavte mapu souvislostí mezi příčinami a důsledky klimatické změny. Odhalte skryté vazby a body zlomu.

Komunita – co to znamená / 45 min / s. 94

Zjišťujte skrze výtvarný projev, co je pro žáky komunita, pojmenujte její charakteristické rysy a zjistěte, jakých komunit jste součástí.

www.clovekvtsni.cz

Mapování komunity a klimatické změny / 45 min / s. 57

Vytvořte mapu místní komunity a vyznačte v ní důležitá místa, ale také místa, která nějak souvisí s klimatickou změnou.

Photovoice – mapujeme fotkou / 2-3 hod / s. 60

Vyberte téma, které budete mapovat ve svém okolí, vyrazte do terénu, vybrané téma zachyťte fotkou a výsledné fotky a příběhy sdílejte ve skupině.

Kdo rozhoduje? / 45 min / s. 65

Prozkoumejte fenomén moci, její pozitivní i negativní stránky. Zaměřte se na to, kdo v našem životě či v naší obci má moc rozhodovat, a jakou moc máme my sami.

Řešení klimatické změny – jaké existují možnosti? / 90 min / s. 71

Seznamte se s příklady řešení klimatické změny skrze hravou diskuzní aktivitu a osvojte si základní kategorie klimatických řešení (mitigace a adaptace).

Výzkum v komunitě – příprava / 135 min / s. 117

Připravte svůj výzkum v komunitě, sestavte otázky, rozdělte si role. Zaměřte se na to, abyste zjistili skutečné potřeby komunity směrem ke klimatické změně, pomůže vám to při přípravě projektu.

Vyhodnocení výzkumu a výběr tématu / 45 min / s. 121

Sdílejte zážitky z výzkumu v komunitě, vyhodnoťte výsledky výzkumu a stanovte si kritéria, na jejichž základě určíte téma svého projektu.

Jak snížit české emise / 45 min

Vyčtěte z infografik a krátkých textů, jak může Česká republika snižovat emise skleníkových plynů, a zjistěte, která opatření budou mít největší efekt.

www.ucimoklimatu.cz

Klima pub kvíz / 45 min / s. 80

Zúročte dosavadní znalosti o klimatické změně v týmovém kvízu a zjistěte, co vše už znáte.

Mapa klimatických souvislostí

Čas: 90 minut

- Cíle:**
- Žák popíše, co je to systém.
 - Žák identifikuje základní souvislosti mezi příčinami a důsledky změny klimatu.
 - Žák diskutuje s ostatními, své názory podkládá argumenty a využívá při tom dosavadní znalosti o tématu klimatické změny.

Shrnutí: Lekce rozvíjí systémové myšlení. Žáci nejprve na příkladu kola zjišťují, co je to systém. Následně znalosti o systému využívají při hledání a pojmenovávání souvislostí mezi příčinami a důsledky změny klimatu a společně vytváří mapu souvislostí. Na závěr reflektují, co se dozvěděli nového. Skrytým AHA momentem této aktivity je mimo jiné nechat žáky přijít na zpětné vazby v klimatickém systému, tedy odhalit jevy, které jsou jak důsledkem klimatické změny, tak k ní dále přispívají.

Pomůcky: obrázek kola, dataprojektor, počítač, rozstříhané kartičky s pojmy do skupin (**Příloha**), papíry, tužky; volitelně: papírová páska, flipchart nebo velký papír, fixy, provázek

METODICKÉ DOPORUČENÍ: Aktivita, ve které žáci tvoří mapu klimatických souvislostí, je vhodná také k reflexi a ověření porozumění problému na závěr tematického bloku o klimatické změně. Dále je možné aktivitu použít jako evokační - ke zmapování toho, co třída ví / neví / chce se dozvědět o klimatické změně, a na základě toho můžete společně se žáky naplánovat, jakým tématům se budete dále věnovat. Neznámé pojmy, vazby, můžete se žáky prozkoumávat pomocí metody badatelství, práce s fakty, infografkami apod. S touto mapou lze také pracovat průběžně v různých aktivitách a postupně ji doplňovat o to, co jste zjistili.

Postup:

1. Promítněte žákům obrázek kola (najdete na internetu) a diskutujte následující otázky:

- Z jakých částí se skládá kolo?
- K čemu jednotlivé části kola slouží? (*např. řídítka určují směr, šroubky drží kolo pohromadě, sedátko umožňuje jezdcům kolo používat...*)
- Která část kola je podle vás nejdůležitější? Proč?
- Připadá vám některá ze součástí nedůležitá, zbytečná? Jakou roli má, proč je součástí kola?
- Jaké existují vztahy mezi jednotlivými součástkami kola? Jak na sebe vzájemně působí? (*např. jak spolu souvisí brzda a kolo, jak se přenáší naše síla ze šlapky do kol, souvisí spolu nějak sedátko a řídítka atd.*)

Odpovědi zaznamenávejte na tabuli nebo přímo do promítaného obrázku - třeba tak, že jej vložíte do power pointu či některého z online nástrojů, jako je např. jamboard (k nalezení na google disku).

2. Vysvětlete žákům na příkladu kola, co je to systém, a popište jeho základní charakteristiky.

Systém je složitý celek, který se skládá z různých prvků, komponentů nebo procesů, které spolu vzájemně interagují a ovlivňují se, mnohdy za účelem dosažení nějakého cíle (např. jízda).

K podrobnějšímu vysvětlení vám mohou pomoci tyto charakteristiky systémů:

- **Každý systém se skládá z různých prvků, částí nebo procesů:** Kolo je také složeno z různých dílků a součástí, každá z nich má nějakou funkci a k něčemu slouží.
- **Části systému na sebe vzájemně působí nebo se ovlivňují, mají mezi sebou vazby či vztahy:** Například, když šlapeme do pedálů, přenáší se energie do řetězu, který pohání zadní kolo. Brzdy zase slouží k zastavení kola a řídítka umožňují měnit směr.
- **Jednotlivé části systému a jeho vnitřní vazby dohromady tvoří funkční celek:** Součástky na sebe vzájemně působí a zároveň drží kolo pohromadě. Tvoří funkční dopravní prostředek, díky kterému se jezdec může přesouvat z místa na místo.
- **Změna nějaké části systému či vazby vede i k proměně celku:** Když se nějaká součástka ztratí nebo rozbije, ovlivní to fungování celého kola. O to víc, pokud jde o nějakou zásadní součást, jako je třeba řetěz, pak je kolo nepojízdné.
- **Systémy bývají dynamické, tzn. proměňující se v čase:** I kolo je dynamické, např. když zdokonalíme nějaké jeho části (odpružená vidlice) anebo když se nabouráme. Dynamické jsou i další systémy, např. klimatický systém nebo systém našich vztahů ve třídě.

3. Zeptejte se žáků, jaké další příklady systémů znají, a jakých systémů jsou sami součástí.

Příklady různých systémů: systém školství, dopravní systém v naší obci, sousedství a místní vztahy, globální oděvní systém, ekonomický systém, systém služeb na mazání tabule, operační systém počítače, dýchací systém, ekosystém, klimatický systém.

Můžete se žáků zeptat na to, jakých systémů byli od rána doted' součástí. Ptejte se, jaké má ten systém části, jaké jsou mezi jeho částmi vazby a kde v tom systému jsme my.

Příklady:

- *Ráno jsem měl chleba s máslem, díky tomu jsem byl jako konzument součástí systému výroby a distribuce potravin.*
- *Čistila jsem si zuby - umožnil mi to mimo jiné vodovodní systém, do kterého patří vodní kohoutek, umyvadlo, potrubí, vodárna, kanál, čistička, ale také vodohospodářská společnost, zdroj pitné vody atd.*

4. Řekněte žákům, že se nyní budete zabývat klimatickým systémem a popište jim průběh aktivity.

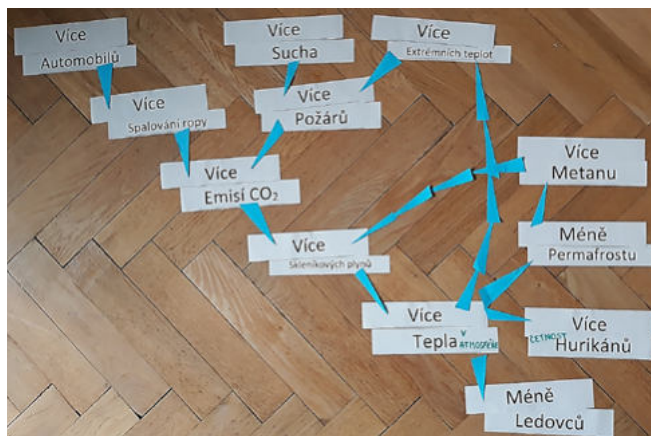
Úkolem žáků je vytvořit mapu souvislostí klimatické změny z pojmů, které dostanou (viz Příloha). Základní otázka aktivity zní: „Co se stane, když bude v atmosféře více skleníkových plynů?“. Centrálním souslovím mapy je tedy „VÍCE skleníkových plynů v atmosféře“.

Pojmy zastupují přímé i vzdálenější příčiny a důsledky klimatické změny. Žáci nejprve určí, zda jde o něco, co klimatickou změnu způsobuje (příčinu), anebo o její důsledek, a následně pojem umístí do mapy souvislostí. Vždy při tom odůvodní, proč svůj pojem umísťují právě sem a jak souvisí s dalšími jevy/pojmy. V umísťování karet se žáci střídají.

Při umísťování každého pojmu si žáci ještě přiberou buď kartičku VÍCE, nebo MÉNĚ, podle toho, jaký je vztah mezi jednotlivými pojmy/jevy. Např. „VÍCE skleníkových plynů v atmosféře“ vede k „VÍCE tepla v atmosféře“ (jinými slovy k ohřívání atmosféry), a to vede k „MÉNĚ ledovců“ (jinými slovy k tání ledovců, kterých pak ubývá).

Vztahy mezi pojmy pak mohou žáci znázorňovat pomocí šipek (od jevu který je příčinou směrem k jevu, který je pak důsledkem) či pomocí dalších symbolů. Mapu lze skládat buď na velkém papíře, na který budou přímo zakreslovat vztahy mezi pojmy, anebo lze vztahy znázorňovat například lepicí páskou (na kterou lze také psát) či provázkem. Je dobré kartičky s pojmy nepřilepovat, bývá potřeba s nimi v průběhu aktivity hýbat.

Foto: Příklad části mapy klimatických souvislostí, včetně viditelné zpětné vazby.

Je možné do mapy přidávat i další jevy, které nejsou v příloze, ale je to doporučeno až po umístění většiny z připravených pojmů.

Klíčové je v této aktivitě vedení diskuze a argumentace, proč a jak spolu dané pojmy/jevy souvisí, než dosažení jednoho správného či úplného řešení. Je důležité vytvořit prostor pro to, aby se žáci mohli skrze diskusi učit od sebe navzájem. V případě, že v diskuzích zaznamenáte nějakou faktickou chybu nebo nesprávné porozumění jevům či vazbám, je na místě věc objasnit.

TIP: Hledejte co nejvíce propojení mezi pojmy/jevy, každé propojení je ale třeba odůvodnit. Řekněte žákům, že pokud si něčím nejsou jisti nebo se nemůžou shodnout, můžou si u pojmu/propojení udělat značku, abyste to v další hodině mohli prozkoumat více do hloubky nebo ověřit pomocí důvěryhodných zdrojů.

5. Rozdělte žáky do skupin (max. po 10 žácích), každé skupině dejte kartičky s pojmy a nechte je tvořit mapu souvislostí.

Centrální sousloví mapy „VÍCE skleníkových plynů v atmosféře“ umístěte doprostřed pracovní plochy, ostatní kartičky s pojmy (základní a rozšiřující a hromádky s VÍCE a MÉNĚ) rozložte přehledně vedle pracovní plochy.

Můžete nejprve použít jen základní pojmy, a až budou mít žáci hotovo, přidáte jim i rozšiřující. Také žákům dejte několik prázdných lístečků, aby na ně mohli přidat vlastní pojmy.

Zopakujte žákům instrukce, můžete je i promítnout:

- Základní otázka zní: „**Co se stane, když bude v atmosféře více skleníkových plynů?**“
- Vytvořte mapu souvislostí pro klimatickou změnu, máte na to **20 minut**.
- Postupujte od středového pojmu „VÍCE skleníkových plynů v atmosféře“.
- Připojte další karty s pojmy, nezapomeňte přidávat slova **VÍCE** a **MÉNĚ**.
- Začněte nejprve se základními pojmy a pak přidávejte rozšiřující pojmy.
- Při umisťování pojmu vždy vysvětlíte, zda jde o příčinu, nebo důsledek klimatické změny, a zdůvodněte, proč jej dáváte právě sem – jak souvisí s dalšími pojmy.
- Ostatní vyjadřují s argumentací souhlas či nesouhlas nebo ji doplňují o další poznatky.
- Znázorňujte vztahy/souvislosti pomocí šipek, můžete dopisovat i komentáře či otázky.
- Střídejte se a dávejte prostor všem, aby se mohli zapojit.
- Důležitější je vedení diskuze a argumentace, proč a jak spolu dané pojmy souvisí, než dosažení jednoho jediného řešení či použití všech pojmů.
- Připravte se, že na závěr zástupce/i skupiny shrnou klíčové závěry, ke kterým jste došli.

6. Průběžně skupiny obcházejte, sledujte diskuzi, doptávejte se.

Zejména na začátku je dobré obejít všechny skupiny a ujistit se, že ví, co mají dělat.

Pokud nějaká skupina jen potichu skládá anebo slepě souhlasí s dominantním žákem, ptejte se jich, proč pojem umisťují zrovna sem, jak souvisí s ostatními jevy, a doptávejte se, zda všichni souhlasí či má někdo jiný pohled. Připomínejte jim, že hlavním cílem není poskládat celou mapu, ale diskutovat o jednotlivých souvislostech a vzájemně se doptávat, když si něčím nejsou jistí.

Pokud je nějaká skupina rychle hotová, ptejte se jich, zda v mapě dokážou nalézt ještě nějaké další souvislosti mezi pojmy, případně jim řekněte o zpětných vazbách klimatického systému (viz Infobox) a motivujte je k jejich nalezení.

INFOBOX:

Mapa klimatického systému nemá jediné správné řešení, jelikož zahrnuje nejen části samotného klimatického systému, ale také další související jevy (příčiny i důsledky) z dalších lidských či přírodních systémů. Jako základní vodítko vám však může posloužit Schematická mapa klimatické změny, kterou zpracoval tým Fakta o klimatu (<https://faktaoklimatu.cz/infografiky/schema-klimaticke-zmeny>).

Některé jevy jsou zároveň důsledkem změny klimatu i její příčinou. Např. tání permafrostu je důsledkem, při kterém se uvolňuje metan – silný skleníkový plyn, který dále urychluje klimatickou změnu. Říká se tomu **zpětná vazba klimatického systému** a jde tedy o jevy, které zesilují (pozitivní zpětná vazba) nebo zeslabují (negativní zpětná vazba) efekt oteplení a zároveň jím byly způsobené.

Bod zlomu pak označuje nevratnou změnu klimatického systému. Můžeme jej přirovnat k člověku, který balancuje na zadních nohách židle. Do nějakého bodu je člověk a židle v rovnováze, ale když se příliš vychýlí dozadu, spadne. Po překročení takového bodu zlomu v klimatickém systému dojde k neočekávaným a nekontrolovatelným událostem, které již není možné nijak zvrátit. Časem je nastolen nový rovnovážný stav (např. v řádu stovek let), avšak vlastnosti systému jsou zcela jiné. Přesné úrovně změny klimatu potřebné k vyvolání bodů zlomu zůstávají nejisté, ale riziko spojené s překročením více bodů zlomu se zvyšuje s rostoucí globální teplotou. **Bodů zlomu se týkají např.:** tání Grónska či Antarktidy, kácení Amazonského pralesa, úbytku biodiverzity, změny oceánských proudů, tání permafrostu, absorpce oxidu uhličitého oceánem atd.

I kolo může mít zdánlivě nedůležité součástky, které ale mají naprosto zásadní roli, když se změní podmínky. Příkladem mohou být světla: přes den jde o zbytečnou věc, v noci naprosto nezbytnou. V klimatickém systému máme např. oceány, které jsou nyní významným úložištěm oxidu uhličitého z atmosféry (a vlastně tím pomáhají zpomalovat změnu klimatu). Když ale dojde ke změně podmínek (budou příliš teplé), nastane bod zlomu a začnou CO₂ uvolňovat.

7. Sdílejte výstupy z jednotlivých skupin.

Sdílení je dobré strukturovat a časově omezit. Na konci limitu pro vytváření mapy můžete skupinám představit následující otázky a dát jim 1-2 minuty na přípravu odpovědí, nebo se můžete ptát rovnou.

Otázky pro jednotlivé skupiny:

- Jaké klíčové vztahy/souvislosti jste objevili?
- Na co jste narazili, čím jste si nebyli jisti nebo jste se na tom nemohli shodnout?
- Je vaše mapa souvislostí kompletní, nebo byste sem ještě něco doplnili?
- Hodil se vám nějaký pojem/jev jak do příčin, tak do důsledků? Který a jak jste to vyřešili?
- Chtějí se žáci z dalších skupin na něco doptat?

8. V celé třídě diskutujte následující otázky, které ověřují porozumění klimatickému systému.

- Jaké faktory/jevy byste zařadili mezi ty, které narušují globální klimatický systém?
- K jakým důsledkům vede narušení globálního klimatického systému?
- Co popisuje zpětná vazba a přišli jste dnes na nějaký příklad?
- Jakou roli v ovlivňování klimatického systému hraje člověk?

9. Nechte žáky reflektovat písemnou formou, co se naučili.

Položte žákům následující otázky:

- Co jsem se dnes dozvěděl/a nového?
- Jaká informace či propojenost v klimatickém systému mě překvapila?
- O čem bych se chtěl/a dozvědět víc, čemu bych chtěl/a porozumět?

Pokud vám zbývá čas, nechte několik žáků – dobrovolníků sdílet, co napsali.

TIP: Alternativou v reflexi je použít metodu „rybí kostry“ – na jednotlivých kostech jsou navázány začátky otázek, které žáci rozvedou ve vztahu k vytvořené mapě. Inspirace např. zde: https://globe-czech.cz/_files/portfolio-files/5162607_rybi-kost.pdf

Zdroje:

Population Education: Counting on People: K-5 Activities for Global Citizenship (More or Less), 2016. Dostupné z: http://populationeducation.org/sites/default/files/more_or_less.pdf

Proč je oteplení o více než 1,5 °C problém? [1/3]. Fakta o klimatu [online]. Otevřená data o klimatu, z. ú., 2023 [cit. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/body-zlomu-1>

Příloha:

Gordon Johnson. Jízdní kolo. In: Pixabay.com [online]. 10. března 2020 [cit. 2023-06-18]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/vectors/j%C3%ADzd%C3%AD-kolo-kolo-silueta-cyklistika-4917180/>

Základní pojmy (tuto stranu vytiskněte 1x pro každou skupinu):

Lidí

Jídla

**Elektrické
energie**

**Tepla
v atmosféře**

Záplav

Těžby uhlí

Skotu

Hurikánů

Továren

Dopravy

Vln veder

Sklizně

Automobilů

Ledovců

**Hladiny
oceánů**

**Extrémních
teplot**

Rozšiřující pojmy (tuto stranu vytiskněte 1x pro každou skupinu):

Korálových
útesů

Pouštních
oblastí

Půdní eroze

Permafrostu

Emisí
metanu

Letů
letadlem

Hmyzu

Konfliktů

Protestů

Biodiverzity

Migrace

Odpadu

Požárů

Sucha

Středový pojem:

VÍCE skleníkových
plynů v atmosféře

Tuto stranu vytiskněte 2x pro každou skupinu:

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

VÍCE

MÉNĚ

MÉNĚ

MÉNĚ

MÉNĚ

MÉNĚ

MÉNĚ

MÉNĚ

MÉNĚ

MÉNĚ

MÉNĚ

MÉNĚ

MÉNĚ

Mapování komunity a klimatické změny

Čas: 45 minut

- Cíle:**
- Žák identifikuje klíčová místa komunity, ve které se nachází škola.
 - Žák identifikuje místa v komunitě, která nějak souvisí s klimatickou změnou.
 - Žák zhodnotí a zdůvodní svůj vztah k různým místům v komunitě.

Shrnutí: Žáci během aktivity vytvoří mapu místní komunity, do které vyznačí místa, která jsou pro komunitu důležitá, a také místa, která nějak souvisí s klimatickou změnou. Do mapy zaznamenávají i to, jak oni sami místa v obci vnímají a jaký k nim mají vztah. Na závěr probíhá reflexe.

Pomůcky: velké archy papíru, vytištěné mapy obce, barevné pastelky a fixy, dataprojektor a počítač (na promítnutí symbolů) anebo vytištěné symboly (Příloha)

Postup:

1. Seznamte žáky s tématem hodiny a vymezte si, jak velké komunitě se budete věnovat.

Řekněte žákům, že se budete věnovat místní komunitě, ve které se nachází vaše škola, a společně ji prozkoumáte z několika úhlů pohledu. Podíváte se na to, jaká místa jsou v komunitě důležitá, jak se na různých místech cítíte, a také na to, zda a jak některá místa souvisí s klimatickou změnou.

V menších obcích se můžete soustředit na celou obec, ve větších městech se můžete zaměřit na čtvrt, ve které vaše škola stojí.

2. Vytvořte ve skupinách pocitové mapy vaší komunity.

Pracovat můžete dvěma způsoby – buď můžete žáky nechat mapu nakreslit po paměti (pouze pokud máte dostatek času), anebo jim můžete předem vytisknout podkladovou mapu vaší obce, např. z webu mapy.cz.

Rozdělte žáky do skupin po 4–5 lidech a každé skupině dejte velké archy papíru (ev. s vytištěnou podkladovou mapou) a pastelky nebo fixy. Úkolem skupin je zpracovat pocitovou mapu vaší komunity a postupně do ní pomocí symbolů zakreslit různá místa. Symboly můžete žákům promítnout, aby je do mapy zakreslovali, anebo jim je můžete vytisknout z přílohy. Jen je důležité myslet na to, aby měli od každého symbolu více kopií, jelikož je mohou umisťovat na více míst na mapě.

A. Vztah k místu:

Otázka: Jak se na různých místech cítíte? Pokud se neshodnete, umístěte k jednomu místu více symbolů.

 místo, které mám rád/a, cítím se tam dobře

 místo, které nemám rád/a, nelíbí se mi

 místo, kde to (vůbec) neznám

 místo, které považuji za nebezpečné

B. Důležitá místa:

Otázka: Jaké služby a zařízení můžeme v komunitě využívat? Co svým členům poskytují?

 místo, kde bydlím

 škola

 důležité rozhodovací instituce (např. radnice)

 nákupní centra, trhy

 nemocnice a další důležitá místa

C. Přírodní místa:

Otázka: Kde se v obci a okolí nachází přírodní místa, vhodná k odpočinku anebo zemědělsky využívaná?

zeleň, parky, les

voda, vodní plochy

zemědělská plocha, (komunitní) zahrady

D. Klimatická změna:

Otázka: Která místa souvisí s klimatickou změnou? Kde se produkuje hodně emisí skleníkových plynů? Kde už jsou nějaká klimatická opatření? Kde pozorujeme dopady klimatické změny?

spalování fosilních paliv, produkce emisí (doprava, energetika, průmysl, skládky)

dopady a projevy klimatické změny v obci a okolí

opatření na ochranu klimatu (adaptace, mitigace)

obnovitelné zdroje energie

Řekněte žákům, že není nutné do mapy umístit všechny symboly, je možné, že některá místa v obci nemáte. Zároveň mohou žáci do mapy přidat i vlastní ikony k dalším typům míst, která by do mapy rádi zanesli a souvisí se zadáním.

Mapa je společné dílo skupiny, žáci by při jejím vytváření měli diskutovat a sdílet své pohledy na jednotlivá místa. Pokud žáci bydlí v jiných městech, než je škola, může mapování komunity sloužit pro lepší představu o tom, jak geografická komunita v okolí školy vypadá, jak se k ní žáci vztahují, i když zde nebydlí, atp.

3. Vytvořte s celou třídou společnou mapu vaší komunity.

Rozprostřete po třídě jednotlivé mapy a nechte žáky vybrat jednu, se kterou budete dál pracovat a stane se vaší společnou mapou. Skupina, která vybranou mapu vytvářela, nejprve prezentuje svou práci, následně ostatní žáci doplní a dokreslí do mapy své pohledy. Zakreslovat mohou všichni anebo původní tvůrci této mapy.

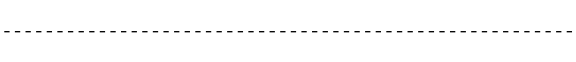

4. Na závěr položte žákům některé z následujících otázek:

- Co dělá místa, která vnímáme pozitivně, příjemnými?
- Co dělá místa, která vnímáme negativně, nepříjemnými?
- Proč lidé vnímají stejné místo různě? Co je v jejich vnímání ovlivňuje?
- Která místa v komunitě byste chtěli lépe poznat, prozkoumat?
- Co jsme se díky této aktivitě dozvěděli o klimatické změně v naší komunitě?

reflexe

Informace, které jste zanesli do této pocitové mapy, vychází jen ze znalostí a zkušeností žáků. Je to první krok, ve kterém jste si zmapovali, co o místě víte a jak na vás působí. Na pocitové mapování komunity můžete navázat následující aktivitou Photovoice – mapujeme fotkou, která pracuje s metodou Photovoice, kdy už žáci vyrazí do terénu a poznají místo hlouběji.

PŘÍLOHA SYMBOLY

	místo, které mám rád/a, cítím se tam dobře
	místo, které nemám rád/a, nelíbí se mi
	místo, kde to (vůbec) neznám
	místo, které považuji za nebezpečné
	místo, kde bydlím
	škola
	důležité rozhodovací instituce (např. radnice)
	nákupní centra, trhy
	nemocnice a další důležitá místa
	zeleň, parky, les
	voda, vodní plochy
	zemědělská plocha, (komunitní) zahrady
	spalování fosilních paliv, produkce emisí (doprava, energetika, průmysl, skládky)
	dopady a projevy klimatické změny v obci a okolí
	opatření na ochranu klimatu (adaptace, mitigace)
	obnovitelné zdroje energie

Photovoice – mapujeme fotkou

Čas: 2–3 hodiny (probíhá částečně venku)

Cíle:

- Žák se aktivně účastní vizuálního mapování komunity v propojení se zvoleným tématem.
- Žák kreativně zpracovává fotografie.
- Žák sdílí své úvahy, postřehy a fantazie ve spojení s fotografiemi, které pořídil.

Shrnutí: Žáci se během aktivity zapojí do výběru tématu, které budou pomocí metody Photovoice mapovat v rámci komunity. Následně vyrazí sami či v malé skupině do terénu a vybrané téma zachytí prostřednictvím fotek. Jejich zpracování může být velmi kreativní a individuálně pojaté. Následně vyberou 3–5 fotografií, které mohou upravit jak graficky, tak textově. Poté vše sdílí ve skupině s dalšími spolužáky a prezentaci fotek doprovodí vlastními úvahami či příběhem, který mají s fotkou spojený.

Pomůcky: chytrý mobil / digitální foťák, flipchart/tabule, fixy, hodí se také tablet/notebook, interaktivní tabule či dataprojektor a plátno; informační materiál pro učitele ([Příloha 1](#)), vytištěné instrukce pro cestu do terénu ([Příloha 2](#))

METODICKÉ DOPORUČENÍ: Aktivita je postavena na metodě Photovoice a tento postup je jen jednou z možností, jak s ní v rámci programu Active Citizens – Chráníme klima! pracovat. Můžete s ní pracovat koncentrovaně během 2–3 hodin (popsáno zde), rozložit ji do delšího období, do více předmětů (výtvarná výchova, čeština, informatika ad.) či ji použít během distanční výuky. Doporučujeme si aktivitu nejprve celou přečíst a poté zvolit formát, který vám a žákům nejlépe vyhovuje. Při práci s metodou vyráží žáci sami do terénu. V případě, že to u vás nelze v rámci výuky realizovat, doporučujeme zadat žákům pořízení fotografií v jejich volném čase.

Postup:

1. Vysvětlíte žákům, co je metoda Photovoice a jak ji využijete v rámci programu.

K dispozici máte podrobnější informace v [Příloze 1](#) a ve stručnosti vám metodu představíme i zde:

INFOBOX

Metoda Photovoice je participativní metoda, ve které účastníci sdílí své zkušenosti, příběhy, postřehy či postoje prostřednictvím fotografií. Často se s ní setkáte v antropologických a sociologických výzkumech či právě v komunitním rozvoji. Řada projektů ji využívá také pro zapojení marginalizovaných skupin. Výhodou jejího využití při práci s mladými lidmi je nejen aktivní zapojení, ale také práce s fotkou, která je jim jakožto médium blízka. Forma zapojení podněcuje kreativitu a ochotu sdílet obsahovou i emoční rovinu toho, jak vnímají určité téma či realitu kolem sebe. V souvislosti s klimatickou změnou přináší metoda obrovskou výhodu v podobě vizualizace často velmi abstraktních témat.

Během práce na programu Active Citizens – Chráníme klima! vám metoda Photovoice pomůže lépe poznat komunitu v propojení s tématem klimatické změny. Žákům může cesta do terénu přinést uvědomění si nových souvislostí, lepší poznání okolí a toho, jak sami vnímají klimatickou změnu v souvislosti s místem. V neposlední řadě vám může pomoci při hledání témat žakovského projektu.

2. Představte žákům, jak budete při práci s metodou Photovoice postupovat.

Vysvětlíte žákům, že máte před sebou 2–3 hodiny (časové parametry upravte dle vašich možností), ve kterých:

1. společně vyberete téma, které budou zaznamenávat,
2. poté žáci vyrazí do terénu a budou mít 1 h na pořízení fotek,
3. až se vrátí, vyberou 3 fotky, které chtějí sdílet s ostatními,
4. fotky si mohou upravit (např. přidat krátký text) v telefonu, či na počítači,
5. dále budete fotky, příběhy a reflexi k nim sdílet v menších skupinách,
6. nakonec se společně ohlédnete za tím, co jste zažili a zjistili.

3. Vyberte společně téma/ta, která budou žáci pomocí fotek zachycovat.

Způsob výběru témat zvažte v souvislosti s pokročilostí (věkem) žáků a cílem aktivity. Tradiční postup při využití metody spočívá v tom, že žáci **sami navrhnou** několik témat a společně (např. pomocí hlasování) vyberou jedno či dvě hlavní.

Pokud víte, že žáci místo, kde budete realizovat projekt, zatím příliš neznají, můžete nechat téma **volné** a dát jim prostor, aby pomocí fotek zachytili, jak na ně místo působí. Kde se jim líbí, kde naopak ne, kde vnímají důležitá místa nebo výzvy. V návaznosti na aktivitu Mapování komunity se můžete domluvit, že se každý vydá **prozkoumat určitou část vaší obce** nebo konkrétní téma v ní.

Chcete-li se cíleně zaměřit na **aspekty klimatické změny u vás v komunitě**, nabízíme vám několik obecných i konkrétních témat, která můžete využít. V obou případech je důležité mít na mysli, že jde o reflektivní metodu a cílem není hodnotit fotografie ani esteticky, ani jako správné či špatné. Smyslem práce s metodou je otevřít prostor kreativní práci a sdílení v prostředí důvěry, nikoli ověřování znalostí.

Možná témata:

- **Klimatická změna v naší komunitě** – cokoliv, co si žáci s tématem v terénu spojí, ať zachytí.
- **Já a klimatická změna** – povzbuzujte žáky, aby fotografovali své emocionální reakce na klimatické změny a vyjádřili své názory na toto téma.
- **Po stopách emisí CO₂** – zmapujte klíčové činnosti, které napomáhají vzniku klimatickou změnu. Vydejte se po stopách emisí CO₂.
- **Dopady klimatické změny** – zkuste zachytit přímé i nepřímé dopady klimatické změny v komunitě (např. změny v krajině, problémy s vodou, ztráta biodiverzity, extrémní počasí).
- **Zranitelné oblasti** – zachyťte pomocí fotografií místa nebo komunity, které jsou zranitelné vůči důsledkům klimatické změny. Kde vnímáte nejvíce ohrožená místa, lidi, rostliny či živočichy?
- **Snižujeme uhlíkovou stopu** – zachyťte už realizované nebo potenciální inovace ve snižování uhlíkové stopy, například využívání obnovitelných zdrojů energie, udržitelnou mobilitu nebo snižování spotřeby.
- **Chladné město** – zachyťte opatření, která pomáhají zmírňovat dopady zvyšujících se teplot a vln veder.
- **Měníme klima** – zachyťte už probíhající místní iniciativy, kterými lidé reagují na probíhající klimatickou změnu. Jakékoliv projevy místních ve veřejném prostoru.

4. Připravte žáky na samostatnou práci a dejte jim prostor tvořit.

Jakmile vyberete téma, domluvte se s žáky na pravidlech cesty do terénu. V závislosti na věku žáků zvolte takovou formu, která bude pro žáky bezpečná. Doporučujeme domluvit se na tom, kam se žáci vydají, zda každý sám nebo ve dvojicích, v kolik hodin mají být zpět a na jaké číslo mohou volat, kdyby potřebovali podpořit.

Na cestu potřebuje každý žák či skupina nabitý chytrý telefon nebo digitální fotoaparát. Po návratu bude mít každý čas na výběr 3 fotek a jejich úpravu.

Před cestou se hodí ještě jednou zopakovat téma a zadání:

Pozoruj: vydejte se ven, pozorujte v okolí cokoliv, co pro vás s tématem souvisí.

Zvaž různé perspektivy: Přemýšlej o tom, jaké různé pohledy na téma mohou existovat. Vyfoť to, co pro tebe téma nejlépe vystihuje (konkrétně či abstraktně).

Buď kreativní: Neboj se experimentovat s různými záběry, úhly a efekty. Poříd' klidně více fotek, dopřej si svobodu při jejich zachycování.

Fotografuj z pohledu svých emocí: Zamysli se nad tím, jaké emoce a pocity tě provázejí v souvislosti s tématem. Snaž se svými fotografiemi vyjádřit tyto emoce a přenést je na diváky.

Hledej vizuální symboly: Snaž se najít vizuální symboly, které reprezentují tvé téma. Tyto symboly mohou mít silný význam a pomoci lépe sdělit tvé myšlenky.

Buď sám/sama sebou: Neboj se ukázat svou osobnost ve fotografiích. Tvá autenticita a vlastní přístup k tématu jsou cenné.

Respektuj soukromí: Pokud sdílíš fotografie, které zachycují lidi nebo citlivé situace, ujisti se, že jsi získal/a jejich svolení nebo zachoval/a jejich soukromí.

Probouzej dialog: Tvoje fotky mohou sloužit jako výchozí bod pro diskuzi a dialog s ostatními. Buď otevřený/á sdílení svých zkušeností a příběhů s ostatními.

Užij si to: Fotografování by mělo být zábavné a inspirativní. Užij si proces sdílení svých fotografií a těš se na to, co se dozvíš od ostatních.

5. Po návratu z terénu mohou žáci využít počítač, kam fotky nahrají a upraví např. v programu Canva, nebo Jamboard.

K fotkám je možné přidat grafické prvky nebo text. Pokud takovou možnost nemáte, mohou žáci fotky upravit v telefonu, případně můžete fotky vytisknout a upravit je ručně. S fotkami lze pracovat dále i bez úprav.

Příklady vytvořených Photovoice od studentů a učitelů:

6. Rozdělte žáky do 5–6ti členných skupin a představte jim způsob, jakým budete výsledky sdílet.

Vysvětlete žákům, že smyslem sdílení je podělit se s ostatními o to, jak téma klimatické změny každý z nás vnímá a jaké konkrétní obrazy zachytil a proč. Za každou fotkou stojí nějaký příběh, o který se teď můžete s ostatními podělit: Co a proč jsi vyfotil/a? Co tě v souvislosti s fotkou napadlo? Čím tě zrovna tento motiv zaujal? Co a proč znamená ve vztahu k tématu? Proč je pro tebe důležitý zrovna tento obrázek? Co jsi chtěl/a vyfotit, ale neudělal/a jsi to? Co jsi během focení zažil/a?

Domluvte se také na pravidlech sdílení, která zajistí bezpečnou atmosféru. Zde máte návrh, který si můžete upravit podle potřeb skupiny:

- každý ve skupině má stejný čas pro sdílení (např. 3 min.),
- domluvíme se, kdo hlídá čas,
- nejprve mluví ten, kdo sdílí, ostatní naslouchají,
- na závěr se mohou ostatní doptávat a reflektovat, jak na ně fotka působí, co v nich vyvolává,
- fotky vzájemně nehodnotíme, nekritizujeme.

Fotky můžete sdílet přímo pomocí chytrého telefonu nebo foťáku, ale lépe vyniknou na monitoru počítače či vytištěné.

7. Na závěr položte žákům několik reflektivních otázek:

- Co nového (o komunitě, klimatické změně, ...) jste si díky výpravě do terénu uvědomili?
- Byla pro vás procházka v něčem jiná než běžně? V čem?
- Co vám pomohlo Photovoice vytvořit?
- Zažili jste nějaký AHA moment?
- Napadá vás díky této aktivitě nějaké téma, kterému byste se mohli věnovat v rámci školního projektu?

Společně se zamyslete nad tím, jak dál využijete vytvořené fotografie. Můžete třeba uspořádat výstavu ve škole nebo u vás v komunitě. Co dalšího vás napadá?

Zdroje:

The Origins of Photovoice. In: Interfaithphotovoice.org [online]. Nov 17, 2021. Dostupné z: <https://interfaithphotovoice.org/ifpv-blog/2021/11/3/the-gifts-of-empathy-and-empowerment>

PŘÍLOHA 1 METODA PHOTOVOICE (pro učitele)

Metoda Photovoice je participativní metoda výzkumu a dokumentace, která umožňuje účastníkům sdílet své příběhy, postoje a zkušenosti prostřednictvím fotografií. Tato metoda je založena na myšlence, že fotografie mají moc vyjádřit rozmanité pohledy na téma a umožnit tak účastníkům vyjádřit své názory a zážitky ve spojení s tématem. Její využití je ale možné i ve výuce a práci s mládeží. Můžete díky ní rozvíjet u žáků řadu kompetencí, jako je kreativita, kritické myšlení, komunikace, osobní angažovanost, multimediální učení, vztah k místu a povědomí o globálních tématech v propojení s místem.

Název metody vystihuje i její hlavní **smysl – dát účastníkům možnost nechat zaznít jejich HLAS prostřednictvím FOTKY**. Ta je zde pouze médiem, které pomáhá dát vizuální podobu myšlenkám a stát se oporou pro sdílení příběhů s ostatními (hlas).

Při práci s metodou bychom měli dodržovat následující postup a principy:

1. Seznámení s metodou: měli bychom žáky seznámit s metodou Photovoice, aby pochopili její principy a cíle.
2. Participativní vymezení tématu nebo oblasti zkoumání, kterou budou žáci pomocí metody zachycovat.
3. Zajištění technického vybavení: mají žáci k dispozici mobilní telefony s fotoaparátů či digitální fotoaparátů? Je možné zapůjčit část vybavení ze školy? Umí všichni žáci zařízení ovládat?
4. Návuk etických zásad: žáci by měli být seznámeni s etickými zásadami týkajícími se fotografování lidí, citlivých situací a soukromí.
5. Cesta ven, fotografování a vyprávění příběhů: žáci vyrazí do terénu a pořizují fotky týkající se daného tématu a doprovází je texty nebo vyprávěními, ve kterých vysvětlují význam a příběh každé fotografie. Učitel by měl podporovat kreativitu studentů a bezpečné prostředí pro sdílení.
6. Sdílení a diskuze: po fotografování a vyprávěních studenti reflektují své zkušenosti a zjištění v rámci skupinových diskuzí.
7. Vytvoření vizuálních výstupů: fotografie a doprovodné texty mohou být seskupeny do různých vizuálních výstupů, jako jsou prezentace, výstavy, knihy nebo infografiky.
8. Reflexe a zpětná vazba: učitel by měl vést závěrečnou reflexi a získat zpětnou vazbu od studentů o procesu práce s metodou Photovoice.
9. Zapojení širší veřejnosti: pokud je to vhodné, mohou být vizuální výstupy prezentovány širší veřejnosti, například na školní akci nebo na veřejném fóru.

Textový doprovod k fotografiím může zahrnovat následující informace:

Popis fotografie: Vysvětlení toho, co je z pohledu tvůrce na fotografii zachyceno.

Kontext: Vysvětlení situace, místa nebo události, ve které byla fotografie pořízena.

Emoce a pocity: Popis toho, jaké emoce nebo pocity byly spojeny s pořízením dané fotografie. To může pomoci divákům lépe se vcítit do zkušenosti účastníka.

Souvislost s tématem: Vysvětlení, jak daná fotografie souvisí s celkovým zkoumaným tématem. To pomůže divákům pochopit, jaké aspekty tématu jsou na fotografiích zobrazeny.

Osobní příběh: Pokud má fotografie osobní význam nebo je spojena s konkrétním příběhem účastníka, může být vhodné tento příběh sdílet v textovém doprovodu.

PHOTOVOICE - Řekni to fotkou!

1. Napiš si téma, které budeš fotit
2. Vezmi chytrý telefon nebo digitální foťák a vyraž ven.
3. Kdybys potřeboval/a podpořit, volej na:
Vrať se nejpozději do hodin.
4. Vyfoť cokoli, co si spojuješ s tématem. Buď kreativní, hledej zajímavé vizuální prvky, ale všímej si i toho, co bys rád/a vyfotil/a, ale nejde to. I o tom můžeš později mluvit.
Pokud fotíš lidi, zeptej se jich na svolení.
5. Až se vrátíš, vyber domluvený počet fotek a rozmysli si, co k nim chceš říct ostatním. Fotky můžeš upravit, připojit k nim text, udělat z nich koláž nebo je jinak zajímavě doplnit.
6. Užij si to!

PHOTOVOICE - Řekni to fotkou!

1. Napiš si téma, které budeš fotit
2. Vezmi chytrý telefon nebo digitální foťák a vyraž ven.
3. Kdybys potřeboval/a podpořit, volej na:
Vrať se nejpozději do hodin.
4. Vyfoť cokoli, co si spojuješ s tématem. Buď kreativní, hledej zajímavé vizuální prvky, ale všímej si i toho, co bys rád/a vyfotil/a, ale nejde to. I o tom můžeš později mluvit.
Pokud fotíš lidi, zeptej se jich na svolení.
5. Až se vrátíš, vyber domluvený počet fotek a rozmysli si, co k nim chceš říct ostatním. Fotky můžeš upravit, připojit k nim text, udělat z nich koláž nebo je jinak zajímavě doplnit.
6. Užij si to!

PHOTOVOICE - Řekni to fotkou!

1. Napiš si téma, které budeš fotit
2. Vezmi chytrý telefon nebo digitální foťák a vyraž ven.
3. Kdybys potřeboval/a podpořit, volej na:
Vrať se nejpozději do hodin.
4. Vyfoť cokoli, co si spojuješ s tématem. Buď kreativní, hledej zajímavé vizuální prvky, ale všímej si i toho, co bys rád/a vyfotil/a, ale nejde to. I o tom můžeš později mluvit.
Pokud fotíš lidi, zeptej se jich na svolení.
5. Až se vrátíš, vyber domluvený počet fotek a rozmysli si, co k nim chceš říct ostatním. Fotky můžeš upravit, připojit k nim text, udělat z nich koláž nebo je jinak zajímavě doplnit.
6. Užij si to!

Kdo rozhoduje?

Čas: 45 minut

- Cíle:**
- Žák diskutuje význam slova moc.
 - Žák registruje, kdo má moc rozhodovat v různých otázkách.
 - Žák navrhuje, jak on sám může ovlivnit věci, které jsou v kompetenci někoho jiného.

Shrnutí: V této aktivitě žáci zkoumají fenomén moci, její pozitivní i negativní stránky. Následně se zaměří na to, kdo v našem životě či v naší obci má moc rozhodovat o konkrétních věcech, které se týkají klimatické změny. Zamyslí se, jak oni sami mohou tyto věci ovlivnit.

Pomůcky: papírová lepicí páska, psací potřeby, vytištěné pracovní listy (**Příloha 1**), odpovědi na otázky v pracovním listu (**Příloha 2**).

Postup:

1. Připravte hrací pole pro zahřívací hru.

Udělejte si ve třídě prostor, aby se žáci během aktivity mohli volně pohybovat. Na zem lepicí páskou vyznačte hranici. Vysvětlíte žákům, že pohybem na jednu nebo na druhou stranu od dělicí čáry budou vyjadřovat svůj názor.

2. Prozkoumejte pojem moc na základě předem připravených otázek a tvrzení.

Přečtete žákům následující otázky a tvrzení. Naznačte jim vždy rukou, která strana symbolizuje danou odpověď.

Žáci se vždy musí pro jednu stranu rozhodnout a přemístit se tam.

- Chtěli byste být raději králem, nebo kouzelníkem?
- Mít moc znamená, že: můžu ovládnout ostatní x můžu pomáhat.
- Mít moc: nás mění k horšímu x nás vede k odpovědnosti.
- Moc může mít: každý člověk x jen člověk s vysokým postavením (starosta, prezident...).
- S čím více souhlasíš: moc má ten, kdo má pravdu x pravdu má ten, kdo má moc.
- Kdo má větší moc: člověk/lidstvo x příroda?

3. Krátce reflektujte předchozí cvičení a otevřete diskuzi na téma: Co je moc?

Ptejte se žáků:

- Bylo pro vás těžké se rozhodnout pro jedno, či druhé tvrzení? Proč?
- Co je podle vás moc? Kdo ji může mít?

4. Vysvětlíte žákům, že moc může být vnímána pozitivně i negativně.

Anglické spojení „people’s empowerment“ znamená zvyšování rozhodovací síly lidí a komunit. Často také označuje zvyšování důvěry v to, že mohou něco ovlivnit. Zeptejte se žáků, zda oni sami někdy cítili moc, že mohou něco ovlivnit? Kdy se jim podařilo něco změnit?

5. Prozkoumejte, kdo rozhoduje / má moc ve vaší komunitě.

Rozdělte žáky do skupin po čtyřech a dejte každému kopii pracovního listu (**Příloha 1**). Nechte žáky ve skupině vyplnit první sloupec pracovního listu, kdo o dané věci rozhoduje. Pro zkrácení aktivity můžete každé skupině zadat pouze část otázek.

6. Vyzvěte skupiny, aby sdílely, na čem se shodly/neshodly, že mohou ovlivnit žáci.

Řekněte žákům, ať do druhého sloupce pracovního listu vyplní, jak by danou věc mohli ovlivnit oni sami, co by mohli udělat pro změnu dané věci.

7. Projděte si společně odpovědi žáků.

Jako podklad k diskusi můžete využít vysvětlení v **Příloze 2**. Přílohu nebo její části (podle toho, na jakých otázkách jednotlivé skupiny pracovaly) můžete nejprve dát skupinám k pročtení a porovnání s jejich prací. Poté vyzvěte žáky, aby sdíleli, na čem se shodli, kde si byli jistí, kde nejistí a kde se jim shodnout nepodařilo.

8. Zjistěte, co si žáci z této aktivity odnášejí.

Zeptejte se jich:

- Co nového jste si díky této aktivitě uvědomili?
- Co konkrétního byste ve svém životě nebo ve vaší obci mohli ovlivnit či změnit?
Vyzvěte žáky, aby přišli s vlastními nápady.
- S kým by bylo možné spolupracovat a jak toho můžeme dosáhnout?

Zdroj:

Lekce byla upravena na základě Metodiky Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ (2019), aktivita 3.6 Kdo rozhoduje?.

PŘÍLOHA 1 PRACOVNÍ LIST

Kdo rozhoduje o tom, ...	Kdo to obvykle je (člověk, instituce, organizace)?	Jakým způsobem se na věci můžeme podílet my sami?
... jak můžu utrácet vlastní peníze?		
... jak často se bude sekat trávník v městském parku?		
... z čeho je v ČR vyráběna elektrická energie?		
... jaké stromy budou vysazeny v místním lese?		
... zda se na farmářském trhu mohou prodávat jen lokální potraviny?		
... o kolik % a do kdy sníží jednotlivé státy světa množství vypouštěných emisí CO ₂ ?		
... jestli budou v ČR obnoveny remízky mezi poli?		
... jak se dopravím do školy/práce?		
... kolik spotřebujeme ve škole vody?		
... zda zavedeme v komunitě nějaké opatření na zmírnění změny klimatu?		
... zda odebíráme doma elektřinu vyrobenou z uhlí, nebo z obnovitelných zdrojů?		
... jací lidé budou řídit naše město?		
... jaké bude téma našeho školního projektu?		
... zda dojde k poklesu vymírání korálů v oceánech?		
... jaká je má uhlíková stopa?		

Kdo rozhoduje o tom, ...**... jak můžu utrácet vlastní peníze?**

O tom, jak utratíte vlastní peníze, rozhodujete pouze **vy**. Pokud se však nejedná o specifickou situaci, kdy kvůli nějakému závazku musíte částí vlastních peněz pravidelně platit za předem danou položku. Příkladem jsou lidé, kteří splácí půjčky nebo platí alimony (výživné), mají exekuce apod. V tom případě jsou povinni část svých peněz odvádět na splátky. Další omezení, které může ovlivnit, co smíte a nesmíte kupovat a v jaké míře, se týká **zákonů**. Ty některé nákupy podmiňují věkem apod. Důležité je uvědomit si a zvažovat důsledky utrácení a snažit se s penězi dobře hospodařit.

... jak často se bude sekat trávník v městském parku?

Povinnost sekat trávu na obecním pozemku leží logicky na obci. **Obec** je v tomto ohledu vlastník jako každý jiný, kromě toho ale musí v souladu se zákonem č. 128/2000 Sb. o obcích, fungovat jako tzv. „řádný hospodář“, tedy se o svůj majetek starat účelně, hospodárně a se zájmem jej zachovat a rozvíjet. Co se týká soukromých pozemků, některé obce mají povinnost sekat trávu upravenou místní vyhláškou.

Občan má právo na informace o činnosti obce, může směrem k obci podávat podněty, stížnosti, požadovat projednání některých věcí či podávat petice.

... z čeho je v ČR vyráběna elektrická energie?

O tom, z čeho je v ČR vyráběna (nejen) elektrická energie, rozhoduje Státní energetická koncepce, což je strategický dokument, který tvoří **vláda**. Dále preference upravuje **zákon** č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie. Od roku 1989, kdy byl podíl uhlí na výrobě elektrické energie 79 %, jaderná energetika přispívala 11 % a 10 % připadalo na vodní zdroje, se situace hodně změnila. Žádné plynové, paroplynové, větrné nebo solární elektrárny v české energetické soustavě tehdy neexistovaly.

V roce 2022 bylo v ČR 48,6 % energie vyrobeno v parních elektrárnách. V jaderných elektrárnách bylo vyrobeno 36,7 % energie, 4,6 % připadlo na plynové a spalovací elektrárny a 3,0 % na paroplynové. Ve fotovoltaických elektrárnách bylo vyrobeno 2,7 % energie, na vodní elektrárny připadlo 2,5 % a na větrné 0,8 % vyrobené elektřiny.

Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/xb/vyroba-a-spotreba-elektricke-energie-v-jihomoravskem-kraji-v-roce-2022>, <https://oenergetice.cz/energetika-v-cr>

... jaké stromy budou vysazeny v místním lese?

Poměr různých druhů dřevin v lesích upravuje tzv. „zalesňovací vyhláška“ **zákona** o lesích. Povinný podíl listnatých dřevin díky vyhlášce narostl z 15 až 30 % na 25 až 45 %. Přírozený podíl smrku v našich lesích je cca 10 %. Jeho reálný výskyt je však řádově vyšší (cca 50 %, podle lokality).

O tom, které stromy se vysadí v místním lese, rozhoduje **vlastník**, musí však **dodržet státem určená pravidla**, jak les obnovovat. V chráněných oblastech je rovněž nutné mít souhlas místně příslušných **orgánů ochrany přírody**, aby výsadba probíhala v souladu s Plánem péče. Tyto dokumenty se zpracovávají podle § 38 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění a podle vyhlášky MŽP č. 45/2018 Sb., o plánech péče, zásadách péče a podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území.

Zdroj: <https://www.nature.cz/web/cz/planujeme-peci>

... zda se na farmářském trhu mohou prodávat jen lokální potraviny?

Prodejci na trzích musí dodržovat různá kritéria, zejména ta týkající se kvality a zdravotní nezávadnosti produktů, která stanoví Státní zemědělská a potravinářská inspekce nebo Státní veterinární správa.

Na obecní úrovni pak kritéria upravuje tzv. **Kodex farmářských trhů**, který již v roce 2011 vydalo **Ministerstvo zemědělství**. Podobný soubor pravidel dodržují Farmářské trhy pořádané právníky osobami sdruženými pod Asociací farmářských tržišť ČR (AFT). V kodexu AFT je tolerovaný doplňkový podíl zboží mimo ČR, a to ve výši 10 % z celkového počtu potravinových stánků. Tato pravidla stanoví členové asociace. Jedná se však o právně nezávazné dokumenty, o jejichž dodržování může usilovat **organizátor trhu**. Tím může a nemusí být obec, v níž se trh koná.

Zdroje: https://eagri.cz/public/web/file/120003/Kodex_farmarskych_trhu.pdf, <https://www.aftcr.cz/kodex-farmarskych-trhu/>

... o kolik % a do kdy sníží jednotlivé státy světa množství vypouštěných emisí CO₂?

Cílem postupného snižování množství vypouštěných emisí CO₂ je dosáhnout tzv. uhlíkové neutrality. Za tímto účelem byla přijata také tzv. **Pařížská dohoda**, kterou v roce 2015 v Paříži schválilo 195 států světa, **členů Rámcové úmluvy OSN** o změně klimatu. Dohoda byla podepsána 22. dubna 2016 (Den Země). Pařížská dohoda usiluje o udržení nárůstu průměrné globální teploty výrazně pod hranicí 2 °C a aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí. O schválení a účinnosti podobných dokumentů rozhodují **vlády jednotlivých zemí**. Například cíl EU podle klimatického zákona stanovuje hranici snížení emisí minimálně na 55 % v porovnání s úrovní z roku 1990. Tzv. Zelená dohoda pro Evropu chce učinit kontinent do roku 2050 klimaticky neutrálním. Jedná se však o právně nezávazný dokument, který nabývá závaznosti skrze **Evropský klimatický zákon** a balíček legislativních zákonů Fit for 55. V tomto případě jde však pouze o Evropu, respektive Evropskou unii, která byla v roce 2022 třetím největším světovým emitentem. Před ní stojí Čína a USA.

Zdroj: <https://faktaoklimatu.cz/explainery/uhlikova-neutralita>, <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/svetove-dohody>

... jestli budou v ČR obnoveny remízky mezi poli?

Skupiny stromů a keřů rozmístěných v polích a loukách mají pro krajinu zásadní význam. Slouží jako větrolamy, útočiště hmyzu a živočichů atd. V současné době lze na jejich zakládání čerpat finance z dotačních programů na obnovu krajiny ze státního rozpočtu. To se děje proto, že ČR, potažmo vláda, se rozhodla, že péče o krajinu je v nějakém smyslu její prioritou. Pro výsadbu v krajině se speciálním režimem (národní parky, přírodní rezervace apod.) je **potřeba získat souhlas orgánu ochrany přírody**. Jinak o výsadbě rozhoduje **vlastník pozemku**, ale také **charakter územního plánu**.

Zdroj: <https://dotace.nature.cz/>

... jak se dopravím do školy/práce?

Do školy se většina z nás už dopraví sama. Omezení však vyplývají například z toho, že osoby mladší 18 let nemohou řídit automobil, nebo z toho, jaké dopravní prostředky jsou v místě dostupné (např. na vesnici jezdí méně prostředků hromadné dopravy apod.). Rozhodnutí a zodpovědnost za volbu dopravního prostředku je od určitého věku přes tyto detaily **na vás**, pokud si samozřejmě **rodiče**, kteří za vás do 18 let věku mají odpovědnost, nepřejí něco specifického. O zavedení místní hromadné dopravy rozhoduje **místní samospráva** (obec) obvykle ve spolupráci s kraji a státem.

... kolik spotřebujeme ve škole vody?

O tom, kolik vody spotřebujeme ve škole rozhoduje **každý z nás**. Je třeba zavírat kohoutky a neplýtvat vodou. Některé oblasti týkající se spotřeby vody jsou však dané **zákonem či platnými vyhláškami**. Například *Vyhláška o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých* nařizuje, že všechna hygienická zařízení v zařízeních pro výchovu a vzdělávání a provozovnách pro výchovu a vzdělávání musí být vybavena umyvadly s tekoucí pitnou studenou a teplou vodou. Tj. v rámci školních akcí se nelze umývat například ve společném latoru nebo k umývání rukou využít zachycenou dešťovku, a tím vodu ušetřit, protože pravidlo nařizuje, že voda musí být tekoucí a pitná. Můžete se ale zasadit o to, aby **škola** nechala nainstalovat perlátory (šetřiče vody) nebo regulovala množství průtoku vody. Nezapomínejme také na to, že spotřeba vody není jenom o mytí a splachování, ale třeba i o stravování. Například kvůli masu dochází k velké spotřebě vody v rámci chovu zvířat i pěstování rostlin, které jim slouží k potravě. Tuto tzv. virtuální vodu spotřebovanou k chovu zvířat, produkci rostlin či výrobě věcí umíme vyčíslit.

Zdroj: <https://h2ospodar.cz/kalkulacka-vodni-stopy/>

... zda zavedeme v komunitě nějaké opatření na zmírnění změny klimatu?

Je spousta opatření, která můžete zavést doma nebo se domluvit s bližším okolím a realizovat je společně. Postup při jejich realizaci je stejný jako při realizaci jakéhokoliv jiného servisního projektu. Pokud ale chcete realizovat zásadnější opatření, je třeba **spolupracovat s obcí**, aby vaše nápady byly v souladu s územním plánem obce, investičními plány obce, případně s adaptační a mitigační strategií obce (pokud obec takovou má). Větší opatření navíc obvykle schvaluje zastupitelstvo obce a je nutné na něj sehnat finance, které nemusí být zrovna malé. Jsou také záměry, na kterých se běžný občan nemůže podílet, protože je nutné, aby samotnou realizaci prováděla odborná projektová a realizační firma (rekultivace větších částí toků, výstavba bioplynové stanice apod.). Vy ale můžete dát podnět k zahájení debaty o tvorbě adaptační strategie, o konkrétních větších i menších opatřeních apod. a podílet se na přípravě a třeba i realizaci méně náročného projektu. Typickým příkladem jsou větší výsadby stromů, tvorby tůň apod., na kterých se podílí veřejnost dobrovolnickou prací.

... zda odebíráme doma elektřinu vyrobenou z uhlí nebo z obnovitelných zdrojů?

V ČR existuje tzv. Státní energetická koncepce, která určuje, které druhy energie stát upřednostňuje. Procentuálně víme, odkud energie spotřebovávaná v ČR pochází. Nemůžete však zjistit, jestli energie, kterou jste právě rozsvítili vaši lampičku, pochází z uhelné elektrárny nebo z biomasy. Fyzikálně ani není možné, aby zájemci šla jen energie z obnovitelných zdrojů (OZE). Pokud si však s dodavatelem „zelenou energii“ sjednáte, máte jistotu, že dodavatel v potřebném množství energii z obnovitelných zdrojů skutečně nakoupil u výrobců a tu pak dodá koncovým spotřebitelům. Další možnost, jak ovlivnit odkud pochází námi spotřebovaná energie, je instalace fotovoltaických článků, případně solárních panelů. Pak si můžete být jisti, že elektřina, kterou spotřebováváte, pochází přímo z vašeho zdroje.

Zdroje: <https://www.nanogreen.cz/blog/greenwashing-kdyz-je-elektřina-eko-jenom-jako>, <https://www.eon.cz/radce/zelena-energie/zelena-elektřina/jak-funguje-odber-zelene-elektřiny/>

... jací lidé budou řídit naše město?

Každá obec má volený orgán, zastupitelstvo obce, který ji samostatně a nezávisle spravuje a řídí. Jedná se o zastupitelstvo, které odpovídá za hospodaření s obecním majetkem. Zastupitelstvo obce volí **místní občané** v komunálních volbách. Pokud v obci kandiduje více uskupení, probíhají následně povolební vyjednávání. To obvykle vede uskupení s nejvyšším počtem hlasů nebo několik uskupení společně. Cílem jednání je domluva na návrhu užšího vedení obce, konkrétně starosty a jednoho či více místostarostů, případně rady obce (v obcích od 15 a více zastupitelů). Tento návrh pak schvaluje zastupitelstvo obce.

... jaké bude téma našeho školního projektu?

Téma projektu by si ideálně měli volit **žáci** na základě předchozího zkoumání (nebo vlastní zkušenosti), co místo potřebuje, a společně se na něm jako tým domluvit. Pokud nedojde ke konsenzuálnímu rozhodnutí o tématu projektu, je možné hlasovat apod., což se dá považovat za kompromisní řešení (souhlasí-li všichni s tímto postupem). Podle věku a pokročilosti skupiny konzultuje tým své nápady s učitelem/kou.

... zda dojde k poklesu vymírání korálů v oceánech?

Korálové útesy jsou závislé na konstantní teplotě. Při vyšší teplotě dochází k narušení symbiotického vztahu korálů a řas. Dochází k tzv. zbělení korálů a korál se stává velmi oslabený a hrozí, že zemře. Při větších teplotních výkyvech dochází k odumírání celých korálových útesů. Kromě teploty má na to, zda se korálům daří či nikoli, vliv také pH vody. Zvyšování koncentrace CO₂ v mořské vodě má vliv na pokles pH. V příliš kyselém prostředí je pro korály mnohem těžší tvorba vápenaté schránky.

O tom, zda dojde k poklesu vymírání korálů v oceánech, se tedy rozhoduje na mnoha úrovních:

- **vlády** jednotlivých zemí, skrze strategické dokumenty
- všechny **státy světa**, skrze společné dohody (například Pařížská dohoda apod.)
- **každý z nás**, skrze své spotřebitelské a každodenní chování
- a další...

Zdroj: <https://faktaoklimatu.cz/explainery/vymirani-koralovych-utesu>

... jaká je má uhlíková stopa?

Uhlíková stopa je měřítkem dopadu lidské činnosti na životní prostředí. Zaměřuje se na množství skleníkových plynů, které produkujeme každodenními činnostmi (doprava, produkce zboží, výroba el. energie apod.). Uhlíkovou stopu si můžete vypočítat zde: <https://www.uhlikovastopa.cz/kalkulacka>.

Vlastní uhlíkovou stopu můžete snížit či zvýšit svým každodenním chováním. Záleží na tom, jestli nakupujete lokální potraviny, jak často a co nakupujete, jak často a jak dlouho se sprchujete či koupete, jakým způsobem se dopravujete do školy, jak doma topíte, jakým způsobem využíváte el. spotřebiče, jak často, kam a jakým způsobem cestujete atd. Hlavním, kdo rozhoduje, je tedy **každý z nás**.

Řešení klimatické změny – jaké existují možnosti?

Čas: 90 minut

- Cíle:**
- Žák vyjmenuje příklady řešení klimatické změny.
 - Žák posuzuje příklady řešení klimatické změny z pohledu adaptace a mitigace.
 - Žák vysvětlí pojmy mitigace a adaptace.
 - Žák pojmenuje, která řešení klimatické změny můžeme uplatnit na osobní, komunitní a systémové úrovni.

Shrnutí: Osou aktivity jsou příklady řešení klimatické změny, se kterými se žáci seznámí nejprve pomocí fotek, u nichž odhadují, co je na nich zobrazeno. Své nápady diskutují se spolužáky a následně vše spojí s texty popisujícími daná řešení. Pomocí výkladu se žáci seznámí s významem slov mitigace a adaptace a pak k nim jednotlivé příklady přiřazují. V závěru aktivity proběhne ověření toho, jak pojmům žáci porozuměli, a poté zvažují, která řešení lze realizovat na osobní, komunitní a systémové úrovni.

Pomůcky: vytištěné a nastříhané obrázky s příklady řešení (Příloha 1) a popisy řešení (Příloha 2), karty s nápisy MITIGACE a ADAPTACE, správné řešení rozdělení na mitigaci a adaptaci, flipchartové papíry, fixy, volitelné: barevné papíry

Postup:

1. Uspořádejte „koktejl párty“ s obrázky klimatických řešení (Příloha 1).

Rozdejte každému žákovi jednu fotografii. Při větším počtu žáků, než je obrázků, se fotografie mohou opakovat. Položte jim otázku:

- Jaké řešení klimatické změny by mohla fotografie znázorňovat? Jinými slovy: Co je podle vás na fotce a jak to souvisí s klimatickou změnou / ochranou klimatu?

Řekněte jim, aby si opověď nejdříve krátce promysleli sami za sebe a pak se vydali do prostoru a našli někoho do dvojice. Ve dvojici si vzájemně představí své fotografie a odpovědi – jaké řešení klimatické změny si myslí, že jejich fotky znázorňují.

Následně si je vymění a s novou fotkou pokračují do další dvojice. Řekněte žákům, že by měli udělat alespoň 4 výměny.

Ujistěte žáky, že nevadí, pokud neznají přesné odpovědi – mohou zkusit z obrázků odhadnout, o jaké opatření se jedná, a mohou také využít nápady svých spolužáků. Je dobré, když své nápady podloží zdůvodněním, proč si to myslí. Zkuste jim celý proces nejprve modelovat.

O METODĚ: Metoda se nazývá „koktejl párty“, protože se zde žáci potkávají ve dvojicích na krátkou chvíli a vedou tzv. small talk nad fotkami. Při výměnách fotek navazují na názory a představy druhých a rozvíjí je o vlastní pohledy. Jedná se o techniku z Filozofie pro děti, více se o ní dočtete například zde: https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/1933/file/filozofie-pro-d-ti_praktick--p-ru-ka-s-lekcemi-do-v-uky_2023.pdf

2. Rozdělte žáky do skupin po 8–10 tak, aby měl každý jinou fotografii, a rozdejte jim krátké texty s popisy řešení (Příloha 2).

Můžete to udělat tak, že texty rozmístíte doprostřed a žáci si podle čísel najdou ten správný ke své fotce.

Řekněte žákům, aby si texty přečetli nejprve každý sám za sebe a pak je postupně představili ostatním. Mohou případně sdílet i to, jaké řešení si mysleli, že mají, než si přečetli text, a porovnávat.

3. Představte žákům pojmy mitigace a adaptace a nechte je k nim přiřadit fotografie řešení.

Rozdejte do každé skupiny karty MITIGACE a ADAPTACE, které si předem napište na tvrdé papíry. Zadejte žákům, aby svá řešení přiřadili do těchto dvou kategorií a svůj návrh vždy zdůvodnili a diskutovali s ostatními. Mnohá řešení patří do obou kategorií, ty mohou žáci umístit doprostřed – můžete na to žáky upozornit, anebo to nechat na nich, zda takové příklady objeví sami.

INFOBOX:

Mitigace zahrnuje opatření zaměřená na zmírnění klimatické změny, jde tedy především o různé způsoby snižování emisí skleníkových plynů (nejen CO₂, ale i metanu, N₂O a dalších) a také přírodní i technická opatření, která ukládají uhlík z atmosféry. Příkladem mitigačních opatření je uhlíková daň, využívání obnovitelných zdrojů energie, elektrifikace dopravy, regenerativní zemědělství nebo ochrana starých lesů a zalesňování.

Adaptace je proces přizpůsobení se dopadům klimatické změny a snaha o snížení způsobených škod. Adaptační opatření mají vést i k lepší připravenosti a nižší zranitelnosti obyvatel vůči klimatické změně. Příklady adaptačních opatření jsou protipovodňové zábrany, změny pěstovaných plodin, přesídlení do výše položených oblastí z důvodu zvyšování hladiny oceánů, ale i podpora komunitního života nebo KPZ (komunitou podporované zemědělství).

4. Stoupněte si do kruhu a postupně nechte žáky představit jednotlivá řešení a přiřadit je k mitigaci, adaptaci či obojímu.

Stejný postup jako v malých skupinách opakujte v celé skupině. V místnosti vytvořte dobře viditelný prostor pro řešení spadající do oblasti mitigace a prostor pro adaptační opatření. Nechte skupiny svá řešení postupně přiřazovat do daných oblastí a podporujte je, aby vždy řekli, proč řešení umístili právě tam. Pokud zazní nepravda a ostatní žáci nebudou oponovat, opravte je.

Pokud se některé fotky ve skupině opakují, požádejte žáky se stejnou fotkou, aby ji také rovnou umístili a výklad druhého doplnili o svůj pohled.

Upozorněte žáky na to, že se nejedná o vyčerpávající výčet řešení, je jich mnohem více.

Zeptejte se jich, zda znají ještě nějaká další řešení. Můžete je napsat na prázdné papíry a doplnit k mitigaci, adaptaci nebo doprostřed.

Správné řešení:

MITIGACE	Obojí	ADAPTACE
Energetická družstva Nákladní elektrokola Elektrifikace dopravy Stop plýtvání jídlem Obnovitelné zdroje energie Veganství, vegetariánství Swap Minimalismus Odklon od fosilních paliv Regenerativní zemědělství Technologické ukládání uhlíku z atmosféry	Mezinárodní klimatické dohody a politika Klimatická hnutí Osvěta a vzdělávání Výsadba stromů Ochrana divočiny Biouhel KPZ - komunitou podporované zemědělství Klimatická žaloba Zateplení domu	Obnova mokřadů Zelené střechy a fasády pokryté rostlinami Protipovodňové stěny Modro-zelená infrastruktura

5. Ověřte, že žáci pojmům a příkladům řešení porozuměli.

Čtete žákům postupně následující charakteristiky a nechte je přemísťovat se na 3 místa v prostoru podle toho, zda jde o adaptaci, mitigaci nebo obojí. Tato místa můžete označit barevným papírem nebo použít rohy místnosti.

Charakteristiky:

- Opatření zaměřená na zmírnění a zpomalení klimatické změny. (mitigace)
- Ochrana divočiny, výsadba stromů, osvěta a vzdělávání. (obojí)
- Opatření, která nám pomáhají přizpůsobit se dopadům klimatické změny a snížit škody. (adaptace)
- Řešení, která pomáhají zvyšovat odolnost komunit vůči dopadům klimatické změny. (adaptace)
- Odklon od fosilních paliv, veganství a vegetariánství, minimalismus. (mitigace)

- Řešení, která buď pomáhají ukládat uhlík z atmosféry, anebo vedou ke snižování emisí skleníkových plynů. (mitigace)
- Protipovodňové stěny, obnova mokřadů, zelené střechy a fasády. (adaptace)

Dále položte žákům následující otázku, ale řekněte jim, že zde už nejde o správné řešení, ale o to, jaký je jejich postoj. Odeberte možnost „obojí“ a položte jim otázku:

- Co je podle vás pro řešení klimatické změny důležitější – mitigace nebo adaptace?

Nechte žáky své odpovědi zdůvodnit. Pokud je nějaký argument přesvědčivý, mohou se přemístit.

Na závěr aktivity žákům poděkujte za diskusi a řekněte jim, že mitigace i adaptace jsou obojí důležité, více viz infobox.

INFOBOX:

Mitigace i adaptace jsou důležitou součástí řešení klimatické změny a je nutné realizovat obojí. Pokud bychom se zaměřili pouze na mitigaci, zpomalili bychom sice klimatickou změnu, ale nebyli bychom schopni se vypořádat s jejími dopady, které pociťujeme již nyní (a které se budou nějakou dobu ještě zhoršovat). Pokud bychom se naopak zaměřili pouze na adaptaci, prováděná opatření by nestačila zvládnout dopady, které budou nepředstavitelně horší a vážnější, pokud klimatickou změnu nezpomalíme a časem nezastavíme.

6. Uspořádejte tichou diskusi nad tím, jaká řešení můžeme dělat sami a jaká řešení potřebují systémovou proměnu.

Napište následující otázky na flipcharty (na každý 1 otázku) a rozmístěte je po místnosti:

- Jaká řešení klimatické změny můžu uplatňovat já sám/sama?
- Jaká řešení klimatické změny může realizovat naše škola/komunita/obec?
- Jaká řešení klimatické změny může realizovat náš stát, uskupení států, globální společenství?

Dejte žákům 10 minut na obejití flipchartů a napsání odpovědí. Jde o tichou diskusi, žáci by tedy mezi sebou neměli mluvit, diskuze k tématu je možná pouze psanou formou na flipchartech.

TIP: K jednotlivým otázkám můžete po uplynutí určitého času, dodat další instrukce.

K první otázce můžete doplnit instrukci, aby žáci zakroužkovali to, co už dělají, nebo někdy dělali, podtrhli to, co by dělat mohli, a napsali otazník k tomu, co by pro ně bylo příliš náročné.

K otázce, co může realizovat naše škola/komunita/obec, lze doplnit instrukci, aby zakroužkovali to, co by je zajímalo, do čeho by se mohli pustit ve vlastním projektu.

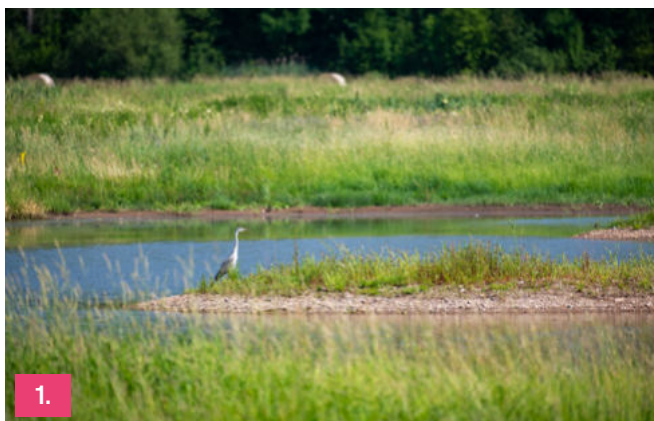
Lekci ukončete závěrečným kolečkem, ve kterém každý za sebe řekne 1 slovo, které v něm teď nejvíc rezonuje, případně po kruhu poslat i mluvící předmět, pomůže to udržení pozornosti.

Zdroje:

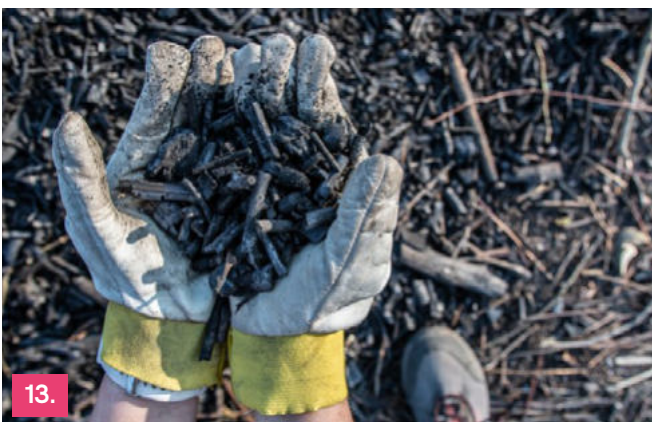
Rešerše: Zachytávání, ukládání a využití uhlíku. Fakta o klimatu [online]. Otevřená data o klimatu, z. ú., 2023 [cit. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/studie/2022-reserse-ccs>

Slovník pojmů. Fakta o klimatu [online]. Otevřená data o klimatu, z. ú., 2023 [cit. 2023-06-16]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/slovník>

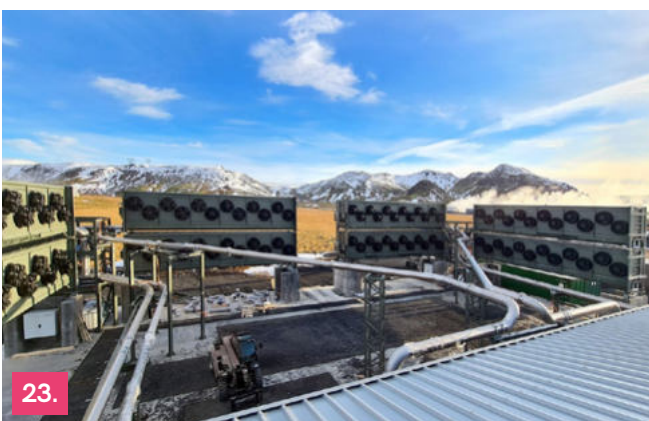
PŘÍLOHA 1 FOTOGRAFIE

PŘÍLOHA 1 FOTOGRAFIE

PŘÍLOHA 1 FOTOGRAFIE

1. Obnova mokřadů patří mezi adaptační opatření. Mokřady pomáhají dlouhodobě udržovat vodu v krajině, přispívají k ochlazení místního klimatu a poskytují prostor pro rozlité a zastavení povodňových vln. Zde je příklad ptačího parku Josefovské louky, který od roku 2006 pomohl zastavit povodně už třikrát. Krajina díky mokřadům celkově ožívá, vrací se mokřadní ptáci, ale i další živočichové, zejména obojživelníci (podpora biodiverzity).

Foto: Vojtěch Herout, Nadace Partnerství, Adapterra Awards
Zdroj: <https://www.adapterraawards.cz/Databaze/2019/Zadrzovani-vody-na-Josefovskych-loukach>

2. Energetická družstva jsou jedním z komunitních řešení, jak získávat zelenou elektřinu. Odběratelé jsou zároveň členy družstva a jsou zapojeni do demokratického řízení a rozhodování. Družstva využívají obnovitelné zdroje energie (OZE), zajišťují spravedlivé ceny energie a pokud generují zisk, investují ho opět do rozvoje obnovitelných zdrojů. Proč to nemůže člověk dělat sám? Pořídít si např. solární panel je nákladná záležitost, s finanční podporou a spoluprací dalších lidí je to snadnější.

Foto: Som Energia Cooperativa, CC BY-NC-SA 2.0
Zdroj: <https://www.moudramesta.cz/energeticka-druzstva-budoucnost-udr-zitelne-a-socialni-energetiky/>

3. Nákladní elektrocola nebo také cargo kola umožňují přepravovat zásilky v rámci měst ekologičtěji a s nižší uhlíkovou stopou. Díky cargo kolům jezdí v centru měst méně dodávek, snižuje se tedy jak přímé znečištění ovzduší a hluk, tak emise skleníkových plynů. Pohyb centrem města je pak příjemnější i pro chodce. Přítomnost cargo kol ve městě navíc pomáhá měnit kulturu dopravy, vede to k rozvoji lepší cyklistické infrastruktury, zvýšení bezpečí cyklistů na silnici a motivaci dalších lidí k jízdě na kole ve městě. Čím více stezek nám cargo ve městě proslápnou, tím lépe pro nás. Zde je příklad pražského projektu Depot Bike.

Foto: DEPOT.BIKE, ekolo.cz
Zdroj: <https://www.moudramesta.cz/kazda-dodavka-ktera-nevjede-do-centra-se-pocita>

4. Elektrifikace dopravy (nejen železniční): Železniční doprava již dnes představuje nejčistší a neefektivnější druh dopravy, přitom je zde stále potenciál pro její rozvoj, ať jde o vysokorychlostní tratě, které mohou na mnoha místech nahradit leteckou dopravu (např. v Evropě, Číně, Indii...), nebo příměstské vlakové sítě, které představují pro dojíždějící něco jako tramvaj nebo metro. Při zvýšení výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů bude železnice ještě čistší a efektivnější způsob přepravy.

Foto: Pixabay (<https://pixabay.com/photos/transport-system-train-station-3228041/>)

5. Stop plýtvání jídlem: Třetina všeho vyprodukovaného jídla na světě se vyhodí nebo znehodnotí. Třetina! Dochází k tomu jak v domácnostech, tak při samotné výrobě jídla – pěstování, lovu, chovu, zpracování, přepravě a prodeji. S vyhozeným jídlem tak „vyhazujeme“ i emise skleníkových plynů, které byly potřeba na jejich výrobu a přepravu, a vlastně úplně zbytečně přispíváme ke klimatické změně. Když přestaneme tolik plýtvat jídlem, snížíme i emise a omezíme další negativní dopady na přírodu, které s sebou průmyslová zemědělská výroba nese.

Foto: <https://zachranjidlo.cz/10436/studie-osn/>
Zdroj: <https://zachranjidlo.cz/kolik-se-plytva/>

6. Obnovitelné zdroje energie (OZE) využívají k tvorbě energie (elektřiny, tepla, dopravy) takové zdroje, které se v lidském časovém měřítku přirozeně obnovují. Jde o energii z větru, slunečního záření, deště a řek, vln a přílivu, geotermálního tepla (z hlubin Země). Tyto zdroje energie na rozdíl od fosilních paliv neprodukují skleníkové plyny. OZE jsou zásadní součástí řešení klimatické změny, která nám pomohou dosáhnout uhlíkové neutrality (tzn. stav, kdy vypustíme tolik emisí skleníkových plynů, kolik umíme technologicky nebo přírodní cestou z atmosféry zase pohltit). Česko by se nyní mělo zaměřit na rozvoj solární a větrné energetiky, které jsou dnes celosvětově nejlevnějšími zdroji energie a mají u nás mnohonásobně větší potenciál, než jaký dosud využíváme.

Foto: Jason Blackeye, Unsplash (<https://unsplash.com/photos/nyL-rzwP-Mk>)

7. Mezinárodní klimatické dohody a politika nám mohou připadat abstraktní a odtržené od naší žité reality, jsou však nesmírně důležité pro to, aby se stály mezi sebou dohody na řešení globální klimatické krize, aby se nastavily cíle a závazky směřování ke klimatické neutralitě, které je pak třeba naplňovat a kontrolovat, a aby se vyhradily finance na potřebnou proměnu. Jednou z přelomových dohod je Pařížská dohoda z roku 2015, která stanovuje, že je nutné nepřekročit 2 °C oteplení planety a snažit se nepřekročit ani 1,5 °C, aby byl život na planetě zachován v rámci únosných mezí. Dalším příkladem klimatické politiky, která do Česka přináší stovky miliard korun na klimatická opatření, je Zelená dohoda pro Evropu nebo Fit for 55. Závazkem EU je snížit do roku 2030 emise o 55 % a do roku 2050 být uhlíkově neutrální.

Foto: COP Paris (<https://www.flickr.com/photos/cop21/2359538812/>)

8. Klimatická hnutí sdružují občany se zájmem aktivně vyvíjet tlak na politickou reprezentaci své země či obce v tématu řešení změny klimatu. Strategie, které jednotlivá hnutí používají k dosahování svých cílů, jsou různé. Někteří upozorňují na závažnost tématu u důležitých aktérů prostřednictvím psaní petic či informačních kampaní. Jiní dělají přímé akce občanské neposlušnosti, které nenásilnou formou narušují platná pravidla, a při tom poukazují na vážnost klimatické krize, kterou státy a firmy neřeší dostatečně rychle a do hloubky. Může jít například o blokádu uhelného dolu, subvertizing (sarkastické upravení reklam např. fosilních společností) a další.

Foto: pixabay (<https://pixabay.com/photos/climate-action-friday-forfuture-4150536/>)

9. Veganství, vegetariánství nebo omezení spotřeby masa a mléčných produktů patří mezi účinné kroky, které značně snižují naši osobní uhlíkovou stopu, a celkově tak snižují množství produkovaných emisí skleníkových plynů. Rostlinná strava má totiž výrazně nižší uhlíkovou stopu, a to i často propíraná sója, kterou musíme nejprve zpracovat a dovézt do ČR. Snížením konzumace masa prospíváme i svému zdraví (v průměru totiž jíme masa nadbytek) a zároveň se méně podílíme na utrpení hospodářských zvířat chovaných v průmyslovém zemědělství.

Foto: Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vegan_and_vegetarian_grocery_shopping_and_cookery_books.jpg)

10. Osvěta a vzdělávání v oblasti změny klimatu patří mezi velmi účinné nástroje, které máme pro zmírňování klimatické změny i adaptaci na ni k dispozici. Rozumět tomu, co a proč se děje, a jaké máme možnosti řešení, je naprosto klíčové pro to, aby se tato řešení stala skutečností. Skrze osvětu a vzdělávání navíc můžeme utvářet funkční komunity v naší obci a dostát tak téma i za hranice naší školy. Příkladem jsme my, tady a teď.

Zdroj: archiv Člověka v tísni

11. Zelené střechy a fasády pokryté rostlinami (zelená infrastruktura): Zastavěné oblasti se dnes stále častěji a více přehřívají nejen zvenku, ale roste i teplota vzduchu uvnitř budov. Zapnutá klimatizace pak dále přispívá k ohřívání vzduchu venku. Zelené střechy a fasády zabraňují oteplování okolí i přehřívání interiéru, pomáhají zadržovat vodu a také vytváří příjemné prostředí pro lidi a další tvory. Zde je příklad výrobní haly LIKO-Noe společnosti LIKO-S ze Slavkova u Brna, která ukazuje, jak vypadá moderní stavba připravená na budoucnost.

Foto: Liko-S
Zdroj: <https://www.adaptterraawards.eu/Databaze/2019/Mokradni-fasady-strecha-LIKO-Noe>

13. Biouhel je materiál vyrobený z biologického odpadu (např. prořezaných větví stromů), který zlepšuje půdu, zadržuje vodu a živiny, odbourává toxické látky a dá se použít i do betonu, polymerů nebo do substrátů na zelené střechy. Biouhel primárně neslouží jako zdroj energie, což ho odlišuje od dřevěného uhlí. Při jeho výrobě se materiál nespálí na popel, ani se nerozloží na kompostu, ale přetvoří se na biouhel. Tím se efektivně uloží až 50 % uhlíku obsaženého v tělech rostlin. Díky tomu je biouhel jedním z nejsnazších nástrojů, pomocí nichž jsme schopni koncentraci skleníkových plynů v atmosféře snižovat.

Foto: Karolína Poláčková
Zdroje: <https://www.cirkusc.cz/biouhel>, <https://www.cirkusc.cz/blog/deset-d%C5%AFvod%C5%AF-pro%C4%8D-milovat-biouhel>

15. Swap – výměna věcí: Nejčastěji lidé vyměňují oblečení a doplňky, potřeby do domácnosti, květiny, knihy, nářadí a další předměty denní potřeby či dokonce služby. Hlavní myšlenkou je poslat dál věci, které jsou stále v dobrém stavu a mohou někomu dalšímu posloužit, a které už my sami nepotřebujeme nebo nechceme. Prodlužujeme tím životní cyklus daného předmětu a předcházíme zbytečnému nakupování nových věcí a nadměrné spotřebě, tedy i novým emisím skleníkových plynů. Je to jedna z cest k minimalismu.

Foto: Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Clothes_swapping.jpg)

17. Ochrana divočiny je na prvním místě, jde o zásadní řešení nejen klimatické krize, ale i dalších environmentálních problémů, jako je např. úbytek biodiverzity. Divoká příroda, a to jak na souši, tak v oceánech, je základním stavebním kamenem života na Zemi a pomáhá mimo jiné stabilizovat globální klima. Staré stromy a lesy jsou významné svou schopností vázat velké množství uhlíku, stejně tak fungují i oceány. Rozsáhlé oblasti divočiny mohou zároveň zpomalovat či zabraňovat některým extrémním jevům počasí, např. povodním, požárům, vlnám veder, suchu. Kunming-Montrealská rámcová úmluva o ochraně biodiverzity z roku 2022 ustavuje, aby do roku 2030 bylo chráněno a bez zásahu člověka 30 % souše, 30 % moří a dalších 30 % území pokrytého degradovanými ekosystémy má být obnoveno.

Foto: Pixabay (<https://pixabay.com/photos/field-flowers-meadow-landscape-3123271/>)
Zdroj: <https://klima.clovekvtisni.cz/cop15-nova-dohoda-o-ochrane-biodiverzity-9843gp>

12. Protipovodňové stěny jsou důležitým adaptačním opatřením ve chvíli, kdy přijdou velké povodně, v ČR stále častěji způsobené přívalovými srážkami. Využívají se zejména ve městech, aby ochránily nízko položené čtvrtě, které jsou blízko řeky. Např. v Praze se používají mobilní hliníkové zábrany, v některých částech města jsou stále protipovodňové stěny z železobetonu.

Foto: ginasandrs (<https://cz.depositphotos.com/27301399/stock-photo-flood-2013-linz-austria.html>)

14. Modro-zelená infrastruktura v podstatě znamená návrat přírody do měst. Může jít např. o přirozené vodní nádrže a mokřady, které zachytávají dešťovou vodu a chrání tak město před přívalovými dešti. Zde je příklad městského parku Pod Plachtami v Novém Lískovci v Brně, který kromě zachytávání vody ze střech okolních domů zvyšuje biodiverzitu, kvalitu půdy a stav podzemní vody, a také díky tvorbě biomasy do sebe ukládá uhlík.

Foto: Karolína Poláčková
Zdroj: <https://www.moudramesta.cz/mestsky-park-ktery-pomaha-bojovat-s-privalovymi-desti/>

16. Výsadba stromů a obnova lesa přispívá k zachytávání uhlíku z atmosféry pomocí fotosyntézy. Strom pak uhlík ukládá do své dřevní hmoty a tím roste. Růst stromů vysazených dnes však nijak výrazně nepomůže snižovat množství CO₂ v atmosféře, jelikož mladý strom přirůstá poměrně pomalu, a tím pádem ukládá i málo uhlíku. Mnohem více uhlíku pak ukládají již dospělé vzrostlé stromy, a proto je zásadní jejich ochrana. Výsadba stromů v ČR ale i tak dává smysl, a to zejména na místech zasažených kůrovcovou kalamitou, kde byly celé lesy vytěženy, anebo ve městech, v alejích, větrolamech atd. Stromy pomáhají zasakování vody a zpevnování půdy, zabraňují vysychání krajiny, poskytují útočiště pro živočichy a ve městech fungují jako přirozená klimatizace a při vlnách veder ochlazují okolní prostředí.

Foto: Nadace Partnerství (<https://www.sazimebudoucnost.cz/akce/Sazeni-stromu-zivota>)
Zdroj: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/potencial-zpusobu-snizeni-emisi>

18. KPZ – komunitou podporované zemědělství je jedna z možností, jak být jako spotřebitel v přímém kontaktu se zemědělci, kteří pěstují mé jídlo (ovoce, zeleninu, mléčné produkty, maso atd.). Spotřebitelé a pěstitelé jsou součástí družstva a společně sdílejí bohatství úrody i riziko neúrody, jsou tak lépe připraveni na nečekané události (i v souvislosti s klimatickou změnou). Zemědělec může lépe plánovat produkci díky tomu, že má zaručené odběratele (omezení odpadu), spotřebitel má zase zaručený přístup k lokálním a sezónním potravinám (nižší uhlíková stopa, vyšší kvalita potravin). KPZ navíc většinou funguje podle zásad ekologického zemědělství, které udržuje zemědělskou krajinu a půdu v dobrém stavu a podporuje schopnost půdy ukládat uhlík i zadržovat vodu.

Foto: <https://learning.farminfin.eu/case-study/cz02/?lang=cs>
Zdroj: <https://www.asociaceampi.cz/>

19. Klimatická žaloba je způsob, jak právní cestou přimět stát, popř. soukromé firmy, banky a fondy, aby jednaly odpovědně v řešení změny klimatu. Žaloby vycházejí z předpokladu, že stát je povinen hájit práva svých občanů a že klimaticky nezodpovědná politika znamená hazard se životy i budoucností obyvatel. Oporou pro klimatické žaloby jsou také klimatické zákony, které státy přijaly v návaznosti na Pařížskou dohodu a další celosvětová jednání. Občané mají právo po svých volených zástupcích požadovat naplňování těchto zákonů a dohod v zájmu své vlastní budoucnosti. Dosud proběhlo po celém světě více než 600 klimatických žalob.

Foto: International Court of Justice (<https://carboncopy.info/vanuatu-seeking-advisory-opinion-from-international-court-of-justice-on-paris-accord-obligations-takes-politics-out-of-the-equation/>)
Zdroj: <https://www.klimazaloba.cz/>

21. Odklon od fosilních paliv (uhlí, ropy a zemního plynu) je naprosto zásadní součástí řešení klimatické změny, protože téměř všechny emise skleníkových plynů pochází právě z jejich spalování při výrobě elektřiny, tepla a v dopravě. Lidstvo musí v první řadě razantně snížit množství vypuštěných skleníkových plynů, aby se mohlo dosáhnout uhlíkové neutrality. To je stav, kdy už lidstvo nepřidává do ovzduší žádné skleníkové plyny a vypustí jen tolik emisí, kolik umí technologicky nebo přírodní cestou z atmosféry zase pohltit. Bez této proměny klimatickou změnu nezastavíme a naše snahy na přizpůsobení se jí (adaptaci) nebudou stačit. Konkrétními příklady je odstavení uhelných elektráren a jejich nahrazení zdroji elektřiny s nižšími emisemi nebo např. elektrifikace dopravy a změna dopravních návyků.

Foto: Reclaim the Power, Flickr (<https://www.flickr.com/photos/reclaimthepower2015/26185681384>)
Zdroj: <https://ourworldindata.org/emissions-by-sector>, <https://faktaoklimatu.cz/slovník>

23. Ukládání uhlíku z atmosféry je možné pomocí technického zařízení, které zachytává oxid uhličitý přímo ze vzduchu a následně jej bezpečně ukládá v podzemí. Reálně tím dochází k odčerpávání CO₂ z atmosféry. Zatím jde o poměrně drahou a velmi málo rozšířenou technologii, nicméně je to potenciálně klíčový nástroj mitigace změny klimatu.

Foto: Climeworks' Orca plant under construction near Reykjavik, Iceland. CLIMEWORKS
Zdroj: <https://e360.yale.edu/features/the-dream-of-co2-air-capture-edges-toward-reality>

20. Minimalismus je životní styl, v jehož základu stojí udržitelnost. Zahrnuje pečlivé zvažování při nákupu věcí, zaměřuje se více na kvalitu, dlouhodobost a trvanlivost věcí, než na jejich množství. Je to pravý opak rychlé konzumní společnosti. Konkrétními příklady může být tzv. slow fashion (pomalá móda), nákup z druhé ruky, vlastnictví mála věcí vysoké kvality, které dlouho vydrží, nebo bydlení v tzv. tiny house.

Foto: iStock (<https://www.istockphoto.com/cs/fotografie/interi%C3%A9rov%C3%BD-design-pro-recepce-v-modern%C3%ADm-stylu-s-rostlinou-%C5%BEid%C3%AD-stolem-a-gm1012445882-272727003>)

22. Regenerativní zemědělství je způsob obhospodařování půdy, jehož základním principem je návrat k přirozeným ekologickým a biologickým procesům a vztahům. Tento způsob zemědělství umožňuje efektivní dlouhodobé ukládání uhlíku z atmosféry zpět do půdy, a to prostřednictvím fotosyntézy a mikrobiálních půdních procesů. To přispívá k tvorbě půdní organické hmoty, posiluje biologickou rozmanitost, schopnost zadržovat vodu a také vede ke zvyšování kvality pěstovaných plodin. Dlouhodobě zvyšuje odolnost půdy vůči klimatickým změnám a přispívá k celosvětové snaze o dekarbonizaci, protože snižuje podíl CO₂ v atmosféře a zpomaluje klimatickou změnu (mitigace).

Foto: Alexandre Family Farms (<https://foodwise.org/sites/default/files/alexandre2.jpg>)
Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Regenerativn%C3%AD_zem%C4%9Bd%C4%9Blstv%C3%AD

24. Zateplení domu na první pohled šetří naši peněženku, v dobře zatepleném domě mohou náklady na vytápění klesnout i na polovinu. Jedná se zároveň o klimatické opatření, které vede k celkovým úsporám energie na vytápění v zimě, ale i ochlazování v létě (klimatizace), a pomáhá lépe zvládat zimní i letní teplotní extrémy. Díky tomu není třeba vyrábět tolik tepla a spalovat tolik fosilních paliv. Izolace domu se kromě fasády týká zejména oken, dveří, stropů a střechy.

Foto: <https://www.asb-portal.cz/stavebnictvi/zatepleni/cesi-fandi-zatepleni-tretina-chce-zateplit-do-peti-let>
Zdroj: <https://zateplitdum.cz/ochrana-klimy>

Klima pub kvíz

Čas: 45 minut

- Cíle:**
- Žák v kvízu aplikuje své dosavadní znalosti o klimatické změně.
 - Žák reflektuje, co ví a neví o klimatické změně.

Shrnutí: V pub kvízu žáci využívají dosavadní znalosti o klimatické změně, proto je vhodné jej zařadit na závěr výukového bloku. Hry se účastní ve skupinách, ve kterých může docházet k peer-to-peer učení. Sdílení správných odpovědí vede k upevnování nebo korekci znalostí o klimatické změně. Na závěr je vyhodnoceno skóre jednotlivých týmů a žáci reflektují, co se v kvízu dozvěděli nového.

Pomůcky: papíry, fixy, propisky, dataprojektor, počítač, prezentace s kvízem (**Příloha 1 - ke stažení online**), záznamový arch (**Příloha 2**), správné odpovědi (**Příloha 3**), volitelné: ocenění pro vítězný tým (např. fair trade tyčinky)

Postup:

1. Rozdělte žáky do týmů po 3-4, nebo je nechte rozdělit se samostatně.

Řekněte jim, aby si vymysleli název svého týmu, zapsali jej velkým písmem na papír a ten umístili na lavici tak, aby byl pro všechny dobře viditelný. Představte jednotlivé týmy a přivítejte je do hry.

2. Rozdejte týmům záznamové archy na zapisování odpovědí (Příloha 2).

Řekněte jim, aby je podepsali jménem svého týmu.

3. Vysvětlete pravidla klima pub kvízu, můžete je i promítnout viz Příloha 1, 2. snímek prezentace):

- Kvíz má 3 kola, každé kolo má 4 otázky (3 otázky za 1 bod + bonusová otázka až za 2 body).
- Jak funguje bonusová otázka:
 - za správnou odpověď získáte až 2 body (někde je otázka rozdělena do podotázek),
 - za špatnou odpověď až 2 body ztratíte,
 - za nezodpovězenou otázku v 1. a 2. kole nedostanete ani neztratíte žádné body.
- Odpovědi zapisujete na záznamový arch, který podepíšete jménem vašeho týmu.
- Na každou odpověď máte omezený čas, pedagog vám jej vždy sdělí (cca 30 vteřin).
- Po skončení každého kola si dle instrukcí pedagoga vyměníte archy a vzájemně si zkontrolujete a obodujete odpovědi.
- Vítězí tým, který získá nejvíce bodů. Pokud bude skóre na konci nerozhodné, jsou připraveny rozstřelové otázky.

4. Pusťte se do hry.

Zaujměte moderátorskou roli a předčítejte nahlas jednotlivé kvízové otázky i možnosti odpovědí, zároveň přitom promítněte prezentaci. Na zodpovězení každé otázky mají žáci omezený čas (cca 30 vteřin). Výjimkou jsou bonusové otázky na konci každého kola, na které můžete dát žákům více času.

5. Po každém kole zkontrolujte správné odpovědi a vyhodnoťte průběžné pořadí týmů.

Nechte týmy vyměnit si mezi sebou záznamové archy a projděte společně správné odpovědi. Je dobré ke správným odpovědím dodat stručné vysvětlení, případně dát žákům prostor se doptávat. Správné odpovědi jsou uvedeny v **Příloze 3** včetně zdrojů.

Všechny otázky, až na jednu (3. bonus), jsou znalostní a mají správnou odpověď. Za správnou odpověď u základních otázek dostávají týmy 1 bod, za špatnou 0 bodů. U bonusových otázek mohou body také ztratit. Bodování je uvedeno i v prezentaci na snímcích se správnými odpověďmi.

Specifika bonusových otázek:

- 1. kolo - Pravda nebo lež:
Každé tvrzení se boduje zvlášť +- 1 bodem.

• 2. kolo – Obrázky:

Každá dvojice obrázků-řešení se boduje zvlášť +- 0,5 bodem.

• 3. kolo – Adaptovaný tvor:

Tato otázka je kreativní. Pokud žáci něco vymyslí, dostanou dva body nezávisle na tom, co vymysleli, pokud nevymyslí nic, dva body ztratí. Nelze získat nula bodů. Při kontrole odpovědí na tuto otázku dejte prostor každé skupině představit jejich tvora – přečíst jeho popis anebo ukázat a krátce okomentovat nakreslený obrázek.

6. Po vyhodnocení 3. kola spočítejte body a vyhlase vítěze klima pub kvízu.

Pokud kvíz skončí nerozhodně, můžete využít některou z připravených rozstřelových otázek, vyberte ji dle úrovně žáků.

7. Na závěr položte žákům následující otázky:

- Co jsem se dnes dozvěděl/a nového?
- Která informace pro mě byla už hodně známá?
- O čem bych se chtěl/a dozvědět více?

PŘÍLOHA 1 PREZENTACE S KVÍZEM

Prezentaci s kvízem a správné řešení, obojí ve formátu PDF, si stáhněte na tomto odkaze:
https://ucimoklimatu.cz/vyukove-materialy/klima-pub-kviz/priloha-1_prezentace-s-kvizem/

PŘÍLOHA 2 ZÁZNAMOVÝ ARCH

1. KOLO	2. KOLO	3. KOLO
1.	5.	9.
2.	6.	A.
3.	7.	B.
4. BONUS	8. BONUS	10.
A.	A.	11.
B.	B.	12. BONUS
	C.	
	D.	

1. KOLO	2. KOLO	3. KOLO
1.	5.	9.
2.	6.	A.
3.	7.	B.
4. BONUS	8. BONUS	10.
A.	A.	11.
B.	B.	12. BONUS
	C.	
	D.	

1. KOLO	2. KOLO	3. KOLO
1.	5.	9.
2.	6.	A.
3.	7.	B.
4. BONUS	8. BONUS	10.
A.	A.	11.
B.	B.	12. BONUS
	C.	
	D.	

1. KOLO	2. KOLO	3. KOLO
1.	5.	9.
2.	6.	A.
3.	7.	B.
4. BONUS	8. BONUS	10.
A.	A.	11.
B.	B.	12. BONUS
	C.	
	D.	

1. KOLO

1. Atmosféra Země je nyní teplejší o 1,2 °C než před 150 lety. Proč? Co je toho příčinou?

C. Vyšší koncentrace skleníkových plynů v atmosféře

Může za to **zesílený skleníkový efekt**. Planeta je nyní o přibližně 1,2 °C teplejší než v tzv. předindustriálním období, tedy v letech 1850–1900. Jedná se ale o průměrnou hodnotu pro celou planetu, většina míst na severní polokouli je dnes oproti referenčnímu období teplejší už o 2–3 °C.

Oteplování planety je (přibližně) přímo úměrné nárůstu koncentrací CO₂ v atmosféře. Zdvojnásobení koncentrací CO₂ by mělo vést k oteplení planety asi o 3 °C. Od roku 1900 se koncentrace CO₂ zvýšila z 295 ppm na 410 ppm, tedy skoro o 40 %, což by podle klimatických simulací mělo vést k oteplení o 1,2 °C. To odpovídá dnešním výsledkům skutečných měření.

Koncentrace oxidu uhličitého v atmosféře **stoupají kvůli lidské činnosti**, zejména spalováním fosilních paliv. Lidstvo ročně spálí asi 8 miliard tun uhlí, 5 miliard tun ropy a asi 3 miliardy tun zemního plynu, čemuž odpovídá nárůst koncentrací CO₂ v atmosféře. Potvrzuje to také **tzv. izotopová analýza** – uhlík obsažený v uhlí a ropě neobsahuje žádné izotopy 14C a sníženou koncentraci 13C a díky tomu lze zjistit, z jakého zdroje pochází CO₂ v atmosféře. Nárůst koncentrací oxidu uhličitého je také doprovázen **poklesem koncentrací kyslíku**, který přesně odpovídá směšovacími poměrům při spalování fosilních paliv.

Zdroje: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/teplotni-anomalie>, <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/koncentrace-co2>

2. Důsledkem změny klimatu NENÍ:

C. Zemětřesení

Zdroje: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/schema-klimaticke-zmeny>, <https://faktaoklimatu.cz/temata/klimaticka-zmena#dopady-budoucnost>

3. Podle mezinárodní shody všech vědců i politiků je klíčové udržet oteplování pod hranicí 1,5 °C. Proč je to klíčové?

A. Aby byly lidmi obývané oblasti světa stále obyvatelné.

Pařížská dohoda deklaruje úsilí o to, aby nárůst globální průměrné teploty výrazně nepřekročil hranici 1,5 °C. Jedním z hlavních důvodů pro stanovení této hranice je riziko překročení tzv. bodů zlomu (tipping points).

Bod zlomu je možné ukázat na příkladu českých smrkových lesů: odborníci desítky let upozorňovali, že nejsou na většině našeho území přirozené. Když se v posledních letech zkombinoval vliv sucha a několika teplých zim, při kterých přežilo velké množství kůrovce, velká část smrkových lesů během krátké doby zkolabovala.

Při oteplení nad 1,5–2 °C hrozí podobný **kolaps velkých planetárních systémů** (např. korálové útesy, tropické deštné pralesy, polární oblasti, oceánské proudy atd.). To v některých případech též významně přispěje ke zrychlení klimatické změny (např. roztátí permafrostu uvolní do atmosféry velké množství metanu) a změní se i oblasti vhodné pro život (nejenom člověka). Míra dopadů, s nimiž se budeme setkávat v následujících desetiletích, tedy přímo závisí na tom, kolik skleníkových plynů do atmosféry ještě vypustíme.

Zdroje: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/body-zlomu-1>, <https://faktaoklimatu.cz/assets-local/files/atlas-klimaticke-zmeny.pdf>

4. BONUS: Pravda, nebo lež? Napište ke každému tvrzení zvlášť:

Obojí je pravda.

A: Toto tvrzení vychází z tzv. **Sternovy zprávy** – ekonomické analýzy dopadů klimatických změn a nákladů a přínosů opatření na snížení emisí skleníkových plynů z roku 2006. Odhadovaná cena dopadů klimatických změn, pokud emise radikálně nesnížíme, je v rozsahu 5–20 % každoročního celosvětového HDP (hrubého domácího produktu), oproti tomu náklady na snížení emisí skleníkových plynů jsou přibližně 1 % HDP. Čím dříve potřebná opatření přijmeme, tím nižší bude jejich cena.

Zdroj: <https://faktaoklimatu.cz/studie/2006-sternova-zprava>

B: Těchto států je celkem 131 a patří mezi ně např. Čína (necelých 30 % světových emisí oxidu uhličitého), USA (13,7 %), Evropská unie (8,2 %), Indie (6,7 %), Rusko (4,8 %) a další. Za státy směřující k uhlíkové neutralitě považujeme ty, které mají závazky buď splněné (např. Bhútán), nebo ustanovené v zákoně, ustanovené ve strategickém dokumentu, ve formě deklarace/závazku, nebo ve fázi návrhu/diskuze. **Do roku 2050** chce uhlíkové neutrality dosáhnout např. EU nebo USA, do roku 2060 Čína.

PŘÍLOHA 3 SPRÁVNÉ ODPOVĚDI

Uhlíková neutralita popisuje stav, kdy už lidstvo nepřidává do ovzduší žádné skleníkové plyny. V realitě to znamená, že stát či firma různými způsoby (technologickými i přírodními) odstraňuje z atmosféry stejné množství skleníkových plynů, jako do ovzduší vypouští, je tedy neutrální. Zásadní součástí dosažení uhlíkové neutrality je markantní snížení produkce skleníkových plynů.

Zdroje: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/emisni-zavazky>, <https://faktaoklimatu.cz/explainery/uhlikova-neutralita>

2. KOLO

5. Co je DŮSLEDKEM toho, že tají pevninské ledovce?

B. Růst hladiny světového oceánu

Růst hladiny světového oceánu způsobuje zejména tání pevninských a horských ledovců, které tají v důsledku oteplení atmosféry. Hladina se zvyšuje také kvůli zvětšování objemu vody v oceánech vlivem tepelné roztažnosti (teplejší voda má větší objem než studenější).

Zdroj: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/schema-klimaticke-zmeny>

6. Jak souvisí klimatické změny s kůrovcovou kalamitou v Česku?

A. Stromy kvůli nedostatku srážek trpí suchem, a jsou tak vůči kůrovcům méně odolné.

Lesy pokrývají 36,8 % území ČR. V důsledku klimatické změny, nevhodného lesního hospodaření (monokultury jehličnanů) a špatného stavu lesní půdy jsou dnes české lesy jednak **zranitelné vůči škůdcům** (například kůrovci) a jednak mají nízkou schopnost adaptace na měnící se podmínky (rostoucí teplota, změny v rozložení srážek apod.). Výjimečně dlouhou a rozsáhlou kůrovcovou kalamitu (trvá od roku 2016) způsobila právě dostupnost oslabených stromů a vyšší teploty, které vedou k rychlejšímu vývoji i reprodukci brouků či jejich přežití v zimě.

Zdroj: <https://faktaoklimatu.cz/explainery/umirani-ceskych-lesu>

7. Která lidská činnost produkuje nejvíce emisí skleníkových plynů?

B. Spalování fosilních paliv

73,2 % emisí skleníkových plynů pochází ze spalování fosilních paliv (při výrobě elektřiny, tepla a v dopravě).

18,4 % emisí pak pochází ze zemědělství, lesnictví a způsobů zacházení s půdou, jedná se o emise z chovu hospodářských zvířat, ale také např. z vypalování lesů za účelem získání zemědělské půdy, či emise spojené se syntetickým hnojením (N₂O) a degradací půd.

5,2 % vzniká při výrobě cementu a dalších chemikálií (např. čpavek).

3,2 % vzniká při skládkování a zpracování odpadních vod (CH₄).

Skleníkové plyny jsou takové plyny, které přispívají ke skleníkovému efektu a v současné době tedy i k oteplování atmosféry. Patří mezi ně: CO₂ (oxid uhličitý), CH₄ (metan), N₂O (oxid dusný), PFCs (zcela fluorované uhlovodíky), HFCs (částečně fluorované uhlovodíky), SF₆ (fluorid sírový), NF₃ (fluorid dusitý) a také vodní pára (H₂O) a ozon (O₃).

Zdroje: <https://ourworldindata.org/emissions-by-sector>, <https://faktaoklimatu.cz/slovník>

8. BONUS: Přiřadte obrázky k řešením klimatické změny:

A. Regenerativní zemědělství - 4

C. Swap - výměna oblečení - 3

B. Obnovitelné zdroje energie - 1

D. Odklon od těžby a spalování uhlí - 2

Regenerativní zemědělství je způsob obhospodařování půdy, jehož základním principem je návrat k přirozeným ekologickým a biologickým procesům a vztahům. Základní součástí tohoto principu je **efektivní dlouhodobé ukládání uhlíku z atmosféry** zpět do půdy (prostřednictvím fotosyntézy a mikrobiálních půdních procesů). To přispívá k tvorbě půdní organické hmoty, posiluje biologickou rozmanitost, schopnost zadržovat vodu a také vede ke zvyšování kvality pěstovaných plodin. Kromě přínosu pro samotného sedláka také zvyšuje odolnost půdy vůči klimatickým změnám a přispívá k celosvětové snaze o dekarbonizaci, protože snižuje podíl CO₂ v atmosféře a zpomaluje klimatickou změnu.

Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Regenerativn%C3%AD_zem%C4%9Bd%C4%9Blstv%C3%AD

Zdroje obrázků:

Regenerativní zemědělství: <https://foodwise.org/sites/default/files/alexandre2.jpg>

OZE: <https://unsplash.com/photos/nyL-rzwP-Mk>, Swap: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Clothes_swapping.jpg

Uhlí: <https://www.flickr.com/photos/reclaimthepower2015/26185681384>

3. KOLO

9. Přiřadte správné státy k hodnotám:

A. Nejvíce emisí skleníkových plynů ročně produkuje 2. ČÍNA.

Celkem 13 740 miliónů tun CO₂eq (v roce 2018), tedy 27 % všech emisí skleníkových plynů.

Když však **čínský příspěvek** přepočítáme na počet obyvatel, dostaneme 9,1 t CO₂eq na obyvatele. To Čínu řadí na 51. místo. Navíc nesmíme zapomínat na to, že se v Číně stále vyrábí velké množství zboží pro celý svět, část čínských emisí tak vlastně patří i do jiných států (včetně ČR). Zároveň je třeba brát zřetel na poměr dovezených a vyvezených emisí v podobě zboží či el. energie.

B. Nejvíce emisí skleníkových plynů ročně v přepočtu na obyvatele produkuje 4. Katar.

Celkem 66 t CO₂eq na osobu (v roce 2018).

Katar je ropný stát s malou populací, v roce 2018 byly jeho celkové emise skleníkových plynů 178 mil. tun CO₂eq (0,35 % všech emisí). Katarské emise stále stoupají, i když se jejich růst zpomaluje. Hlavní podíl na jeho emisích má těžba fosilních paliv (ropa, zemní plyn).

Ekvivalent oxidu uhličitého (CO₂eq) udává množství CO₂, které by mělo stejný oteplovací účinek na atmosféru jako množství jiného skleníkového plynu za nějakou standardizovanou dobu (typicky 100 let). Např. pro metan je tato hodnota cca 28: „1 t CH₄ má stejný příspěvek ke skleníkovému jevu atmosféry jako 28 t CO₂“. Při vyjádření souhrnné produkce skleníkových plynů se do CO₂eq zahrnují všechny skleníkové plyny včetně oxidu uhličitého.

Zdroje: https://edgar.jrc.ec.europa.eu/report_2021?vis=ghgtot#emissions_table, <https://faktaoklimatu.cz/slovník#co2eq>

10. Jak si Česká republika stojí v produkci skleníkových plynů ročně v přepočtu na obyvatele?

Patří mezi:

A. Top 40 zemí s nejvyšší produkcí na obyvatele (32. místo)

V roce 2018 patřila na 32. místo s 12,37 t CO₂eq/osobu (celkem 131,47 milionů tun CO₂eq). Produkci na obyvatele má ČR dvojnásobnou oproti celosvětovému průměru (6,71 t CO₂eq/os.). Česko je i výrazně nad průměrem EU, který činí 8,86 t CO₂eq/os., a patří **k největším emitentům v přepočtu na obyvatele**. I když jsme tedy malá země, náš příspěvek ke změně klimatu není zanedbatelný a měli bychom se snažit jej maximálně omezit – na úrovni státu, obcí i jednotlivců.

V roce 2020 ČR vyprodukovalo emisí méně, 10,63 t CO₂eq/os. (celkem 113,69 mil. tun CO₂eq). Data pro rok 2020 je ale třeba nahlížet v tehdejší kontextu pandemie covidu-19, která výrazně utlumila ekonomickou aktivitu, což vedlo v porovnání s předchozím rokem k poklesu emisí skleníkových plynů o přibližně 9 %.

Zdroje: https://edgar.jrc.ec.europa.eu/report_2021?vis=ghgtot#emissions_table, <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/emise-cr-detail>

11. Která z uvedených aktivit má největší vliv na SNIŽENÍ osobní uhlíkové stopy?

C. Nepoužívat osobní auto

Osobní uhlíkovou stopu nelze vnímat odděleně od emisí, které produkuje celá společnost či stát. Zásadní je především **snížit emise skleníkových plynů v energetice a v průmyslu**, tedy transformovat tyto sektory směrem k nízkoemisním alternativám.

Na osobní rovině lze přispět především úsporami v domácnostech (týkajícími se vytápění, ohřevu teplé vody nebo spotřeby elektřiny), omezením automobilové dopravy a letecké dopravy a snížením konzumace masa a mléčných výrobků. Třídění odpadu nebo výměna žárovek za úsporné jsou důležité, avšak efekt na snížení uhlíkové stopy je zanedbatelný.

Uhlíková stopa je suma vypuštěných skleníkových plynů vyjádřená v CO₂eq. Může se týkat jedince, výrobku, akce, firmy, města atd. Osobní uhlíková stopa zahrnuje emise spojené s životem každého za jeden rok: bydlení a vytápění, dopravní prostředky (včetně cestování), frekvence nákupů, stravování.

Zdroje: <https://faktaoklimatu.cz/temata/emise>, <https://www.respekt.cz/tydenik/2018/45/i-vy-muzete-zachranit-planetu>, https://cs.wikipedia.org/wiki/Uhl%C3%ADkov%C3%A1_stopa, <https://kurz-klimazmena.clovekvtisni.cz>

12. BONUS:

Nakreslete nebo popište tvora, který bude odolný a nejlépe adaptovaný na měnící se klima.

ROZSTŘEL:

Co je na obrázku?

B. Biouhel

Biouhel je materiál vyrobený z biologického odpadu, který zlepšuje půdu, zadržuje vodu a živiny, odbourává toxické látky a dá se použít i do betonu, polymerů nebo vláken. **Navíc odbourává uhlík, má tedy negativní emise.** Biouhel primárně neslouží jako zdroj energie, což ho odlišuje od dřevěného uhlí, s nímž jinak sdílí většinu vlastností. Při jeho výrobě se využívá tepelného rozkladu (pyrolýzy) při teplotách nad 350 °C. Právě pyrolýza na rozdíl od spálení na popel nebo rozkladu kompostováním dokáže efektivně uložit až 50 % uhlíku obsaženého v tělech rostlin. Díky tomu je biouhel jedním z nejsnazších nástrojů, pomocí nichž jsme schopni **koncentraci skleníkových plynů v atmosféře snižovat.**

Pryžová štěpka je materiál, který se používá na dopadové plochy na hřištích. Krystalická ropa neexistuje, grafit je minerál.

Zdroje: <https://www.cirkusc.cz/biouhel>, <https://www.cirkusc.cz/blog/deset-d%C5%AFvod%C5%AF-pro%C4%8D-milovat-biouhel>

ROZSTŘEL:

Kterého skleníkového plynu je v atmosféře nejvíce?

A. Vodní pára

Nejčtenějším skleníkovým plynem je vodní pára, jež je **součástí přirozeného koloběhu vody.** Její množství je dáno teplotou vzduchu – vodní pára se do atmosféry dostává vypařováním z oceánů, moří, sladkovodních zdrojů i pevniny. Potom kondenzuje a v průměru během týdne nebo dvou padá na zem ve formě deště či sněhu. Globální oteplování však zároveň způsobuje, že narůstá i množství vodní páry v ovzduší, která v tzv. **pozitivní zpětné vazbě** již zesílený skleníkový efekt (kvůli lidské činnosti) dále zesiluje.

Zdroj: <https://kurz-klimazmena.clovekvtsni.cz>

VOŠ, SPŠ a JŠ
Kutná Hora

KLIMA SE A MY S N

14:00 - Honza Kmoch - drumcovery

15:00 - KluciZND

16:00 - Člověk krve

17:00 - Ahoj moře!

18:00 - Jarda Svoboda

19:00 - Znouzectnost

Přijďte se pobavit, propojit, dobře se najíst

Můžete se těšit na lokální módu, doplňky
vegetariánské speciality, opravnu použitých
energii, udržitelné projekty, program pro děti
nebojí dělat věci jinak.

Palackého náměstí v Kut
2. května 2022 14:00

PLANET
4 ALL

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

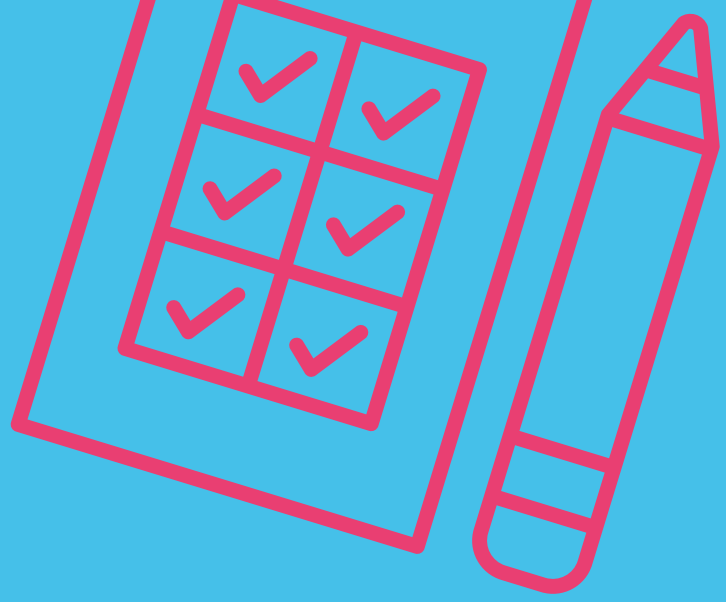

Ministerstvo regionálního rozvoje

eduzmána

kutná hora

FÁZE 4

PROJEKT - PLÁNOVÁNÍ A REALIZACE

Doporučená cesta fází 4: Projekt – Plánování a realizace

Pořádáme komunitní akci / 2 hod 40 min / s. 90

Naplánujte cvičný komunitní projekt pomocí zážitkové hry. Zjistíte, jaké role a úkoly jsou pro přípravu projektu potřeba, a připravíte se na různé situace, které mohou při projektu nastat.

Celý postup přípravy projektu včetně konkrétních nástrojů projektového managementu je dobře popsán v metodice programu Active Citizens pro 2. stupeň ZŠ a převeden do jednotlivých výukových lekcí.

Zde vybíráme ty, které byste neměli minout:

Tvorba vize / 45 min / s. 140

Utvořte si společnou představu, kam vaším projektem směřujete. Odpovězte si na otázku „proč?“, stanovte si vizi a vytvořte projekt, který bude mít smysl.

www.clovekvitisi.cz

Návrh projektu / 90 min / s. 142

Stanovte si cíl projektu, který bude „SMART“, a ujasněte si, co, do kdy, pro kolik lidí a v jakém rozsahu je ve vašich silách naplánovat a provést.

Silné a slabé stránky projektu / 90 min / s. 147

Nahlédněte na svůj projektový nápad metodou šesti myslitelských klobouků, zjistěte, jaké silné a slabé stránky, příležitosti i rizika váš projekt má, a rozhodněte se, jak s tím naložíte.

Kroky k projektu / 45 min / s. 153

Ujasněte si na příkladu vaření čaje, co vše je třeba udělat, abyste postupně došli až do vytouženého cíle, který jste si stanovili, a naplnili jej.

Nástroje plánování: hlavní výstupy, časový harmonogram / 90 min / str. 155

Vytvořte konkrétní plán přípravy vašeho projektu včetně rozdělení rolí a časového harmonogramu a vše si zaznačte do přehledných tabulek.

Na titulní straně novin / 45 min / s. 166

Přeneste se do budoucnosti, do dne konání vašeho projektu či veřejné akce, a připravte imaginární článek popisující průběh a úspěchy vašeho projektu.

Připravte kvalitní komunitní projekt, inspirujte se již provedenými projekty z programu Active Citizens – Chráníme klima!

Jak na klimaticky odpovědný komunitní projekt? / s. 102

Projděte si základní body, jež vám pomohou připravit projekt, který bude klimaticky odpovědný, komunitní a bude mít dopad.

Příklady realizovaných školních projektů / s. 105-108

Inspirujte se některým ze školních projektů realizovaných v letech 2021-2023.

Pořádáme komunitní akci

Čas: 2 hodiny 40 minut

- Cíle:**
- Žák spolu s ostatními naplňuje modelový projekt komunitní akce.
 - Žák aplikuje znalosti o souvislostech sucha s klimatickou změnou.
 - Žák vyvodí, jaké různorodé faktory vstupují do procesu plánování projektu.
 - Žák reflektuje, co posiluje a oslabuje týmovou spolupráci, a popíše svou roli v ní.

Shrnutí: Aktivita je zážitkovou hrou, ve které probíhá simulace přípravy komunitního projektu. Žáci vstupují do role členů realizačního týmu, jenž byl požádán obcí o pomoc s uspořádáním osvětové akce pro místní komunitu. Akce je zaměřena na téma sucha, které místní trápí a jež souvisí s klimatickou změnou. Žáci si nejprve volí svou roli, poté se rozdělí do týmů (programový, koordinační, propagační, logistický a finanční) a naplňují celou akci. Následně svůj plán vyhodnotí, reflektují spolupráci a proces plánování akce a pojmenují to, co se díky aktivitě naučili a co budou moci využít při plánování svého opravdového projektu.

Pomůcky: prezentace (Příloha 1 – ke stažení online), instrukce pro učitele (Příloha 2), vytištěné instrukce pro každý tým (Příloha 3), flipchartové papíry s předkreslenými plánovacími listy (Příloha 4), vytištěný rozpočet pro finanční tým (Příloha 5), prázdné flipchartové papíry, samolepicí lístečky (post-its), flipchart se stručným popisem úkolů týmů, cedule s označením jednotlivých skupin, fixy a tužky, rekvizitu pro roli starosty, zvoneček

METODICKÉ DOPORUČENÍ: Aktivita je skvělou přípravou na samotnou realizaci projektu. Žáci si v ní vyzkouší vše nanečisto a lépe se připraví na to, co je čeká při skutečné přípravě projektu. Doporučujeme vyhradit si na ni dostatečný čas a upravit prostor třídy tak, aby se v ní mohli žáci volně pohybovat a každý tým měl své pracovní „hnízdo“. Současně je dobré aktivitu facilitovat alespoň ve dvou lidech – její průběh je obvykle rušný, velmi živý a žáky baví. Počítejte i s tím, že s ubývajícím časem roste množství emocí. Připravte na to žáky a podporujte je v tom, aby týmy skutečně spolupracovaly. Vnesťe do aktivity trochu hravosti pomocí různých rolí (starosta, sponzoři, expert na sucho / klimatickou změnu) a pohlíďte dostatek času na závěrečnou reflexi, vystoupení z rolí a odvětrání emocí.

Postup:

PŘEDSTAVENÍ HRY A TÝMŮ (20 min)

1. Týden, či alespoň hodinu před realizací aktivity přibližte žákům, jak si společně pomocí hry vyzkoušíte projekt nanečisto.

Seznamte je s tím, že každý žák bude mít roli v jednom z pěti týmů (viz níže). K představení můžete využít také prezentaci (viz Příloha 1). Na slidu 2 nechte žáky volně asociovat, jaké týmové role si pojí s jednotlivými obrázky (otázka nemá správné odpovědi). Při vyjmenovávání rolí nechte žáky popisovat, co člověk v takové roli dělá. Následně představte žákům všech pět týmů, které budou součástí vaší simulace, a vyzvěte je, aby přemýšleli, kterou by si chtěli ve hře vyzkoušet. Motivujte je k tomu, že je to dobrá příležitost zkusit si něco, v čem se cítí být dobří, ale i k tomu, zkusit si v bezpečném prostředí něco, co se chtějí naučit.

Své preference žáci napíší každý sám za sebe na papír a své volby očíslojí (1. a 2.). V čase do zahájení hry žáky rozdělte do týmů a snažte se zohlednit jejich priority. Týmy by měly být podobně početné.

Koordinační tým je zodpovědný za komunikaci mezi jednotlivými týmy, ale i s radnicí. Stará se o sehnání týmů tak, aby všichni věděli, co mají dělat a co je společným cílem, pomáhá týmům vše sladit dohromady, hlídá čas.

Programový tým je zodpovědný za sestavení programu akce – tedy rozvržení a domluvení toho CO, KDY, KDE bude probíhat. Tým má na starosti také vymyslet, co konkrétně bude osvětová akce obsahovat za informace a jaký bude program během hlavního dne. Vybírá aktivity a hosty, kteří budou účastníky akce informovat o problematice sucha, klimatické změny a motivovat k šetrnému hospodaření s vodou.

Propagační tým je zodpovědný za to, aby na akci přišlo min. 200 účastníků, má za úkol vymyslet název kampaně i akce, zajistit co nejlepší propagaci a vytvořit plakát s programem.

Logistický tým je zodpovědný za organizačně-technickou přípravu akce, zajistí vhodné vybavení a zařízení, dopravu věcí na místo, dohlédne na to, aby byly dodrženy bezpečnostní zásady, zajistí dostatečné zázemí pro 200 návštěvníků i organizátory akce.

Finanční tým je zodpovědný za vyrovnaný rozpočet akce, řídí nakládání se získanými financemi, hledá další finanční prostředky. Musí zvážit, kolik co bude stát a jakým způsobem rozdělit peníze, musí reagovat na finanční požadavky jednotlivých týmů. Měl by také zajistit, aby akce nebyla ztrátová! Může oslovit sponzory, žádat o dar atd.

ZADÁNÍ ÚKOLU (20 min)

2. Oznamte žákům, že si nyní vyzkoušíte organizaci komunitní akce.

Akce se bude konat u vás v obci / ve městě na náměstí / v parku / u školy (nebo jiném venkovním místě ve vašem okolí). Řekněte žákům, že úkol jim přijde zadat přímo pan/i starosta/ka.

3. Začátek hry „přehrajte“ v roli starosty a přímo žáky přeneste do akce.

Připravte si rekvizitu (např. klobouk, šátek...), která vám pomůže oddělit roli starosty a učitele. Pokud se skupinou pracujete s kolegy, domluvte se, kdo bude roli starosty zastávat. Námět na úvod – starosta/ka:

„Milí studenti/žáci, rádi bychom vám nabídli spolupráci na osvětové akci. Určitě víte, že problémy spojené s klimatickou změnou silně doléhají i na naši obec. Nejvíce pociťujeme sucho, velké vlny veder, a tak vnímáme jako důležité, aby se místní lidé dozvěděli více o tom, proč se to děje, jak to souvisí s klimatickou změnou a hlavně – co s tím můžeme společně dělat. Akce poslouží také sblížení občanů naší obce, a proto bychom ji rádi organizovali právě s vámi – žáky ZŠ/SS. Mám pro vás návrh: vy vymyslíte a zorganizujete akci jako takovou, my vám na ni poskytneme takovou část financí, vybavení a pomoc, jakou budeme schopni. Máme také několik nápadů, které můžete využít. Poslouchejte pozorně. V našem okolí je spousta lesů, na které dopadá sucho v podobě kůrovcové kalamity, hrozí požáry a někteří místní nemají vodu ve studních. Mnozí už hledají cesty, co s tím, a možná bychom je mohli nějak zapojit. Máme také kontakty na různé odborníky.

Co je taky důležité – chtěli bychom, aby akce byla ekologicky šetrná a abychom i na ní lidem ukázali, jak mohou s vodou šetrně hospodařit. Zároveň by bylo dobré, aby odcházeli s tím, že znají několik způsobů, jak můžeme přispět k ochraně klimatu. Akce se odehraje za šest týdnů. Klimatická změna je celosvětové téma a my se tak budeme aspoň malým dílem podílet na jeho řešení. Na organizaci akce vám jako město poskytneme Kč, budeme spokojeni, když se akce zúčastní alespoň 200 lidí.“

4. Shrňte s žáky základní informace, které zmínil/a starosta/ka, napište je na tabuli.

Zdůrazněte, že akce má za cíl zvýšit obecné povědomí o příčinách sucha v souvislosti s klimatickou změnou a možných řešeních, má přilákat alespoň 200 lidí a zvýšit jejich povědomí o tom, jak s vodou šetrně hospodařit. Akce se odehraje za 6 týdnů, jako podporu mají žáci k dispozici rozjezdový grant na Kč. Stanovte částku, kterou budete považovat za rozumnou a zároveň realistickou, ideální je částka mezi 8-15 tisíci Kč.

5. Rozdělte žáky do organizačních týmů dle jejich preferencí.

Pokud se stane, že by některý tým zůstal neobsazen (nebo početně oslaben), oslovte k přesunu žáky z týmů, kde jich je nejvíce. Dbejte na to, aby žáci s přesunem do jiného týmu souhlasili.

6. Sdělte žákům, že na plánování akce budou mít 60 minut.

Jelikož se akce má konat za 6 týdnů, symbolizuje 1 týden 10 minut. Nejde o to, že by žáci měli vždy 10 minut plánovat, jen co se stane v jednom konkrétním týdnu – cílem je, aby měly týmy po 60 minutách hotový plán, ze kterého je jasné, který týden se plní jaký úkol.

Řekněte žákům, že po 60 minutách vás čeká vyhodnocení jejich plánů. Společně je projdete po jednotlivých týdnech a podíváte se na to, co by se stalo, kdyby se plány skutečně realizovaly. Pokud bude vše v pořádku, akce bude mít úspěch. Pokud se ale na něco zapomene, může to mít negativní dopad na konání akce (více viz Příloha 2).

7. Rozdejte každému týmu instrukce, flipchart s plánovací tabulkou, samolepicí lístečky, příp. rozpočet (finanční tým) – viz Přílohy 3, 4 a 5.

Každý tým označí své místo cedulí s názvem týmu. Řekněte žákům, že v pracovních listech naleznou otázky, které jim pomohou splnit úkol. Vše, na čem se dohodnou, by měli zaznamenávat do plánovací tabulky, finanční tým také do rozpočtu. Propagačnímu týmu dejte flipchart a fixy navíc, aby mohli vytvořit plakát k akci.

8. Zdůrazněte žákům, že by týmy měly mezi sebou spolupracovat, stále tvoří dohromady jednu organizační skupinu.

Po dohodě je možné rozdělit si specifické role v rámci týmů. Pokud hru uvádíte ve dvou, seznamte žáky s tím, kdo bude plnit roli starosty, experta či potenciálních sponzorů – pro případ, že by se na vás chtěli ve hře obrátit, a průběžně podporujte žáky v tom, ať toho využívají.

9. Ujistěte se, že všichni žáci rozumí zadanému úkolu.

SIMULACE (60 min)

10. Připomeňte žákům, že úplně vše musí být naplánováno do 60 minut (veškerá rozhodnutí, plány, program, rozpočet).

Vždy po deseti minutách žákům oznamte, kolik „týdnů“ jim zbývá. Ubíhající čas zapisujte na viditelné místo.

11. Instrukce pro učitele (viz Příloha 2) vám pomohou sehrát vaši roli.

Pohybujte se mezi jednotlivými týmy a pozorujte, jak pracují, o čem a jak jednájí, sbírejte postřehy pro reflexi. Snažte se přitom držet především role pozorovatele, ale v případě, že by žáci narazili na zásadní nejasnosti či příliš odbočili od tématu, pomozte jim. Během příprav se může občas ukázat také starosta/ka a zjišťovat, jak se skupině daří přípravy a co by potřebovala, nebo jim naopak říkat, jaké jsou představy a potřeby radnice.

PORADA (15 min)

12. Po uplynutí 60 minut požádejte všechny týmy, aby postupně představily svou část plánu.

Vysvětlete žákům, že chcete pouze fakta. Ptejte se na otázky:

- Kdy a jak proběhne osvětová akce, kdy samotná akce v komunitě?
- Kde se bude akce odehrávat a jak je technicky zajištěna?
- Jak bude akci zajištěna publicita? Jak se o ní dozví veřejnost? Jak vypadá plakát?
- Jaký bude program akce, kdo ho povede a jak se do něj budou moci zapojit místní?
- Jak budou mezi týmy rozděleny peníze? Stručně představte rozpočet.

FUNGOVALO BY TO? (15 min)

13. Vysvětlete žákům, že postupně projdete všechny týdny před plánovanou akcí, zkusíte si představit, co všechno by mohlo nastat a co všechno by měl jejich plán brát v potaz.

Jako pomůcku k tomu můžete využít Instrukce pro učitele (Příloha 2). Jde jen o kontrolu toho, do jaké míry skupina v průběhu plánování spolupracovala, přemýšlela o místní komunitě a cíli akce. Snažte se tuto část pojmout zábavně.

REFLEXE (30 min)

14. Vyzvěte žáky, aby vystoupili ze svých rolí, a přivzte je ke společné reflexi, utvořte kruh.

K vystoupení z rolí je vhodné se fyzicky přemístit na jiné místo nebo ze sebe roli „setřepat“. Větší skupinu je dobré na reflexi rozdělit na poloviny. Pokud cítíte, že ve skupině proudí emoce, dejte nejprve prostor pro uvolnění – např. tím, že každý z žáků vyjádří jedním slovem, jak se momentálně cítí. Objeví-li se obzvláště silné emoce, nechte žáky popsat, co je způsobilo a proč. Upozorněte žáky, aby vždy mluvili pouze za sebe, popisovali své pocity a vyhnuli se obviňování druhých či vyjadřování se za celou skupinu.

15. Ptejte se žáků na následující otázky:

- Jak jste spokojeni s výsledkem své práce?
- Co konkrétně se povedlo? Díky čemu to bylo?
- Jak probíhala spolupráce v rámci malých týmů? Jak v rámci celé velké skupiny?
- Jak jste si v rámci týmů rozdělili role?
- Jak jste během přípravy nakládali s časem? Měli jste někoho, kdo vám hlídal čas?
- Chyběly skupině některé dovednosti potřebné pro plánování této akce? Jaké?

- Na jaká úskalí jste narazili? Oč se jednalo a jak jste to řešili?
- Co jste mohli udělat lépe? Jak byste postupovali příště?
- Co byste mohli využít pro plánování a realizaci vlastního projektu? Co si z této hry odnášíte?

Zdroj:

Lekce je upravena na základě publikace Metodika programu Active Citizens pro 2. stupeň základních škol (2019), aktivita 4.1 Polévka bez plastu – pořádáme komunitní akci.

PŘÍLOHA 1 PREZENTACE S PŘEDSTAVENÍM TÝMŮ

Prezentaci ve formátu PDF si stáhněte na tomto odkaze:

https://ucimoklimatu.cz/?attachment_id=6895

PŘÍLOHA 2 INSTRUKCE PRO UČITELE

Tuto osnovu můžete použít k ověření plánovacích schopností jednotlivých týmů během přípravy akce. Postupujte po jednotlivých týdnech a ptejte se, zda týmy zvládnou podle vypracovaných plánů v danou dobu zajistit konkrétní věc (např. zda měly už v druhém týdnu naplánovaný vyrovnaný rozpočet, pozvaly starostu atd.). K popisu dění v jednotlivých týdnech přidejte fiktivní informace sepsané níže.

Současně můžete během simulace sehrávat různé role a v nich improvizovat podle potřeb žáků – potřebují konzultaci s expertem, jak zaměřit program na suchu? Potřebují oslovit sponzora a svým vysvětlením smyslu akce by vás přesvědčili? Nabídněte jim drobnou částku a podmínky.

Fungovalo by to?

1. týden:

Skupina je nadšená, hází jeden nápad přes druhý, ale nedaří se najít jeden společný.

- ▶ *Pokud skupina už během prvního týdne uspořádala koordinační schůzku a probrala návrhy, může očekávat, že se tým brzy sladí. Starosta/ka vidí, že vše šlape a přislíbí dalších 1000,- Kč do rozpočtu. Pokud ne 500,- si uberte.*

2. týden:

V organizátorské skupině vzniká napětí, protože někteří místní obyvatelé říkají, že obec dává peníze na zbytečnosti.

- ▶ *Pokud skupina naplánovala, jak dobře vysvětlit místním smysl akce, rozpočet to nijak neohrozí, a navíc dorazí dalších 50 lidí. Pokud ne, přicházíte o 500,- Kč z rozpočtu a 50 lidí.*

3. týden:

Starosta/ka má najednou k akci jisté námítky a začíná pochybovat, že se akce povede.

- ▶ *Pokud skupina v tuto chvíli již starostu/ku pozvala, přičtete si dalších 50 lidí a dalších 500 Kč.*
- ▶ *Pokud ho/ji žáci nepozvali, musí se podřídit a akci omezit, tím ztratí 50 lidí a 400 Kč.*

4. týden:

Mezitím se celá akce dostala do širokého povědomí a v současné chvíli účast na akci plánuje 300 lidí. Budete mít dostatek prostoru, občerstvení a program pro všechny? A pokud ne, kolik jich odejde domů zklamaných, a tudíž neochotných naslouchat vašemu programu o suchu? Co s tím může skupina udělat?

- ▶ *Pokud logistický a finanční tým zohlednil vyšší kapacity, přičtete si dalších 1000 Kč. Pokud ne, odečtete si 500 Kč.*

Nyní přišla policie s dotazem, zda máte úředně schválené povolení od obce ke konání akce.

- ▶ *Pokud některý z týmů nepožádal včas o úřední povolení, celá věc se dostane do místních zpráv – odečtete 100 lidí a 500 Kč.*
- ▶ *Pokud máte vše zajištěno, přičtete si dalších 20 účastníků.*

5. týden:

Celý týden prší. Je akce nějak pojištěna pro případ deště?

- ▶ *Odečtete 100 lidí, pokud se logistický tým nepostaral o „mokrou variantu“ akce.*

Zajistili jste na akci mobilní toalety a domluvili jste úklid po akci?

- ▶ *Pokud ne, je velice pravděpodobné, že vám příště akci nepovolí. Pokud ano, gratulujeme zkušeným organizátorům za perfektní přípravu.*

Obsahuje plakát na akci všechny potřebné informace? Dozvíme se z něj, kdy a kde se akce bude konat, jak se akce jmenuje, jaký je program, jaké je vstupné (pokud je), kdo akci organizuje...?

- ▶ *Pokud na plakátu chybí nějaká zásadní informace, přijde na akci o 100 lidí méně. Pokud je na něm vše, jak má být, počítejte s příchodem 50 lidí navíc.*

6. týden:

Úřad, od kterého tým dostal rozjezdový grant, hrozí, že jim ho odebere, pokud rozpočet nebude vyvážený.

- ▶ *Pokud se skupina do šestého týdne shodla na vyváženém rozpočtu, mohou očekávat, že jim na akci dorazí 200 lidí, a získají tak pomyslných 1 000 Kč navíc do rozpočtu.*

PŘÍLOHA 3 INSTRUKCE PRACOVNÍM TÝMŮM

Milý KOORDINAČNÍ TÝME!

Máte před sebou společnou organizaci **osvětové akce o změně klimatu a jejích dopadech** u vás v obci/měště. Z průzkumu jste zjistili, že největším problémem je **sucho. To má dopad na nedostatek vody ve studních, usychání zeleně či zhoršování kůrovcové kalamity v okolních lesích**. Akce se bude konat na území vaší obce/města.

Cílem kampaně je zvýšit porozumění obyvatel problému klimatické změny v souvislosti s narůstajícím suchem a podpořit místní v šetrném hospodaření s vodou (např. zachytávání dešťové vody, výsadba stromů, méně časté sekání trávy, nenapouštění bazénů ad.).

Na komunitní akci chcete přilákat alespoň **200 lidí různého věku. Na přípravu máte 60 minut**. Poté bude následovat společná porada a akce!

Dohromady máte k dispozici rozjezdový **grant ve výši Kč**, potřebujete-li na něco peníze, domluvte se s finančním týmem. Přemýšlejte i nad tím, kde můžete získat další prostředky či sponzorské služby.

Jako tým jste zodpovědní za:

- koordinaci příprav a směřování projektu k jeho cíli.
- nastavení komunikace a spolupráce mezi jednotlivými týmy.
- koordinaci toho, aby na sebe vše navazovalo a zapadalo do celku.
- to, že za 6 týdnů (60 min.) bude vše nachystané na akci.

Úzce spolupracujete s programovým týmem akce, ale průběžně udržujete kontakt se všemi týmy. Nebojte se svolat i společné schůzky.

Aby se vám lépe plánovalo, držte se pomocných otázek níže. Ty vás navedou buď ke konkrétní aktivitě (např. uspořádání schůzky), nebo naplánování konkrétní akce – tu zapište do jednotlivých polí plánovací tabulky.

Na konci byste měli mít vypracovaný **plán projektu (co, kdy, kde, jak proběhne)**.

Hodně úspěchů!

POMOCNÉ OTÁZKY:

1. Kdy bude vhodné svolat schůzku a domluvit se s ostatními, jak pojmout osvětovou akci? Můžete využít některý z nápadů:
 - debata/y s odborníky (a místními), natočení videa/í nebo podcastu, informační plakáty, venkovní výstava, zapojení místních do měření úhrnu srážek, „osvětová bojovka“ v terénu, koncert a komunitní odpoledne, divadlo, soutěž, jiné...
2. Jak zjistíte, že je celý tým sjednocen na smyslu a směřování kampaně? Ověřte si to.
3. Jak zjistíte, že každý v týmu ví, co má dělat, a že týmy vědí, co dělají ostatní týmy? Můžete nějak napomoci tomu, aby týmy spolupracovaly?
4. Budete o problematice sucha informovat jen na místní akci, nebo i jinak? Jak?
5. S kým budete jednat o tom, že připravujete projekt? (Potřebujete něčí souhlas? Jak? Kdy?)
6. S kým budete spolupracovat mimo školu? Jak konkrétně zapojíte obec a starostu/ku?
7. Koho dalšího se týká záměr akce? Kdo by neměl na akci chybět?
8. Může se objevit někdo, kdo s akcí nesouhlasí? Jste na tuto možnost připraveni?
9. Existují nějaká další rizika? Pokud ano, jak jim můžete předejít?
10. Jak vyhodnotíte, zda jste informacemi oslovili 500 lidí, na akci dorazilo 200 lidí a povedlo se zvýšit jejich porozumění problematice sucha?

PŘÍLOHA 3 INSTRUKCE PRACOVNÍM TÝMŮM

Milý PROGRAMOVÝ TÝME!

Máte před sebou společnou organizaci **osvětové akce o změně klimatu a jejích dopadech** u vás v obci/měště. Z průzkumu jste zjistili, že největším problémem je **sucho. To má dopad na nedostatek vody ve studních, usychání zeleně či zhoršování kůrovcové kalamity v okolních lesích**. Akce se bude konat na území vaší obce/města.

Cílem kampaně je zvýšit porozumění obyvatel problému klimatické změny v souvislosti s narůstajícím suchem a podpořit místní v šetrném hospodaření s vodou (např. zachytávání dešťové vody, výsadba stromů, méně časté sekání trávy, nenapouštění bazénů ad.).

Na komunitní akci chcete přilákat alespoň **200 lidí různého věku. Na přípravu máte 60 minut**. Poté bude následovat společná porada a akce!

Dohromady máte k dispozici rozjezdový **grant ve výši Kč**, potřebujete-li na něco peníze, domluvte se s finančním týmem.

Jako tým jste zodpovědní za:

- **vymyšlení programu akce, která proběhne naživo (vč. hostů, časů v programu ad.).**
- **to, že program pomůže zvýšit povědomí místních o klimatické změně a šetrném hospodaření s vodou.**
- **přípravu programu, který přiláká alespoň 200 lidí.**

Úzce spolupracujete s koordinačním a propagačním týmem akce, ale i dalšími týmy. Také jste zodpovědní za to, aby v kampani zazněly ověřené a pravdivé informace.

Aby se vám lépe plánovalo, držte se pomocných otázek níže. Ty vás navedou buď ke konkrétní aktivitě (např. uspořádání schůzky), nebo naplánování konkrétní akce – tu zapište do jednotlivých polí plánovací tabulky.

Na konci byste měli mít vypracovaný **plán projektu (co, kdy, kde, jak proběhne)**.

Hodně úspěchů!

POMOCNÉ OTÁZKY:

1. Co by mělo být obsahem programu, abyste naplnili cíl kampaně a zaujali místní?
2. Jaký obsah můžete připravit pro on-line část kampaně, abyste co nejvíce lidí upozornili na téma klimatické změny, problém sucha a jeho možná řešení?
3. Jak dlouhý bude program komunitní akce? Kdy a kde se odehraje?
4. Jakými aktivitami či hosty pomůžete zvýšit porozumění klimatické změně a suchu? Zařadíte i nějakou zábavnou část? Koho a kdy oslovíte ke spolupráci? (odborníci, místní, známé osobnosti, firmy, umělci...)
5. V jaké části programu se místní dozví o tom, jak mohou přispět k řešení sucha a klimatické změny? V jaké části zapojíte starostu/ku?
6. Je tato podoba programu realizovatelná i v případě špatného počasí?
7. Kdy program začne, jak dlouho budou jednotlivé části programu v rámci kampaně trvat?
8. Koho můžete požádat, aby pomáhal s kampaní bez nároku na honorář?
9. Co má finanční tým zjistit – náklady na koho a na co?
10. Kdy musíte pozvat jednotlivé hosty (příp. natočit videa, zajistit moderátora ad.)?
11. Kdy musíte mít finální program, abyste stihli vytisknout a rozšířit informační materiály?

PŘÍLOHA 3 INSTRUKCE PRACOVNÍM TÝMŮM

Milý LOGISTICKÝ TÝME!

Máte před sebou společnou organizaci **osvětové akce o změně klimatu a jejích dopadech** u vás v obci/měště. Z průzkumu jste zjistili, že největším problémem je **sucho. To má dopad na nedostatek vody ve studních, usychání zeleně či zhoršování kůrovcové kalamity v okolních lesích**. Akce se bude konat na území vaší obce/města.

Cílem kampaně je zvýšit porozumění obyvatel problému klimatické změny v souvislosti s narůstajícím suchem a podpořit místní v šetrném hospodaření s vodou (např. zachytávání dešťové vody, výsadba stromů, méně časté sekání trávy, nenapouštění bazénů ad.).

Na komunitní akci chcete přilákat alespoň **200 lidí různého věku. Na přípravu máte 60 minut**. Poté bude následovat společná porada a akce!

Dohromady máte k dispozici rozjezdový **grant ve výši Kč**, potřebujete-li na něco peníze, domluvte se s finančním týmem.

Jako tým jste zodpovědní za:

- **logistické zajištění kampaně (co, kdy, kde je potřeba pro realizaci kampaně).**
- **zajištění technického provedení vč. dopravy.**
- **přehled o potřebném vybavení, povoleních ad.**

Úzce spolupracujete s programovým týmem akce, ale průběžně udržujete kontakt se všemi týmy. Nebojte se svolat i společné schůzky.

Aby se vám lépe plánovalo, držte se pomocných otázek níže. Ty vás navedou buď ke konkrétní aktivitě (např. uspořádání schůzky), nebo naplánování konkrétní akce – tu zapište do jednotlivých polí plánovací tabulky.

Na konci byste měli mít vypracovaný **plán projektu (co, kdy, kde, jak proběhne)**.

Hodně úspěchů!

POMOCNÉ OTÁZKY:

1. Kde se akce uskuteční a jaké nabízí zázemí? Kolik stojí pronájem?
2. Je místo vhodné pro naplánovaný program a téma akce? Jsou tu nějaká omezení?
3. Je toto místo dostupné a zajímavé pro lidi, které na akci zvete? Jak a kdy to ověříte?
4. Jaké technické i jiné vybavení budete potřebovat k uspořádání akce?
5. Co dalšího je potřeba? (dobrý zvuk, elektřina, voda, doprava, občerstvení, lavice, stoly...)
6. Jak a kdy zajistíte dopravu věcí na místo?
7. Jak bude na akci zajištěno občerstvení?
8. Jak a kdy zajistíte dobré hygienické podmínky (záchody, voda)? Kolik a co konkrétně?
9. Co všechno vám může zkomplikovat akci (např. špatné počasí)? Můžete se nějak pojistit proti těmto rizikům?
10. Jaké povolení potřebujete, aby se akce mohla v obci konat? Kdy ho zajistíte?
11. Jak bude místo vypadat po skončení akce? Je domluven úklid? Bude to něco stát?

PŘÍLOHA 3 INSTRUKCE PRACOVNÍM TÝMŮM

Milý **FINANČNÍ** TÝME!

Máte před sebou společnou organizaci **osvětové akce o změně klimatu a jejích dopadech** u vás v obci/měště. Z průzkumu jste zjistili, že největším problémem je **sucho. To má dopad na nedostatek vody ve studních, usychání zeleně či zhoršování kůrovcové kalamity v okolních lesích.** Akce se bude konat na území vaší obce/města.

Cílem kampaně je zvýšit porozumění obyvatel problému klimatické změny v souvislosti s narůstajícím suchem a podpořit místní v šetrném hospodaření s vodou (např. zachytávání dešťové vody, výsadba stromů, méně časté sekání trávy, nenapouštění bazénů ad.).

Na komunitní akci chcete přilákat alespoň **200 lidí různého věku. Na přípravu máte 60 minut.** Poté bude následovat společná porada a akce!

Dohromady máte k dispozici rozjezdový **grant ve výši Kč**, potřebujete-li více peněz, uvažujte o tom, jaké sponzory byste mohli oslovit, nebo co byste mohli získat zdarma.

Jako tým jste zodpovědní za:

- **vyrovnaný rozpočet projektu.**
- **přehled o příjmech a výdajích projektu (komunikujete o tom s ostatními).**
- **dodržení závazků vůči sponzorům a jiným podporovatelům.**

Úzce spolupracujete se všemi týmy a zjišťujete, jaké plánují náklady, spolu vymýšlíte možné příjmy, oslovujete sponzory.

Aby se vám lépe plánovalo, držte se pomocných otázek níže. Ty vás navedou buď ke konkrétní aktivitě (např. uspořádání schůzky), nebo naplánování konkrétní akce – tu zapište do jednotlivých polí plánovací tabulky.

Na konci byste měli mít vypracovaný **plán projektu (co, kdy, kde, jak proběhne).**

Hodně úspěchů!

POMOCNÉ OTÁZKY:

1. Na co všechno budete potřebovat finance?
2. Jaké jsou nezbytné náklady na akci? Na co potřebují peníze jednotlivé týmy?
3. Podle čeho rozhodnete, jak rozdělit peníze týmům?
4. Můžete získat peníze na vaši akci ještě z jiných zdrojů než jen z přiděleného grantu? (Své návrhy konzultujte s ostatními týmy.) Bude mít akce samotná z něčeho příjem?
5. Kdy budete platit za nákup věcí a služeb? Budete mít v tu chvíli dostatek hotovosti? Je možné získat něco zdarma?
6. Je potřeba s někým uzavřít nějakou smlouvu? Jakou a s kým? Kdy?
7. Jaké sponzory by mohla vaše akce oslovit? Co jim můžete za jejich dar nabídnout?
8. Mohou vám s něčím pomoci dobrovolníci? Koho oslovíte?
9. Jak budete hlídat, aby týmy nepřekročily množství finančních prostředků, které jste jim přidělili?
10. Jak celou akci vyúčtujete? Dodrželi jste všechny závazky vůči sponzorům?

PŘÍLOHA 3 INSTRUKCE PRACOVNÍM TÝMŮM

Milý PROPAGAČNÍ TÝME!

Máte před sebou společnou organizaci **osvětové akce o změně klimatu a jejích dopadech** u vás v obci/měště. Z průzkumu jste zjistili, že největším problémem je **sucho. To má dopad na nedostatek vody ve studních, usychání zeleně či zhoršování kůrovcové kalamity v okolních lesích**. Akce se bude konat na území vaší obce/města.

Cílem kampaně je zvýšit porozumění obyvatel problému klimatické změny v souvislosti s narůstajícím suchem a podpořit místní v šetrném hospodaření s vodou (např. zachytávání dešťové vody, výsadba stromů, méně časté sekání trávy, nenapouštění bazénů ad.).

Na komunitní akci chcete přilákat alespoň **200 lidí různého věku. Na přípravu máte 60 minut**. Poté bude následovat společná porada a akce!

Dohromady máte k dispozici rozjezdový **grant ve výši Kč**, potřebujete-li na něco peníze, domluvte se s finančním týmem.

Jako tým jste zodpovědní za:

- to, aby akce byla vidět a pozvánka na ni zaujala co nejvíce lidí.
- vymyšlení způsobu propagace celé akce naživo i v online prostředí.
- vymyšlení názvu kampaně, jejího loga a vytvoření plakátu.

Úzce spolupracujete se všemi týmy a zejména s tím programovým. Dáváte celé akci atraktivní tvář.

Aby se vám lépe plánovalo, držte se pomocných otázek níže. Ty vás navedou buď ke konkrétní aktivitě (např. uspořádání schůzky), nebo naplánování konkrétní akce – tu zapíšete do jednotlivých polí plánovací tabulky.

Na konci byste měli mít vypracovaný **plán projektu (co, kdy, kde, jak proběhne)**.

Hodně úspěchů!

POMOCNÉ OTÁZKY:

1. Kdo jsou lidé, které chcete kampaní oslovit a nalákat na jednotlivé části programu?
2. Můžete je oslovit spíše v onlinu, místních médiích, někde v prostoru nebo úplně jinak?
3. Co je hlavní myšlenkou kampaně? Jaký jí dáte název, vizuální podobu a logo?
4. Které věci z programu a tématu akce je třeba zdůraznit při propagaci, abyste místní zaujali?
5. Jakými různými kanály budete akci a program propagovat?
6. Kolik peněz potřebujete na propagaci a co všechno může váš tým získat zdarma?
7. Obsahují propagační materiály přesné informace (fakta, data, časy) a loga domluvených sponzorů?
8. Kolik budete tisknout plakátů a kdy? Jak je budete distribuovat?
9. Kdy spustíte propagaci? Můžete nějak informovat o případných změnách programu?
10. Je někdo, komu by se konání akce nemuselo líbit? Pokud ano, jak se s tím vypořádáte?
11. Jsou nějakí příznivci vaší akce, kteří vám mohou pomoci s její propagací? Pokud ano, kdo a jak?
12. Podle čeho zjistíte, že osvětová akce oslovila dostatek lidí a 200 dorazilo na místo?

Jak na klimaticky odpovědný komunitní projekt?

Naplánovat a zrealizovat vlastní komunitní projekt je velká věc, a co teprve, když jej chceme zaměřit na téma klimatické změny. Abychom vám tuto fázi usnadnili, sepsali jsme základní body, které vám pomohou připravit projekt, který bude klimaticky odpovědný, komunitní a bude mít dopad.

Klimatická změna je ústředním tématem našeho projektu

- promítá se do vize a cíle našeho projektu
- zaměřujeme se na konkrétní téma relevantní pro nás a naše místo (např. na řešení, příčiny, dopady...)
- souvislost projektu s klimatickou změnou komunikujeme a vysvětlujeme ostatním (komunitě, veřejnosti, účastníkům aktivit)

Jsme šetrní k životnímu prostředí

- přemýšlíme nad materiály, které používáme, snažíme se vyvarovat jednorázovým materiálům a když to nejde, dáváme přednost recyklovatelným či kompostovatelným
- občerstvení na akci preferujeme veganské či vegetariánské, z místních zdrojů, předcházíme vzniku zbytků
- odměny pro účastníky upřednostňujeme v menším množství a kvalitní, z místní produkce či fair trade, zážitkové, s nízkým dopadem na životní prostředí

Rozvíjíme komunitní život v místě, kde sídlí škola

- posilujeme spolupráci mezi školou a místní komunitou a pomáháme utvářet fungující místní komunitu
- usilujeme o to, aby byl projekt prospěšný pro zvolenou cílovou skupinu či celou komunitu
- otvíráme projekt pro všechny a dbáme na to, aby nepřinášel negativní dopad pro ty, kdo nejsou zapojeni

Reagujeme na potřeby komunity či zjištěné problémy v místě

- využíváme informace získané během mapování a výzkumu v komunitě, a to jak ohledně klimatické změny v místě (projevů, řešení...), tak potřeb komunity
- šíjíme projekt na míru naší komunitě, místu

Baví nás a jsme do něj všichni zapojeni

- jako žáci jsme hlavními tvůrci projektu, rozhodujeme o tématu, plánujeme, realizujeme a vyhodnocujeme jej
- projekt vychází z naší vlastní motivace a víme, proč to děláme

Vzájemná odpovědnost a partnerství je základním principem spolupráce

- vyhledáváme vhodné partnery z okolí, kteří sdílí myšlenku projektu, aby náš projekt podpořili – svou expertízou, finančně, záštitou, materiálně (např. místní samospráva, spolek, firma, expert na dané téma)
- externí partnery, komunitu a cílovou skupinu zapojujeme do projektu už během plánování, aby také mohli přispívat k jeho realizaci

Projekt je dobře naplánovaný a finančně zajištěný

- dáváme si reálné cíle, víme, čeho chceme dosáhnout a zda jsme schopni toho dosáhnout
- máme vytvořený plán a rozdělené role
- máme zajištěné adekvátní množství financí či dohodnutou spolupráci s dárci

Jak může takový projekt vypadat?

Vybrali jsme několik školních projektů realizovaných v letech 2021–2023, které výše uvedené body naplňují. Jako první uvádíme detailní plán celého projektu studentů z VOŠ, SPŠ a JŠ Kutná Hora, který realizovali v roce 2022 pod vedením paní učitelky Karoliny Justové. Na s. 105–108 naleznete medailonky čtyř projektů: ze Střední školy řemesel v Kunicích, ZŠ Příbor, Jičínská, Střední zemědělské školy v Poděbradech a Evropské obchodní akademie v Děčíně, kterými se rovněž můžete inspirovat.

Příklad detailního plánu komunitního projektu VOŠ, SPŠ a JŠ Kutná Hora

Název: Klima se mění a my s ním

Anotace: Klima se mění a my s ním bude komunitní vzdělávací akce pro širokou veřejnost v Kutné Hoře. Občané Kutné Hory se dozvědí, které jejich každodenní činnosti ovlivňují změnu klimatu, a seznámí se s příklady dobré praxe v regionu. Blíže se v edukačních stáncích seznámí s tématy: slow fashion, bezmasá strava, vodíková energie, možnost opravy použitého elektra a re-use centrum. Ve všech případech se bude jednat o praktické ukázky, nikoliv pouhou teorii. Součástí akce bude koncert 6 hudebních kapel, v jehož průběhu budou moderátoři z řad studentů informovat o klimatické změně a zvát návštěvníky ke stánkům.

Vize projektu (*ideální stav, ke kterému svým projektem směřujeme*):

Chceme, aby lidé v Kutné Hoře snížili svou spotřebu a tím zmírnilo příčiny globálního oteplování.

Odůvodnění projektu (*proč jsme se rozhodli pro dané téma a na jakou situaci reagujeme*):

Reagujeme na výzkum „České klima“ z kterého je patrné, že lidé v ČR už vědí, že existuje klimatická změna a že ji z velké části způsobuje člověk, ale nevědí, co konkrétně oni sami jako jednotlivci mají dělat. Chceme proto obyvatelům našeho města nabídnout různá řešení a zároveň je povzbudit, že už toho hodně umíme a je mnoho podnikatelů, firem i jednotlivců, kteří už tato řešení realizují, a funguje to.

Vytvořili jsme také vlastní průzkum komunity, ve kterém jsme zjišťovali chování a informovanost občanů Kutné Hory a okolí k jednotlivým lidským činnostem, které budou součástí naší informační kampaně na akci – doprava, stravování, nakupování nového oblečení a elektroniky. Na otázky, které byly součástí průzkumu „České klima“, už jsme se nezaměřovali, informace jsme převzali.

Cíl projektu (*čeho konkrétně chceme projektem dosáhnout*):

2. 5. 2022 uspořádáme osvětovou komunitní akci v Kutné Hoře, která bude místní občany motivovat k zodpovědné spotřebě a které se zúčastní 400 lidí.

Cílové skupiny (*komu bude projekt prospěšný, na koho bude mít projekt dopad*):

Cílovou skupinou jsou obyvatelé Kutnohorska všech věkových skupin. Všechny generace nakupují, konzumují, znečišťují... Věříme, že realizace projektu bude mít dopad minimálně na 100 lidí, kteří budou více přemýšlet, když nakupují, budou vědět, že i v Kutné Hoře se dá nakupovat udržitelně, že i zde prodávají některé firmy udržitelnou módu.

Partneři projektu:

Město Kutná Hora (financování, propagace, pronájem veřejného prostranství), Eduzměna (financování, propagace), Skaut Kutná Hora (program pro děti), Barák, co hledá jméno (stanoviště re-use centrum), Husova 104 a Aura design (stanoviště slow fashion), Dobrá menu (stanoviště bezmasá strava).

Jak konkrétně bude projekt vypadat?

Hlavní výstupy projektu	Dílčí kroky	Termíny
<i>Jaké jsou hlavní výstupy, kterými dosáhneme cíle?</i>	<i>Co musíme udělat k dosažení hlavních výstupů?</i>	<i>Do kdy?</i>
1 Zajistit spolupráci s městem, institucemi a místními podnikateli	Schůzka s místostarostkou	konec února
	Schůzka s manažerkou Eduzměny	začátek března
	Oslovení podnikatelů a organizací a pozvání ke spolupráci	15. 3.
2 Naplánovat rozpočet a zajistit financování	Vytvořit rozpočet	konec března
	Napsat žádosti o grantovou podporu - Eduzměna, Město Kutná Hora, Člověk v tísni	konec března
3 Vymyslet a zajistit edukační stanoviště	Připravit naše stanoviště (vodíková energie, oprava elektrospotřebičů) Oslovit partnery pro stanoviště: bezmasá strava, slow fashion, re-use centrum	konec března
4 Oslovit muzikanty a zajistit koncert včetně podia, techniky a zvukaře	Oslovit muzikanty Zajistit pronájem podia, zajistit zvukaře Zajistit připojení elektřiny, půjčit prodlužovačky	konec března konec března 25. 4.
5 Zajistit program pro děti	Oslovit Skaut Kutná Hora	konec března
6 Zajistit stánky s občerstvením	Oslovit partnery Koupit vratné plastové kelímky Zajistit elektřinu	konec března 22. 4. 25. 4.
7 Zajistit všechna povolení	Povolení od města a Policie ČR	25. 4.
8 Zajistit propagaci	FB stránka, IG stránka, Webová stránka Vytvořit logo akce, plakát a zajistit distribuci Oslovit regionální media	konec března konec března 22. 4.

Kritéria hodnocení projektu (*jak poznáte, že byl projekt úspěšný, a jak to změříte?*):

Budeme počítat množství lidí na akci a množství lidí, kteří se zastaví u 5 edukačních stánků. Budeme se ptát návštěvníků, zda se dozvěděli něco nového a zda chtějí do budoucna na základě nových informací něco změnit. Vše si budeme zaznamenávat.

Jak váš projekt přispívá k ochraně klimatu / řešení klimatické změny?

Informováním obyvatel Kutnohorska o dopadech jejich spotřeby na klimatickou změnu.

Jak v projektu zapojíte členy komunity?

Pozveme je na akci, některé požádáme o spolupráci. K propagaci využijeme různé kanály, abychom na akci pozvali všechny věkové skupiny.

Jak a kde bude projekt medializován, propagován?

FB, IG, web školy, města, Eduzměny, výlep plakátů. Dokumentovat budeme fotografováním.

Celkové náklady projektu: 43 011 Kč, zdroje: nadační fond Eduzměna, Člověk v tísni, o. p. s. a Město Kutná Hora.

Podívejte se, jak celý projekt dopadl: <https://www.facebook.com/kao.sps.kh>

PŘÍKLADY ŠKOLNÍCH PROJEKTŮ

Čisté lesy a Zahradní slavnost na Střední škole řemesel v Kunicích

15. června 2022 uspořádali studenti a vyučující zahradní slavnost „Chráníme klima v Kunicích“, kterou vyvrcholil jejich celoroční projekt. Účastníci, kterých přišlo asi 150, zde mohli navštívit workshop upcyklace, zúčastnit se charitativního swapu, přednášky či projekce o změně klimatu. Také byl pokřtěn nový skleník.

Každý obor měl k prodeji udržitelný, ekologický, vegetariánský či veganský produkt. Cukráři připravili jahodový veganský dort a veganský punčový řez, jehož náklady / uhlíkovou stopu na výrobu pak porovnali s klasickým punčovým řezem. Kuchaři připravili veganské chlebičky – řepové, cizrnové a zeleninové. Květináři-floristé prodávali vlastnoručně vypěstované sazeničky bazalky, jahod, afrikánů a slaměnek. Pečovatelé prodávali gumíčky a pytlíky na ovoce, které ušili ze starých látek, prodavači prodávali ekologické tablety do myčky a mýdla.

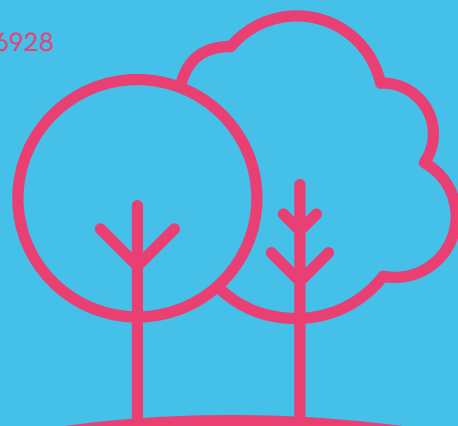
Zahradní slavnosti předcházelo několik týdnů v období května a června, kdy studenti čistili okolní lesy od odpadků a černých skládek. Podařilo se jim vyčistit dvě starší skládky v okolí školy, celkem sesbírali 679 kg odpadu, který částečně vytřídili a nechali odvézt ke zpracování ve spolupráci s OÚ Kunice. Některé „vybrané“ kousky odpadků pak prezentovali i na Zahradní slavnosti s cílem dostat problém černých skládek do povědomí místních občanů a motivovat je k nápravě.

Podívejte se, jak probíhala Zahradní slavnost „Chráníme klima!“

Autor videa: David Mrázek

<https://www.facebook.com/skolakunice/videos/552956076556928>

COOL DVOOR na ZŠ Příbor, Jičínská

Žáci zapojení do projektu Active Citizens - Chráníme klima! si dali za cíl navrhnout a uskutečnit úpravy školního dvora tak, aby dosáhli jeho ochlazení, oživení a zkrášlení. To se jim podařilo a 31. května 2023 uspořádali na školním dvoře akci pro veřejnost s názvem COOL DVOOR, které se zúčastnilo asi 150 lidí včetně starosty, místostarosty a městských úředníků (např. z odboru životního prostředí). Návštěvníci měli možnost si projít devět stanovišť, na kterých se mohli seznámit s konkrétními příklady dobré praxe řešení klimatické změny v místním měřítku. Jednalo se například o instalaci kontejneru na dešťovou vodu pro zalévání rostlin, výrobu a osázení devíti vertikálních záhonů ze starých europalet (do které se zapojilo devět tříd naší školy), výsadbu pěti ovocných a okrasných stromů a dvou hlav vinné révy nebo vybudování dvou hmyzích hotelů, ještěrkoviště a instalaci sedací lavičky. Součástí akce byly i hudební a taneční vystoupení žáků nebo sportovní hry a aktivity. Děti také vyrobily a nabízely návštěvníkům domácí limonádu.

Akcí COOL DVOOR však projekt nekončí, žáci připravili ještě návrh zelené pergoly na školním dvoře včetně nacenění a představili jej vedení školy i obce. Realizace této stavby nyní vyžaduje získat finanční prostředky a povolení úřady.

Zhlédněte reportáž o akci COOL DVOOR televize LTV-PLUS:
https://www.youtube.com/watch?v=ZP32HC_hb2M

Střední zemědělská škola v Poděbradech šetří vodou a chrání biodiverzitu

Studenti a vyučující chtěli svým projektem upozornit na úbytek hmyzu a nedostatek vody v krajině a zvýšit povědomí lidí o řešeních, která může udělat každý. Pustili se hned do několika aktivit. Nejprve založili instagramový profil, na který dávali různé informace o vodě a hmyzu, a také vyhlásili soutěž pro veřejnost na téma Šetříme vodou. Na školní zahradě vybudovali vodní nádrž, která zadržuje dešťovou vodu a ta se pak využívá k zavlažování školní zahrady. Dále vytvořili pítko pro včely, hmyzí domky, louku pro opylovače a zrcadlo uvědomění, do kterého se může podívat každý, kdo k tomu sebere odvahu. Vyvrcholením jejich projektu bylo vytvoření naučné stezky o vodě a hmyzu, kterou slavnostně otevřeli 25. 6. 2021 a uspořádali vzdělávací program pro děti a veřejnost. Stezka obsahuje celkem 10 tabulí, je stále možné ji celoročně navštívit. To vše se jim podařilo navzdory komplikacím spojeným s koronavirovou pandemií.

Jejich zapojení do řešení klimatické změny pokračuje i nadále. Na podzim 2022 uspořádali festival Klima v zahradě, kterého se zúčastnilo na 300 lidí, a kde příchozím ukazovali, jak souvisí klimatická změna s různými tématy (např. potraviny, chov zvířat, kompost, lidské tělo nebo hudba).

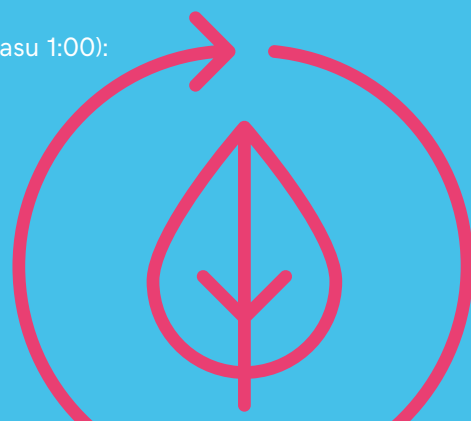
Mrkněte na Instagram kampaně Šetříme vodou:

https://www.instagram.com/podpora_zivota_hmyzu_a_vody/

A pusťte si reportáž Zpráviček o festivalu Klima v zahradě (od času 1:00):

<https://decko.ceskatelevize.cz/video/e222411000160916>

My všichni pro klima na Evropské obchodní akademii v Děčíně

21. 6. 2022 připravili studenti z 1.E interaktivní program pro žáky osmých ročníků čtyř děčínských základních škol. Skládal se ze dvou částí: v první části se žáci seznámili se základními pojmy k tématu klimatická změna a s tím, jak a proč se klima mění. Druhá část měla charakter stanovištní soutěže a byla připravena v příjemném prostředí děčínského podzámčí. Tato část byla zaměřena na roli různých ekonomických sektorů ČR v produkci skleníkových plynů a na praktické tipy, kterými může každý z nás k ochraně klimatu přispět. Program byl zakončený možností zapojit se do pětidenní klimatické výzvy, ve které žáci ZŠ pomocí fotografií dokumentovali, jak se sami podílí na ochraně klimatu. Posun ve znalostech žáků ZŠ ověřili pořádající studenti dotazníkem před i po programu. Jako názorný příklad k přírodě šetrnému přístupu připravili studenti veganské občerstvení ze surovin nakoupených v místním bezobalovém obchodu.

Svým projektem reagovali studenti na vlastní zkušenosti ze ZŠ a také na průzkum, který provedli v 8. a 9. ročnících šesti děčínských základních škol. Z něj vyplynulo, že informovanost žáků o klimatické změně je navzdory aktuálnosti tématu velmi nízká, že se žáci tématu věnují ve výuce jen výjimečně a příliš teoreticky, a přitom si přejí mu rozumět.

FÁZE 5

PROJEKT - ZHODNOCENÍ

Doporučená cesta fází 5: Zhodnocení projektu

Příběh projektu / 60 min / s. 112

Co všechno se vám podařilo? Jaké nenadálé situace jste zvládli? A do čeho se vrhnete příští rok?

Ohlédněte se za celým programem pomocí obrázkových karet, zachyťte důležité momenty a vytvořte svůj „příběh projektu“.

Otisky projektu / 45 min / s. 115

Uvědomte si a pojmenujte, co si každý z vás z programu odnáší, co jste se naučili, co jste o sobě zjistili a v čem byste chtěli pokračovat.

Na závěr celého programu vám doporučujeme sepsat si několik společných bodů k tomu, co jste se naučili, co vám program Active Citizens - Chráníme klima! dal a do čeho byste se rádi pustili příště. Mnohdy lze navázat dalším projektem a rozvíjet to, co jste již začali, anebo se můžete pustit do dalších nových nápadů, které máte.

Nejprve ale pořádně oslavte úspěchy, kterých jste dosáhli, a oceňte to, co dobře fungovalo a na čem byste mohli příště stavět 😊.

Příběh projektu

Čas: 60 minut

- Cíle:**
- Žák si vybaví důležité milníky v dosavadním průběhu projektu.
 - Žák spolu s ostatními sestaví a vypráví pomocí karet příběh projektu.
 - Žák reflektuje, kdo/co pomohl/o týmu k úspěchu či k překonání obtíží.

Shrnutí: Aktivita představuje ohlédnutí za celým projektem. Žáci si během ní vybaví, co vše zažili, a pomocí obrázkových karet zachytí pro ně důležité momenty. Jednotlivé skupiny tak vytvoří svou verzi „příběhu projektu“ a tu ve společném kruhu odvypráví. Následně do příběhů doplňují symboly, pomocí kterých reflektují různé aspekty projektu – např. kdy narazili na problém a kdo jim pomohl.

Pomůcky: sada karet s různými obrázky nebo symboly (např. karty ze hry DIXIT, Kamínky na cestě, Kamínky na dlani, story cards), arch papíru, nastříhané symboly (**Příloha**), fixy

Postup:

1. Zahrajte si na začátek týmovou hru „mexická vlna“, která pomůže ke zklidnění a společnému naladění.

Postavte se do kruhu a zadejte instrukce. Cílem je společně bez mluvení a domlouvání se, kdo začne, vytvořit plynulou mexickou vlnu. Tu můžete ztvárnit postupným zvedáním rukou nad hlavu. Vtip je v tom, že skupina neví, kde vlna začne, a tak musí všichni pozorně sledovat, kdo se odhodlá jako první. Pravidlem je, že jakmile začnou naráz dva či více lidí, je pokus neplatný a začínáte znovu.

Je také dobré stanovit, na kterou stranu od začínajícího vlna poběží. Ve chvíli, kdy někdo zvedne ruce, měl by člověk na domluvenou stranu od něj co nejdříve navázat a za ním plynule další. Většinou to chce několik pokusů, než se skupina sladí, ale můžete průběžně trénovat. Zvedání rukou lze obměňovat jejich spouštěním, sedáním si do dřepu či naopak vstáváním. Určitě vymyslíte řadu dalších možností.

2. Proveďte žáky krátkou imaginací, ve které si vybaví, jak běžel projekt od začátku až do této chvíle.

Je dobré, když se pro tuto aktivitu podaří udržet ve skupině ticho. Nabídněte žákům, že se mohou pohodlně usadit a třeba i na chvíli zavřít oči. Budete je hlasem provázet různými fázemi společné práce na projektu a je na nich, jaké konkrétní vzpomínky si v hlavě vybaví.

Můžete začít třeba takto: „Vraťte se ve vzpomínce na začátek školního roku, do chvíle, kdy jste poprvé uslyšeli o možnosti zapojit se do projektu. Vzpomeňte si na to, kde jste byli, co vás napadlo nebo jak jste se cítili. Pak proběhly první schůzky, poznávali jste ostatní, začali jsme společně zjišťovat víc o klimatické změně...“. Snažte se vést žáky tak, aby měli prostor vybavit si vlastní vzpomínky, zážitky, emoce, důležité momenty.

Pokud se na vedení imaginace necítíte nebo víte, že to pro vaše žáky není to pravé, pusťte se na začátek do rychlého brainstormingu vzpomínek. Nechte žáky jednoho po druhém vykřikovat, na co si od začátku projektu vzpomínají. Oživíte tak jejich paměť a připravíte se na tvorbu příběhů.

3. Rozdělte žáky do skupin po 5–6 členech a nechte je vybrat karty pro jejich příběh projektu.

4. Na jedno místo ve třídě rozložte dostatek karet s obrázky či jednoduchými symboly (dobrá je kombinace). Požádejte žáky, aby si do každé skupiny vybrali 6 karet, které pro ně symbolizují různé fáze projektu. Z karet následně sestaví příběh projektu, takže každá karta bude vyprávět nějakou jeho část. Příběh bude společným dílem skupiny a je tedy potřeba se na něm dohodnout. Obrázky mohou žáci vybírat intuitivně, jsou jen symbolickým zastoupením toho, co budou slovně komentovat. Umožněte žákům obrázky ve skupinách sdílet, půjčovat si, pokud potřebují ty samé.

5. Nechte žáky vytvořit společný příběh, umístit karty na arch papíru tak, jak jdou po sobě.

Příběh je možné doplnit různými šipkami, kresbami či texty. Dejte prostor kreativě!

6. Ve společném kruhu vyprávějte jeden příběh po druhém.

Každé skupině dejte stejný časový prostor. Můžete žáky motivovat, aby svůj příběh začali některou z tradičních vět jako třeba: „Bylo, nebylo...“, „Jednou před dávnými časy...“. Obvykle to pomůže lépe se přenést do vyprávěcího modu. Povzbudte třídu k naslouchání příběhům, právě si odkrýváte paletu toho, jak podobně či odlišně jste celý projekt prožili.

7. Pokračujte v práci s příběhy pomocí umísťování symbolů (viz Příloha).

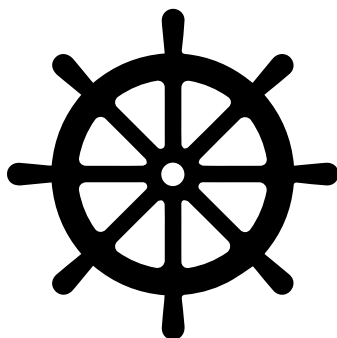
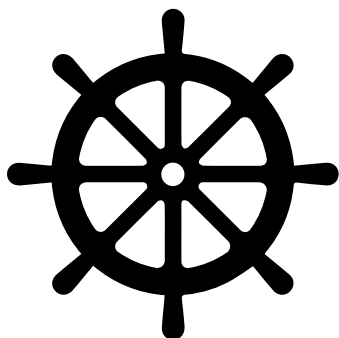
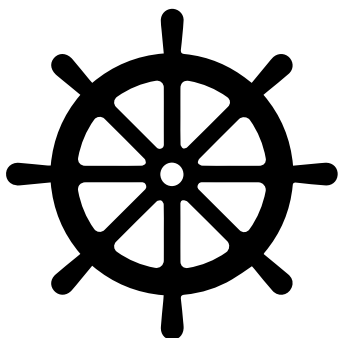
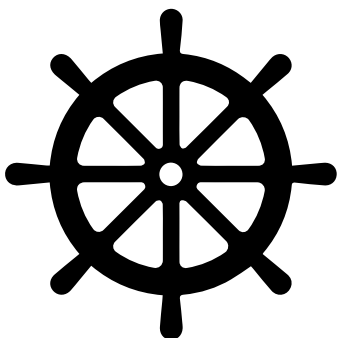
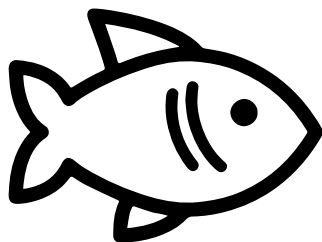
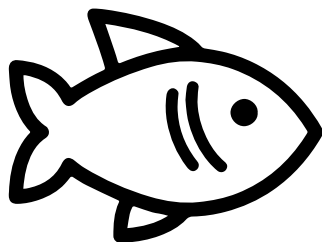
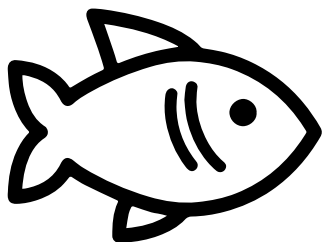
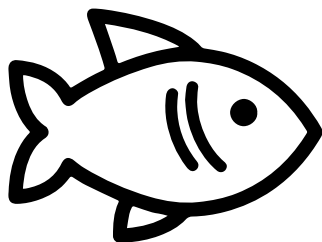
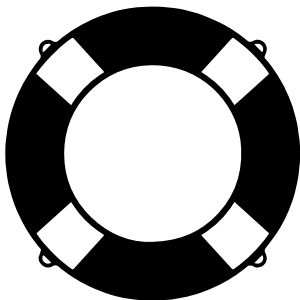
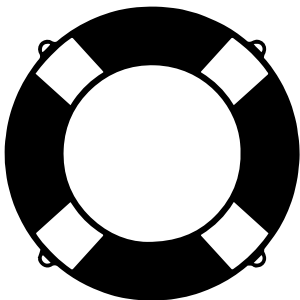
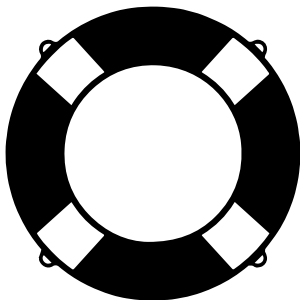
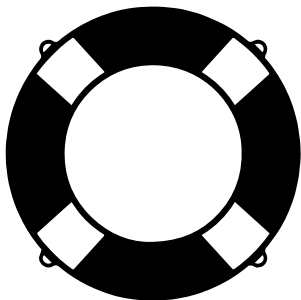
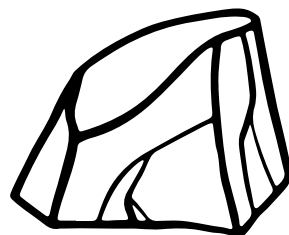
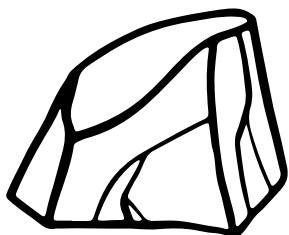
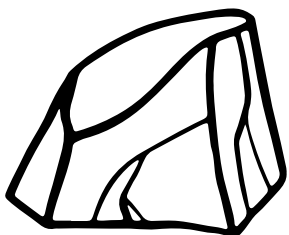
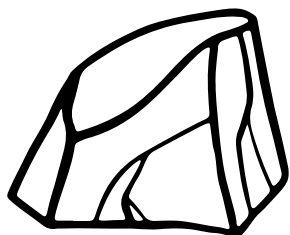
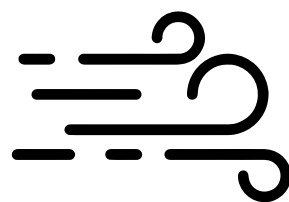
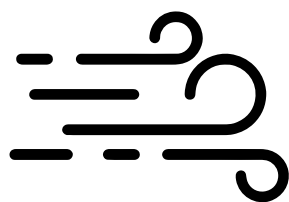
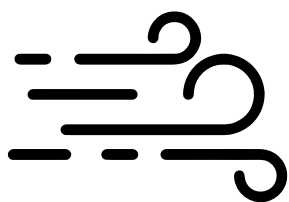
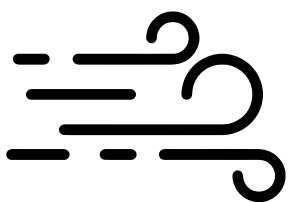
Nakopírujte a nastříhejte si symboly tak, aby vyšel vždy jeden do skupiny. Každý symbol je spojen s otázkou a na žácích je si na ni ve skupině odpovědět a symbol umístit do té části příběhu, kam pro ně patří. Představte vždy jeden symbol, rozdejte ho do skupin a přečtěte otázku. Nechte žáky, aby se poradili, umístili ji do svého příběhu a poté postupně představili ostatním, co si se symbolem spojili a proč jej dali zrovna tam, kam jej dali. Množství symbolů zvolte podle potřeb skupiny.

symbol	otázka
Vítr	Co vám dalo vítr do plachet? Kdo nebo co vám dávalo motivaci?
Kámen	Kdy jste narazili na nějakou překážku a jak jste ji vyřešili?
Záchranný kruh	Kdy a proč jste potřebovali záchranný kruh? Kdy jste potřebovali pomoc?
Ryba	Jakého úlovku si nejvíce ceníte? Kdy jste zažili úspěch?

8. Na závěr se zamyslete společně jako tým nad otázkou spojenou se symbolem kormidla.

Kormidlo

Kdybyste se vydali do dalšího projektu, v čem byste zachovali stejný směr, v čem byste se vydali jinudy?
Napište si k oběma částem otázky alespoň tři body a uložte si je pro budoucí použití.

Otisky projektu

Čas: 45 minut

- Cíle:**
- Žák reflektuje, co důležitého se v projektu naučil a zažil.
 - Žák sdílí svou reflexi s ostatními.

Shrnutí: Skupina si během aktivity hravou formou vytváří prostor pro reflexi toho, co si z projektu odnáší. Žáci si někdy sami, jindy ve spolupráci s druhým obkreslují či kreslí na papír různé části těla a do nich vpisují odpovědi na otázky pokládané učitelem. Poté sdílí své výtvary ve dvojici a na závěr s celou skupinou pomocí tiché galerie.

Pomůcky: papíry A2 (druhá strana starých plakátů/výkresů), tužky/fixy/pastelky

Postup:

1. Rozdějte žákům papíry a ujistěte se, že každý má něco na psaní a dostatek místa pro navazující práci.

Vysvětlete žákům, že během aktivity budete kombinovat psaní a obkreslování částí těla. Může být proto dobré pracovat na zemi.

2. Představte žákům smysl a průběh aktivity.

Společně se pomocí různých symbolů v podobě částí těla ohlédnete za tím, co si z projektu odnáší. Konkrétní věci si budou moci zaznamenat na papír a na konci uspořádáte tzv. tichou galerii, což znamená, že si budou moci navzájem svá díla prohlédnout a přečíst.

3. Zadávejte posupně instrukce k obkreslování (či kreslení) a otázky s nimi spojené.

Po každé instrukci dejte alespoň 3 min. na provedení a zpracování otázky.

Odpovědi by měli žáci napsat k části těla, kterou kreslí či obkreslují. Vyberte otázky, které nejlépe sedí k vaší skupině:

- **Instrukce:** Obkreslete si na papír jednu svou **ruku**.

Otázky: Co nového ses díky projektu naučil/a? Co jsi neuměl/a dělat a teď už umíš?

- **Instrukce:** Ve spolupráci s tím, kdo je nejbližší, si vzájemně obkreslete profil **hlavy**.

Otázky: Co důležitého sis díky projektu uvědomil/a? Co ses dozvěděl/a nového o klimatické změně?

- **Instrukce:** Namalujte **srdce**.

Otázky: Co se ti v rámci projektu povedlo? Za co jsi na sebe hrdý/á? Co ti zůstane v srdci?

- **Instrukce:** Obkreslete si jednu **nohu (chodidlo)**.

Otázky: Jaký důležitý krok se ti podařilo udělat? V čem ses nejvíc posunul/a? S čím jste společně pohnuli?

- **Instrukce:** Nakreslete na papír **ústa**.

Otázky: Je něco, na co by ses chtěl/a někoho zeptat? Je něco, co bys chtěl/a někomu vzkázat? Pokud ano, napiš svou otázku nebo vzkaz.

- **Instrukce:** Nakreslete na papír **oči**.

Otázky: Co by sis v souvislosti s klimatickou změnou přál/a do budoucna? Co plánuješ ty sám/sama dělat?

4. Vyzvěte žáky, aby své výtvary nejprve sdíleli ve dvojicích (pozn. tento krok lze přeskočit).

5. Uspořádejte tichou galerii.

Vyzvěte všechny, aby přesunuli své papíry do středu třídy nebo je vyskládali po jejím obvodu. Jakmile budou výtvary umístěné, požádejte žáky, aby si galerii v tichosti prošli a přečetli odpovědi spolužáků. Domluvte si společné pravidlo, že k odpovědím i obrázkům přistupujete s respektem, nijak je nehodnotíte ani nekomentujete.

6. Na závěr společně sdílejte, jaké to pro žáky bylo se takto ohlédnout a zároveň slyšet a číst ohlednutí ostatních.

